

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Гуманітарно-правовий факультет

Кафедра прикладної лінгвістики

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи

_____ магістра _____

на тему: «Роль лінгвістичних та екстралінгвістичних знань у забезпеченні адекватності перекладу (на прикладі омонімії англійської та української мов)»

ХАІ.703.763ЛМ.035.718Л19.23О ПЗ

Виконав: студент II курсу, групи 763ЛМ
Спеціальність 035 «Філологія»
Освітня програма «Прикладна лінгвістика»
Кірмаров Владислав Сергійович
Керівник: канд. філол. наук, доцент,
професор кафедри прикладної лінгвістики
Рижкова В. В.
Рецензент: доктор філол. наук, професор,
професор кафедри перекладознавства
імені Миколи Лукаша
ХНУ ім. В.Н. Каразіна
Фролова І.Є.

Харків – 2023

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Факультет _____ Гуманітарно-правовий
(повне найменування)
Кафедра _____ Прикладна лінгвістика
(повне найменування)
Рівень вищої освіти _____ другий (магістерський)
Спеціальність _____ 035 Філологія
(код та найменування)
Освітня програма _____ Прикладна лінгвістика
(код та найменування)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

В.В. Рижкова

(підпис)

(ініціали та прізвище)

« 06 » _____ грудня _____ 2023 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кірмарову Владиславу Сергійовичу

(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема дипломної роботи «Роль лінгвістичних та екстралінгвістичних знань у забезпеченні адекватності перекладу (на прикладі омонімії англійської та української мов)»

керівник дипломної роботи Рижкова Вікторія Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри прикладної лінгвістики

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом Університету від «27» листопада 2023р. № 2042-УЧ. _____

2. Термін подання студентом дипломної роботи «06» грудня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи Теоретична частина: проаналізувати праці лінгвістів та мовознавців й надати визначення такому мовному явищу, як омоніми; дослідити лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори, які впливають на їх переклад.

Практична частина: проаналізувати 509 англійських міжмовних омонімів та їх переклад українською мовою; створити мовний тренажер для вивчення їх перекладу.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік завдань, які потрібно розв'язати)

1. Визначити явище омонімії та надати класифікацію омонімів. 2. Описати та проаналізувати різні види омонімів. 3. Визначити та проаналізувати лінгвістичні та екстралінгвістичні засоби перекладу омонімів. 4. Проаналізувати конкретні приклади використання лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів перекладу омонімів. 5. Продемонструвати результати дослідження, створивши мовний тренажер.

5. Перелік графічного матеріалу _____

Рисунків – 13, таблиць – 8, презентація в Power Point – 20 слайдів.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділи 1-3	Рижкова В.В. – кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри прикладної лінгвістики	06.02.2023	29.11.23
Спецчастина	Лучшева О. В. – старший викладач кафедри інженерії програмного забезпечення	06.02.2023	29.11.23

Нормоконтроль _____ В.В. Рижкова _____ «06» грудня 2023 р.
(підпис) (ініціали та прізвище)

7. Дата видачі завдання «06» лютого 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів роботи	Підпис керівника
1	Теоретична частина: проаналізувати праці лінгвістів та мовознавців, дати визначення мовному явищу омонімії, дослідити лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори, які впливають на переклад омонімів.	12 червня 2023	
2	Завершити роботу над теоретичною частиною дослідження. Практична частина: проаналізувати 509 англійських міжмовних омонімів та їх переклад українською мовою. Завершити роботу над практичною частиною. Спецчастина: створити мовний тренажер для вивчення перекладу міжмовних омонімів.	1 вересня 2023	
3	Підготувати дипломну роботу в повному обсязі для подачі на попередній захист.	27 листопада 2023	

Здобувач вищої освіти _____ В.С. Кірмаров
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ В.В. Рижкова
(підпис) (ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. Проблематика та засоби перекладу омонімів	8
1.1. Визначення терміну омонім. Класифікація омонімів.....	8
1.2. Проблеми перекладу термінологічних омонімів	12
1.3. Явище міжмовної омонімії. Проблеми перекладу міжмовних омонімів	15
ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 1	23
РОЗДІЛ 2. Екстралінгвістичні засоби перекладу омонімів	25
2.1. Роль лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів при перекладі	26
2.2. Пауза як екстралінгвістичний засіб передачі змісту	30
2.3. Інтонація як екстралінгвістичний засіб передачі змісту	32
2.4. Міміка та жести як екстралінгвістичний засіб передачі змісту	34
2.5. Вплив білінгвізму на сприйняття та переклад омонімів	36
2.6. Теорія Сепіра-Уорфа або теорія мовних картин світу	41
2.7. Використання екстралінгвістичних знань під час процесу перекладу.....	44
ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 2	54
РОЗДІЛ 3. Лінгвістичні особливості перекладу омонімів	57
3.1. Транслітерація як лінгвістичний засіб перекладу омонімів.....	58
3.2. Запозичення та описовий переклад як спосіб перекладу омонімів	59
3.3. Проблеми пошуку омонімів за допомогою інтернет-ресурсів	62
3.4. Проблеми перекладу омонімів з англійської мови на українську	64
3.5. Використання дієслова для перекладу міжмовних омонімів.....	67
3.6. Використання іменника для перекладу міжмовних омонімів	79
3.7. Використання прикметника та прислівника для перекладу міжмовних омонімів	88
3.8. Створення мовного тренажера для вивчення перекладу міжмовних омонімів	92
ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 3	104
ВИСНОВКИ	107
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	110
ДОДАТКИ	114

ВСТУП

Омонімія є досить розповсюдженим явищем у сучасному мовознавстві. Існує багато різних її видів та проявів. Через постійний розвиток мови та мовознавства ця галузь розвивається дуже стрімкими темпами.

Також через глобалізацію та зріст необхідності у міжмовній комунікації виникає гостра необхідність вивчення та упорядкування знань у цій галузі.

Міжмовні омоніми безперечно є однією з головних проблем під час перекладу, а задля найкращого їх описання використовуються певні мовні та позамовні чинники. Вони є надзвичайно важливими для розуміння як усього тексту, так й окремих речень, а, отже, потребують детального розгляду та опису.

Актуальність наукового дослідження зумовлена тим, що вплив мовних та позамовних чинників на переклад омонімів не описано на належному рівні.

Новизна роботи полягає у дослідженні впливу лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників під час перекладу міжмовних омонімів та розробці мовного тренажера для відпрацювання та засвоєння цих мовних одиниць.

Об'єктом дослідження є англійські міжмовні омоніми та їх переклад українською мовою.

Предметом дослідження є лінгвістичні та екстралінгвістичні засоби перекладу омонімів, зокрема міжмовних омонімів.

Метою роботи є опис лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів перекладу омонімів, а також створення мовного тренажера для вивчення найскладніших прикладів.

Відповідно до поставленої мети, об'єкту та предмету досліджень окреслені наступні **завдання**:

- 1) дати визначення омоніму як мовному явищу;
- 2) розглянути класифікацію омонімів;
- 3) визначити основні лінгвістичні та екстралінгвістичні засоби перекладу омонімів;
- 4) розглянути приклади використання таких засобів при перекладі;

- 5) вирахувати статистичні дані з наведених прикладів.
- 6) Створити мовний тренажер для відпрацювання перекладу омонімів.

Методами дослідження є: метод наукового спостереження, описовий метод, аналітичний метод, порівняльно-зіставний аналіз.

Матеріалом дослідження слугували 509 англійських міжмовних омонімів та їх переклад українською мовою, а також 32 речення з прикладом використання цих міжмовних омонімів та українським перекладом. Приклади для проведення дослідження були відібрані за допомогою інтернет-ресурсу Reverso Context та словника міжмовних омонімів з архіву наукової бібліотеки спеціальності «Прикладна лінгвістика».

Теоретична значущість полягає у тому, що дослідження систематизує вже відомі знання про переклад омонімів, а також виділяє певні особливості використання мовних та позамовних чинників для їх перекладу.

Практична значущість – можливість використання результатів дослідження при створенні мовних тестів з вивчення перекладу омонімів.

Публікації.

1. Кірмаров В. С. Вплив білінгвізму на переклад міжмовних омонімів / В. С. Кірмаров, В. В. Рижкова // The VII International Scientific and Practical Conference "Problematic questions of science and problems of development" (October 30 – November 01, 2023). – Berlin, Germany, 2023. – P. 247–251.

2. Кірмаров В. С. Лінгвістичні особливості перекладу міжмовних омонімів українською мовою / В. С. Кірмаров, В. В. Рижкова // The 7th International scientific and practical conference "Global problems of improving scientific inventions" (October 31 – November 03, 2023). – Copenhagen, Denmark : International Science Group, 2023. – P. 246–249.

3. Кірмаров В. С. Використання лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників під час перекладу міжмовних омонімів / В. С. Кірмаров, В. В. Рижкова // The IX International Scientific and Practical Conference "Promising ways of information technology development" (November 13–15, 2023). – Bilbao, Spain, 2023. – P. 278–281.

Апробації. Участь у конференціях у 2023 році:

1. The VII International Scientific and Practical Conference "Problematic questions of science and problems of development", October 30 – November 01, 2023, Berlin, Germany.
2. The 7th International scientific and practical conference “Global problems of improving scientific inventions”, October 31 – November 03, 2023, Copenhagen, Denmark.
3. The IX International Scientific and Practical Conference "Promising ways of information technology development", November 13-15, 2023, Bilbao, Spain.
4. X Всеукраїнська науково-практична конференція студентів і молодих науковців «Актуальні проблеми прикладної лінгвістики очима наукової молоді». – Харків, 7 грудня 2023 р.

РОЗДІЛ 1. Проблематика та засоби перекладу омонімів

Явище омонімії є унікальним і в той самий час дуже проблемним у мові, адже через нього виникає велика кількість проблем під час перекладу такого роду слів.

Тим, хто працює з омонімами, треба бути пильними, тому що дуже легко наплутати значення слова, які зазвичай однакові не тільки за звучанням, а й також за написанням.

Головне завдання перекладача під час роботи з омонімами – це розуміти їх значення та вміти такі слова розрізняти. Дуже часто фахівцям доводиться працювати з так званими міжмовними омонімами, або як їх ще називають – «хибними друзями перекладача». Такі слова дуже часто здатні не тільки заплутати, а й кардинально змінити зміст тексту, якщо їх значення було передано некоректно.

Окрім міжмовних омонімів існує безліч інших типів. Усі вони класифіковані відповідно до того, за якою саме характеристикою вони збігаються. Завдання перекладача полягає у тому, щоб розрізняти різні типи омонімів у мові оригіналу та мові перекладу, а також вміти їх влучно перекласти за допомогою використання різних мовних засобів.

1.1. Визначення терміну омонім. Класифікація омонімів

Омоніми – це слова, які однаково звучать та пишуться, але мають різні значення. Явище омонімії – це випадковий збіг граматичної та фонетичної форм мовної одиниці, хоча за значенням такі слова не мають нічого спільного [11, с. 227].

Такий феномен як лексична омонімія є надзвичайно шкідливим для високоякісного перекладу в основному через те, що перекладач не завжди здатен зрозуміти конкретне значення омоніму, а також контекст, у якому його вжито.

Найкращим другом перекладача у цьому випадку є словник. У ньому можна перевірити незнайоме слово та його значення [19, с. 16].

Джерелами омонімії можуть стати:

- випадковий збіг споріднених слів: *деркач* (птах) і *деркач* (віник);
- інша семантика багатозначного терміну або слова: *переказати* (переповісти) й *переказати* (кошти);
- словотворчі процеси: *винний* (від вина) і *винний* (від вино);
- збіг українського та іншомовного слова: *клуб* (дим) та *клуб* (з англ. club – «товариство», «приміщення») [11, с. 227].

О. Тараненко визначає омоніми як: «слова чи їхні окремі граматичні форми, а також стійкі словосполучення, морфеми, синтаксичні конструкції, що за умови однакового звучання (чи написання) мають абсолютно різні значення (на відміну від полісемії)» [16, с. 454].

З цього можна зробити висновок, що омоніми – це мовні одиниці різних рівнів, а отже є чітка класифікація цих мовних одиниць. Зокрема виділяють:

- 1) лексичні омоніми (про них буде сказано нижче);
- 2) фразеологічні омоніми (*зелена вулиця* «безперешкодний шлях для транспорту» і *вулиця* «покарання солдатів у царській Росії, коли їх проганяли крізь стрій»);
- 3) морфемні (*забігти* «початок дії» і *забігти* «за щось»);
- 4) граматичні (*пошуки художника* «шукають художника» і *пошуки художника* «шукає художник»).

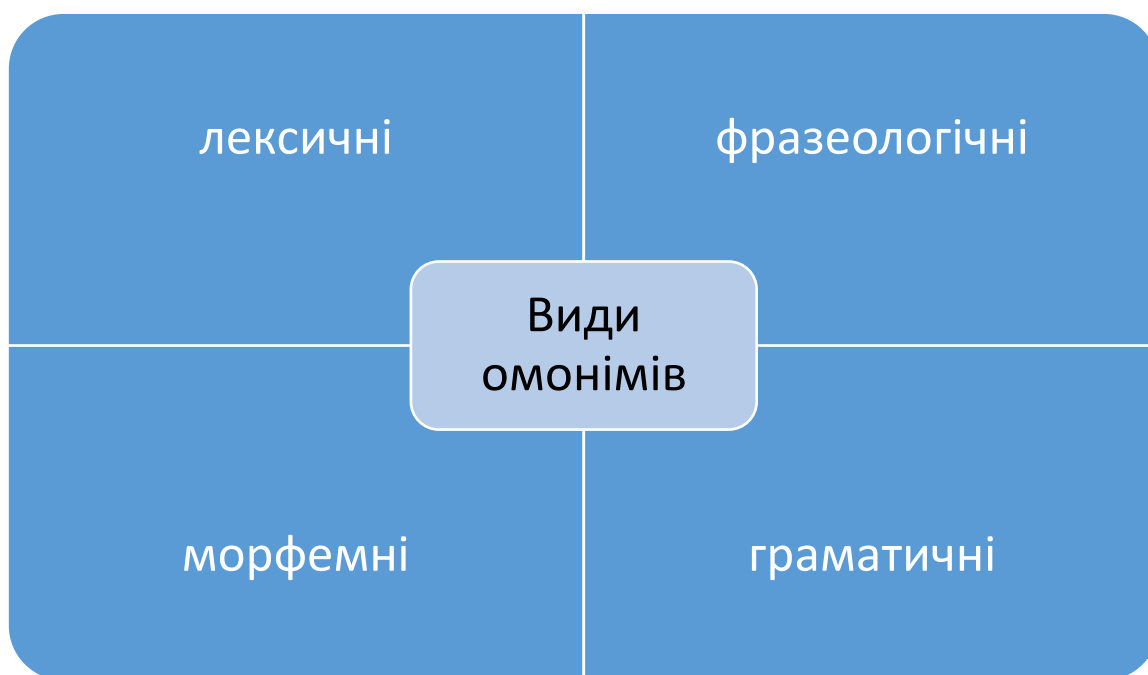

Рис. 1 Класифікація омонімів

У сучасній лінгвістиці омоніми також прийнято класифікувати за наступними ознаками:

1) лексико-граматичні, серед яких виділяють лексичні, граматичні та лексико-граматичні омоніми;

2) омоніми поділяються на повні (абсолютні) та неповні (часткові) відповідно до їх рівня омонімічності;

3) за морфологічною побудовою розрізняють прості і похідні омоніми;

4) за походженням омоніми поділяються на гомогенні та гетерогенні.

За лексико-граматичними ознаками науковці відповідно виділяють такі типи омонімів:

1) лексичні (також відомі як часткові);

2) словотворчі (однакові звукові комплекси, що виникають під час творення похідних від різних за звучанням слів, наприклад: кормовий від корма і кормовий від корм);

3) морфологічні (однакові звукові комплекси, утворені під час відмінювання та дієвідмінювання, наприклад: *молодій* – форма давального

відмінка однини прикметника *молодий* у жіночому роді і *молодій* – наказовий спосіб дієслова *молодіти*);

4) синтаксичні (звукові комплекси, один з яких є словом, а другий – словосполученням, наприклад: *потри – по три*).

Категорія лексичних омонімів заслуговує окремої уваги. Як вже було зазначено вище, залежно від ступеня омонімічності їх поділяють на абсолютні, які збігаються у всіх формах (*пара* «двоє людей» і *пара* «назва форми проведення занять у вищих навчальних закладах») та часткові, тобто ті, які співпадають лише в одній з форм (*замок* «пристрій для відчинення та зачинення дверей і *замок* «середньовічна споруда»).

У складі часткових омонімів науковці також виділяють такі види як омофони, омоформи та омографи.

Н. Грипас, у свою чергу, називає часткові омоніми неповними та визначає їх як, «слова, що збігаються за звучанням не в усіх граматичних формах». Неповні омоніми він називає омоформами, а омофони та омографи класифікує як види омонімів [6, с. 123].

Розглянемо кожний з цих трьох типів окремо.

Почнемо розгляд видів часткових омонімів з омофонів. В.А. Ковальова визначає омофони як: «однакові у вимові але різні за значенням та написанням мовні одиниці» [8, с. 201].

Ці мовні одиниці також відносять до так званого явища фонетичної двозначності, тому є декілька способів їх утворення:

1) за допомогою оглушення приголосних в кінці слів або перед іншими приголосними (наприклад *коза – коса* або *hurtle – hurdle*);

2) редуцією голосних у ненаголошеній позиції (фіаско) [8, с. 202].

Наступними розглянемо омоформи та омографи. Ці дві групи омонімів є дещо схожими між собою, адже в обох з них збігається графічна та граматична форма слів.

Омоформи – це слова, які збігаються у звучанні та написанні, але тільки у деяких формах наприклад: «три» (числівник у формі називного відмінка) та

«три» (наказовий спосіб від дієслова «терти»); «шию» (іменник у знахідному відмінку від слова «шия») та «шию» (дієслово у теперішньому часі від «шити»).

Омографи, у свою чергу – це слова, які також мають однакове написання, але різне звучання та значення.

Отже, можна зазначити, що омонім – це дуже варіативна мовна одиниця, яка має велику кількість форм та видів, тобто потребує опису та упорядкування. Також треба звертати уваги на правильність перекладу таких мовних одиниць, а також на засоби, які для цього використовуються. Особливо уважними треба бути з омонімами, які збігаються у одній з форм, тому що при неправильному їх розумінні та трактуванні можна повністю спалюжити зміст майбутнього перекладу.

Окрім вже згаданих вище класифікацій омонімів, їх ще прийнято розрізняти за типами. У цій роботі буде розглянуто 2 найбільш розповсюджених типи омонімів – міжмовні та термінологічні.

Нижче буде розглянуто міжмовні омоніми – мовні одиниці, що залежно від контексту та термінології повністю змінюють значення при цьому повністю зберігаючи свою графічну форму.

1.2. Проблеми перекладу термінологічних омонімів

Проблема багатозначності термінів, у тому числі тих, які також є омонімами, є однією з проблем сучасної лінгвістики. При перекладі таких слів, що є однаковими за звучанням та написанням, але мають зовсім різне значення залежно від галузі можна помилково сплутати контекст використання цієї мовної одиниці та помилково надати хибний варіант її перекладу [18, с. 64].

Е. Мухамед вважає, що за наявності такого лінгвістичного явища як багатозначність, або полісемія виникає багато лінгвістичних складнощів під час перекладу, особливо коли такі слова є однокореневими або схожими за звучанням або написанням, а також за відсутності адекватного контексту [23, с. 1].

Для вирішення такого роду проблем, як вже було зазначено раніше необхідно базове розуміння загального контексту, з яким має справу перекладач, а також розуміння семантики, значень слів та термінів Там же: с. 1].

Найчастіше під міжгалузеву омонімією розуміють повне розходження лексико-семантичних значень багатозначного слова. Наприклад, слово “asset” в економічній сфері перекладається як «грошові активи», а у військовій справі – «засоби збройної боротьби»; загальне значення терміну “blade” – це клинок або лезо, а у авіаційній справі його перекладають як «лопать гвинта у гелікоптера»; слово “oil“, у контексті кулінарних текстів буде перекладатися як «олія», але якщо воно використовується у текстах з машинобудівництва, то воно буде перекладатися як «мастило», або «нафта» [18, с. 64].

З наведених вище прикладів можна побачити, що досить часто міжгалузеві або термінологічні омоніми можуть мати абсолютно ідентичну форму слова як у мові оригіналу так і у мові перекладу.

Пов’язано це з багатозначністю та багатофункціональністю терміна як мовної одиниці. Якщо для одного й того ж терміна у різних галузях створювати велику купу слів, то термінологія стає занадто «громіздкою». Маючи один термінологічний омонім, яким описуються різні об’єкти різних галузей значно спрощується праця перекладача.

Розглянемо це на прикладі терміну “housing”, який може перекладатися українською мовою як «корпус», «квартер», «гніздо», «паз», а також «статина», або наприклад англійський термін “vat”, який при перекладі текстів з текстильної справи має наступні значення : «куб», «ванна», «група кубових фарбників» [15, с. 227].

Розглянемо також багатозначність термінологічних омонімів на прикладі англійського терміну “denomination”. Якщо мова йде про тексти у галузі економіки, то це слово слід перекладати як «деномінація», в юридичних текстах – як «номінальна вартість», а у математичних – як «знаменник».

Термін “leader” у текстах з фізики скоріш за все перекладуть як «грозовий розряд»; у текстах з кібернетики – як «початок масиву»; у політології –

«провідник, керівник»; у текстах з ботаніки – «головна гілка»; у сільському господарстві – «основний сорт» тощо [18, с. 64].

Розглянемо ще один приклад термінологічної омонімії, а саме англійське слово “tank”. У текстах військової тематики ця мовна одиниця буде перекладатися як «танк», у текстах загального призначення, а також текстах авіаційної тематики термін “tank” матиме значення «бак, цистерна». Якщо мова йде про інженерію, то тут ця мовна одиниця матиме значення «коливальний контур».

З усіх цих прикладів можна зробити висновок, що галузева або термінологічна омонімія може викликати неабиякі труднощі у перекладача, адже не завжди зрозуміло у якому конкретному значенні вжито ту чи іншу мовну одиницю, зокрема омонім. Як вже було зазначено раніше, найефективнішим варіантом вирішення таких проблем є омонімічний словник. У ньому зібрано значення багатьох різних мовних одиниць, тобто звернувшись до нього перекладач значно облегшує роботу для себе.

Важливим аспектом під час перекладу омонімів, зокрема міжмовних або термінологічних омонімів, є наявність у перекладача фонових знань з конкретної галузі або конкретної тематики.

Це означає, що якщо спеціаліст володіє певними термінами та знайомий з наукою або конкретною темою, про яку йде мова у тексті, то йому буде легше перекладати ніж тому, хто такою інформацією не володіє.

При перекладі велика перевага надається взаємодії терміну з контекстом, завдяки чому перекладач може визначити правильне значення терміну, зокрема омоніму [18, с. 64].

Окрім розуміння галузі функціонування тих чи інших термінів, з якими має справу перекладач важливим аспектом також є встановлення приналежності до тієї чи іншої терміносистеми та встановлення контексту, в якому цей термін уживається [Там же: с. 64].

Отже, як вже було зазначено раніше щоб робити якісний переклад термінів та іншої вузько направленої лексики, необхідно бути освіченим у галузі, з якою маєш справу та вміти користуватися енциклопедичними довідниками [18, с. 64].

Одним не менш важливим аспектом перекладу омонімів, а особливо це стосується термінологічних омонімів, є велика наявність ресурсів, зокрема інтернет-ресурсів, які надають усі можливі варіанти перекладу у різних галузях науки.

Яскравим прикладом є Multitran. Це інтернет-джерело дозволяє здійснювати пошук термінів за різними мовами, а після пошуку надає переклад цього терміну у різних галузях науки.

Ще одним прикладом є інтернет-ресурс Reverso Context. Окрім того, що він надає різні варіанти перекладу терміну залежно від галузі науки та контексту вживання, він також надає приклади використання цієї мовної одиниці у реченні.

Такі джерела є вкрай ефективними та допомагають перекладачу швидко знайти необхідний мовний відповідник та його правильний варіант перекладу залежно від тематики, галузі знань та контексту.

1.3. Явище міжмовної омонімії. Проблеми перекладу міжмовних омонімів

Омонімія, є одним з найрозповсюдженіших проявів двозначності у мові, адже вона здатна викликати труднощі не тільки у прагматичному аспекті, тобто розумінні значення конкретного слова, а й у графічному – тобто сплутуванні форм написання конкретних мовних одиниць. Це може викликати неабиякі складнощі під час перекладу [19, с. 16].

Особливу складність при перекладі викликають так звані міжмовні омоніми. Це – слова у різних мовах, що мають схоже написання та звучання, але зовсім різні за значенням.

Міжмовна омонімія викликає сплутування однакових за звучанням слів, які позначають абсолютно різні речі. Саме завдяки цьому явищу з'явився такий феномен як «хибні друзі перекладача» [11, с. 227].

Слід зазначити, що цей термін доречніше використовувати у перекладознавстві, а в перекладному термінознавстві та термінографії краще застосовувати термін «міжмовні омоніми».

Зазвичай, такі слова не мають суттєвих відмінностей у їх значенні, адже у окремих контекстах вони не викликають повної зміни значення слова, а лише надають іншого відтінку або стилістичного забарвлення. Такі відмінності також можуть бути зумовлені наявністю реалій, стилістичних розбіжностей, а також лексико-граматичних особливостей слів.

Як приклад розглянемо слова “alternative” та «альтернативний». Поза контекстом вони мають абсолютно ідентичний, еквівалентний переклад, тобто “alternative” у більшості випадків буде перекладатися як «альтернативний», але якщо ми розглядаємо такі мовні одиниці у межах певного контексту, то можна побачити суттєві розбіжності у значеннях.

Наприклад: “alternative life style” – «нетрадиційний стиль життя»; “alternative energy resources” – «нетрадиційні джерела енергії»; “alternative current” – «змінний струм», “the alternative road” – «інша дорога». При цьому міжмовні омоніми мають хоча б один еквівалентний переклад [17, с. 109].

Некоректний переклад омонімів призводить до порушення норм лексичної сполучуваності слів, стилістичної неадекватності під час перекладу українською мовою, а також використання некоректного значення слова та невиправданого калькування [17, с. 109].

Щоб уникнути помилок під час роботи з міжмовними омонімами, слід пам’ятати, що кожне слово може мати різні значення, тобто під час перекладу треба вибирати такий варіант, який би корелював із ситуацією мовлення та відображав би предметно-логічні зв’язки.

У всіх інших випадках слід враховувати зміст речення, жанр тексту, його стиль та ідею.

Міжмовні омоніми не є перешкодою для перекладача, якщо їх значення є настільки розбіжним, що найближчий контекст усуває будь-яку можливість

неправильного розуміння, а отже й неправильного перекладу. Наприклад, ніхто не буде перекладати “to read a magazine” як «читати магазин» [17, с. 105].

Також, слід зважати на норми сполучуваності у різних мовах. Наприклад, “U.S. administration” перекладають як «адміністрація США», але у той самий час словосполучення “coalition administration” перекладають як коаліційний уряд. Такі відмінності у написанні пов’язані перш за все з тим, що в англійських та українських мовах є конкретні форми та системи управління, які мають офіційні, закріплені законодавством назви. Це не дозволяє зробити прямий переклад тієї чи іншої реалії у певних випадках [17, с. 105].

Не треба нехтувати можливістю уточнити значення слів у спеціалізованих словниках. Досвідчені перекладачі усвідомлюють, що слово в тексті може бути вжито не у його загальному значенні, тому слід зазирнути у словник. Непрофесійні перекладачі зазвичай не розрізняють, або просто не знають різних значень міжмовних омонімів, а тому ризикують їх неправильно перекласти [17, с. 105].

Розглянемо це на прикладі словосполучення “Incorporation of the right techniques” або українською «Втілення належних методів». Термін “incorporation” має такі значення:

- 1) включення;
- 2) об’єднання;
- 3) реєстрація як корпорації або юридичної особи;
- 4) втілення;
- 5) технічне обслуговування.

У даному словосполученні термін стосується слова “techniques” тобто «методи». З контексту стає зрозуміло, що якщо мова йде про методи, або технології, то найбільш влучним перекладом буде використання слова «втілення» [17, с. 105].

Дуже часто розбіжності у розумінні та трактуванні міжмовних омонімів викликані наявністю у мові великої кількості реалій, а також усталених соціальних норм в житті людини. Теж саме стосується й мовної картини світу.

Наприклад, слово «професор» в українській мовленнєвій традиції позначає вищу наукову ступінь людини, яка викладає у закладі вищої освіти, а у країнах західної Європи, а також США та Канади, тобто в англomовному середовищі, так звертаються до будь-якого науковця, який викладає пари або читає лекції [17, с. 106].

Міжмовні омоніми – це досить розповсюджене явище і вони викликають труднощі у тих, хто намагається вчити іноземну мову. Існує певна кількість слів, які дуже схожі або абсолютно ідентичні за написанням, але мають повністю протилежні значення. Зазвичай це відбувається зі спорідненими мовами, тобто мовами, які належать до однієї групи (наприклад українська та польська).

Міжмовні омоніми не можна перекладати за допомогою транскодування або транслітерації. Треба завжди намагатися відшукати лексичні відповідники.

Щоб зрозуміти, який саме варіант перекладу є найвлучнішим у тому чи іншому випадку слід подивитися контекст використання цього слова. Якщо лексичний відповідник даного слова відсутній у мові перекладу, тоді слід скористатися методами транскодування або транслітерації [17, с. 107].

Неправильний переклад міжмовних омонімів призводить до порушення норм лексичної сполучуваності, є однією з причин семантичного калькування, спричиняє використання невлучної та некоректної для даного випадку форми слова, а також викликає порушення стилістичних та граматичних особливостей тексту під час перекладу.

Для того, щоб уникнути помилок під час роботи з міжмовними омонімами, слід пам'ятати, що будь-яке слово є багатозначним і вибираючи один з варіантів його перекладу, слід вибрати саме той, який найбільше підходить під конкретну мовну ситуацію та збігається з логікою тексту. Також слід зважати на жанр тексту, а також його стиль, ідею та побудову.

Міжмовні омоніми не будуть перешкодою під час перекладу, якщо їх значення буде занадто розбіжним, щоб сплутати та використати його у невірному контексті.

Логічні асоціації можуть допомогти з розумінням деяких міжмовних омонімів, але не допоможуть коли різниця є не такою очевидною.

Як вже було згадано раніше, треба дуже пильно ставитися до перекладу міжмовних омонімів. Їх не можна завжди перекладати методом транслітерації або транскодування.

Спочатку треба переконатися, чи не має у словнику вже готового перекладу такої мовної одиниці, а коли зрозуміло, що такого відповідника немає, то можна використати транслітерацію.

Існує декілька найбільш поширених прикладів англо-української міжмовної омонімії, з якими можуть зіткнутися носії української мови під час спілкування англійською:

- 1) *academic* – означає «викладач у виші», а не «академік»;
- 2) *sympathy* – означає «співчуття», а не «симпатія»;
- 3) *novel* – не «новела», а роман;
- 4) *insult* – це «образ», а не «інсульт»;
- 5) *troops* – це «війська», а не «труп» і т. д. [11, с. 228].

Розглянемо ще декілька прикладів міжмовної омонімії у англійській та українській мовах. Наприклад, англійське слово “*behemoth*” буде перекладатися не як «бегемот» (а це саме та асоціація, яка першою виникає в голові у носія української мови) а як «гігант, чудовисько» [25].

На перший погляд може здатися, що англійське слово “*marsh*” перекладається українсько мовою як «марш», але вірний переклад цієї мовної одиниці – «болото» або «драговина» [25].

Англійський прикметник “*intelligent*” буде перекладатися українською мовою не як «інтелігентний», а як «розумний» тощо.

Отже, з усіх цих прикладів можна зробити висновок, що існує велика кількість міжмовних омонімів, які у більшості випадків мають зовсім різні значення та переклад.

Існує певна необхідність в упорядкованні таких мовних одиниць задля їх легшого запам’ятовування. Однією з цілей даної наукової праці є створення

мовного тренажера, який має стати у нагоді під час вивчення міжмовних омонімів в англійській та українській мовах.

Через активізацію економічних, політичних, дипломатичних та наукових відносин України з іншими країнами світу (особливо англійськими) виникає потреба у систематизації та глибшому вивченні проблеми міжмовної омонімії у цілому та її конкретних проявів.

Такі слова часто стають перешкодою у нормальній міжкультурній комунікації, адже вони створюють проблеми та складнощі у розумінні один одного.

Наведемо конкретний приклад. Українське слово «краса» польською мовою звучить як “ugoda”. У людини, яка не знає правильного перекладу цього слова можуть виникнути некоректні міжмовні асоціації, що в свою чергу може призвести до проблем з розумінням або навіть сварки (людина може сприйняти це слово у негативному контексті, через схожість з українським «уродина»).

Міжмовна омонімія створює велику кількість сталих помилок у мовленні, позбутись яких можна тільки за допомогою вивчення конкретних прикладів таких слів [11, с. 228].

З цього слід зробити висновок, що переклад міжмовних омонімів – це непроста справа, яка потребує певних зусиль та компетенції від перекладача, та здатна спалювати увесь переклад, якщо нехтувати певними мовними та позамовними чинниками перекладу.

Г. Вірчак вважає, що міжмовну омонімію дуже легко сплутати з інтеромонімією, тобто коли ми спостерігаємо за омонімами усередині декількох мов [3, с. 93].

Міжмовні омоніми також дуже часто плутають з так званими псевдоінтернаціоналізмами, тобто словами, які за своїм звучанням та написанням схожі на слова з інших мов (зазвичай споріднених) [Там же: с. 93].

Головною проблемою дослідження міжмовних омонімів є те, що кожне порівняння конкретної пари мов, щоб виявити певні спільні чи відмінні риси є за своєю суттю унікальним, оскільки під час цього дослідження враховується новий

ступінь спорідненості цих конкретних мов, а також деякі інші лінгвістичні характеристики. Кожна мова має свої особливі екстра- (тобто позамовні) та інтралінгвістичні (пов'язані з мовою) чинники, які при контакті двох різних мов взаємодіють та щоразу призводять до різних результатів [Там же: с. 93].

Міжмовні омоніми наявні не тільки в близькоспоріднених мовах, але й в неспоріднених. Найбільш відчутною, тим не менш, є міжмовна омонімія близькоспоріднених мов.

Розберемо це на прикладі української та російської мов. При спілкуванні чи писанні ми пропускаємо велику кількість слів через призму російської мови, а саме тому виникають такі конфузні вирази як «тетрадь скончалась» замість «закончилась», або замість слова «протягом» говорять «напротязі» по аналогії з російським «на протяжении». Усі ці слова є міжмовними омонімами, та як ми вже встигли побачити, вони є досить розповсюдженими та здатні кардинально спаллювати зміст тексту [3, с. 93].

Однією з проблем під час роботи з міжмовними омонімами є переклад так званої безеквівалентної лексики, тобто різноманітних назв, топонімів, аббревіатур, неологізмів, сленгу тощо. Більшість цих слів може просто не мати міжмовного відповідника в іншій мові, а отже це робить процес перекладу складним. Спеціалісту доведеться самотійно вигадувати міжмовний відповідник цього слова, щоб адекватно його перекласти [3, с. 93].

Отже, міжмовні омоніми – це досить проблемні мовні одиниці, які здатні викликати неабиякі труднощі під час перекладу, але в той самий час роблять мову більш багатогранною та різносторонньою. Зрозуміло, що такі слова потребують більш досконалого вивчення та упорядкування через свою розповсюдженість. Міжмовні омоніми також полегшують вивчення та розуміння споріднених мов, адже саме там найвища кількість цих мовних одиниць. Задача перекладача при зустрічі з такого роду словами – вміти знаходити їх у реченні, а також чітко розрізняти.

Окрім міжмовних омонімів у лінгвістиці також виділяють явище міжмовної паронімії [10, с. 186].

В. Манакін визначає явище міжмовної паронімії як: «пари слів різних мов, які при цьому зберігають віддалені семантичні зв'язки завдяки наявності спільного етимологічного кореня» [10, с. 186].

Більшість «хибних друзів перекладача» – це саме міжмовні пароніми. Це відбувається через те, що зберігається спільний етимологічний корінь у споріднених мовах.

Саме слово хоча і має міжмовний відповідник, але може трансформуватися граматично та набувати нових смислових значень, розширяти або звужувати свою значення.

Розберемо декілька прикладів. Українське слово «резидент, мешканець» англійською перекладається як “resident”; слово «агітація» іспанською перекладається як “agitación – струшування, збовтування”; слово «агонія» англійською перекладається як “agony – фізичні або психологічні страждання”; українське слово “вітряк, млин” має схожий відповідник словацькій мові – “vetrak”. Проте значення цієї мовної одиниці принципово відрізняється. Слово “vetrak” перекладається українською як «вентилятор» [10, с. 187].

ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 1

У розділі описувалося значення терміну омонім, а також різноманітні варіанти класифікації цієї мовної одиниці.

Було визначено, що омонімами називають мовні одиниці, які мають однакову лексичну та фонетичну форму, але різні значення.

Проаналізувавши низку праць було визначено, що найбільш розповсюдженою класифікацією омонімів є класифікація за лексико-граматичними ознаками. Таким чином виділяють: лексичні, словотворчі, морфологічні та синтаксичні омоніми.

Джерелами омонімії зазвичай слугують: випадковий збіг споріднених слів, словотворчі процеси, інша семантика багатозначного терміна, а також збіг українського та іншомовного слова.

Було визначено, що омоніми також розрізняють залежно від типу спорідненості. Якщо мова йде про омографи, то це – слова, які однаково пишуться, але мають різне звучання; омофони – однаково звучать, але по-різному пишуться; омоформи – слова, що однаково пишуться та звучать лише в одній зі своїх граматичних форм тощо.

У розділі також було розглянуто таке лінгвістичне явище як міжмовні омоніми, а також складнощі, які пов'язані з їх перекладом. Це – слова з різних мов, які мають схоже написання та звучання, але зовсім різні значенням.

Було визначено, що такі слова можуть викликати неабиякі складнощі під час перекладу, а тому треба вміти їх правильно знаходити та перекладати.

Одним з найефективніших способів перекладу таких слів є метод транслітерації, а якщо мова йде про безеквівалентну лексику, то краще застосувати метод описового перекладу. Дуже важливими аспектами під час роботи з міжмовними омонімами є вміння ефективно користуватися словниками спеціалізованих слів, а також володіння певними фоновими знаннями та культурними особливостями.

Було також розглянуто так звані міжгалузеві омоніми. Зазвичай під цією назвою розуміють термінологічну лексику, яка може мати декілька варіантів перекладу іноземною мовою залежно від контексту, а саме слово при цьому залишається незмінним.

Важливим аспектом також є вміння правильно визначити галузь та контекст вживання терміну.

Таким чином, було розглянуто базові засади такого явища як омонімія, а також їх класифікація та специфікація.

Було визначено основні складнощі, які можуть виникати при роботі з цими мовними одиницями, а також шляхи їх вирішення.

РОЗДІЛ 2. Екстралінгвістичні засоби перекладу омонімів

Під час роботи з текстами перекладач покладається на будь-які види знань, які можуть бути необхідними у тому чи іншому випадку [21, с. 285].

Зазвичай такі знання поділяються на 2 основні види: лінгвістичні та екстралінгвістичні [21, с. 285].

Окрім цього також широко застосовуються такі навички як вміння знаходити проблеми та помилки, здатність приймати рішення, особисте ставлення та емоції перекладача, його компетенція тощо. Усі ці чинники у сукупності забезпечують якість та індивідуальність перекладу, а також відрізняють автора від інших спеціалістів даної конкретної галузі [21, с. 285].

Особливості змістових рівнів мов оригіналу та перекладу зумовлюють наявність постійних чинників, які впливають на процес перекладу. Він перебуває під тиском низки аспектів, які дозволяють встановити відносини еквівалентності між оригіналом та перекладом. Такі чинники можна умовно поділити на декілька груп:

- 1) особливості та характер перекладного тексту (функціональна спрямованість, час і місце виникнення, жанрова приналежність тощо);
- 2) умови, за яких відбувається процес перекладу (усний чи писемний переклад, синхронний, послідовний чи віддалений у часі переклад, строки виконання, наявність додаткової інформації тощо);
- 3) характеристика осіб, залучених до процесу перекладу (джерело, перекладач, реципієнт перекладу).

У випадку з перекладом омонімів з англійської мови на українську слід зупинитися на двох чинниках та їх ролі у перекладі – лінгвістичних та екстралінгвістичних аспектах мовлення.

2.1. Роль лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів при перекладі

При роботі з іншомовними текстами існує безліч факторів, пов'язаних з мовою, які впливають на якість перекладу, а також його адекватність та еквівалентність. Такі чинники мають назву лінгвістичні. Розглянемо декілька прикладів.

Першим з них звичайно є знання норм мов оригіналу та перекладу. У випадку з омонімами це – знання різних форм та видів омонімів та вміння їх правильно розпізнати у реченні [4, с. 95].

Також не менш важливим є знання мови оригіналу та відповідного лексичного відповідника у ній. Це допоможе уникнути проблем, пов'язаних з міжмовною омонімією та неправильним трактуванням або некоректним перекладом того чи іншого слова [Там же: с. 95].

Друге – це вміння знаходити правильний відповідник того чи іншого омоніма.

Наприклад, якщо ми перекладаємо англійський підручник з біології, то звісно, що у даному контексті ми перекладемо слово “crane” не як «підйомний кран», а як «журавель», тобто в даному конкретному контексті відповідник цього терміну – це біологічна назва птаха, а не величезний механізм, який використовується на будівництвах [Там же: с. 95].

По-третє, слід враховувати те, що не кожен омонім (а особливо це стосується міжмовних омонімів) буде перекладатися дослівно. Якщо ми відійдемо від лінгвістичних знань і будемо намагатися перекладати ці мовні одиниці шляхом інтуїції, тобто за допомогою екстралінгвістичних чинників, то це може викликати купу проблем.

Наприклад, якщо людина, яка не знає англійської мови на належному рівні уперше побачить англійське слово “artist”, то вона звісно відразу подумає, що це іншомовний відповідник українського слова «артист». Саме тут вона потрапляє у пастку міжмовної омонімії. Без лінгвістичних факторів, тобто банальних знань мови оригіналу неможливо здогадатися, що англійське слово “artist”

українською перекладається як «художник», а слово «художник» англійською – це “painter” [4, с. 96].

Таке нехтування лінгвістичними аспектами перекладу та надмірне використання екстралінгвістичних (наприклад інтуїції) дуже часто заважає молодим та недосвідченим перекладачам, які ще вміють належним чином працювати з лінгвістичними одиницями такого роду.

Під час перекладу термінів перекладач повинен не тільки робити акцент на мовні особливості тексту оригіналу та тексту перекладу, а й на мовну картину світу реципієнта, а також систему цінностей та світогляду.

Для забезпечення адекватності та еквівалентності перекладу недостатньо інформації, яка передається мовними знаками. У таких випадках необхідні знання контексту, а також знання ситуації та аспектів, які не стосуються мови. Такі позамовні чинники мають назву екстралінгвістичні.

Спеціалісти виділяють декілька видів екстралінгвістичних чинників, які можуть впливати на якість перекладу: суспільно-політичні, культурні, економічні, соціально-психологічні, науково-технічні тощо.

Оскільки ми розглядаємо позамовні (або екстралінгвістичні) фактори у контексті мови, то адекватна передача такого тексту може також ускладнюватися певними аспектами перекладу.

Велика кількість позамовних факторів може заплутати не лише мовця, а й власне перекладача. Вплив екстралінгвістичних чинників є найбільш відчутним в усному перекладі, адже тут окрім визначених вище чинників також додається контекст конкретної ситуації мовлення [1, с. 151].

Окрім міміки та жестів на якість перекладу може впливати: оточення, підготовленість чи навпаки непідготовленість до мовної ситуації. Також можна виділити гендерні особливості (стать) та вік, поінформованість та фонові знання, психічний стан, увага, рівень виховання, релігійна приналежність та ідеологія [1, с. 151].

Розглянемо приклад функціонування екстралінгвістичних знань у мові.

Англійська фраза “The two in the aisle” (два місця ближче до проходу) виглядатиме просто як набір слів та навряд чи матиме сенс, якщо не знати контексту, а також того, що мова йде про купівлю квитків та відбувається біля квиткової каси.

Отже, певні культурологічні та соціально-політичні чинники, які виникають у конкретній мовній ситуації впливають на процес перекладу під час добору лексичного або граматичного відповідника (лінгвістичні фактори перекладу) [1, с. 151].

Як вже було зазначено раніше, одним з ключових факторів, який є необхідним для якісної передачі екстралінгвістичних, тобто позамовних або контекстуальних знань є володіння фоновими знаннями галузі чи мови, до якої належить мовна одиниця. У нашому випадку мова йде про переклад омонімів.

Наприклад, слово “period” у наукових текстах доцільно буде перекласти як «період» (“holiday period” – «святковий період»; “colonial period” – «колоніальний період»; “baroque period” – «період бароко»). У художній літературі слово “period” також можна зустріти, але там воно, найвірогідніше, буде мати значення «крапка». Наприклад: “Readers believed that in her final put convincing, the logic of events and characters, period”, що буде перекладатися як «Читачі вважали, що в її фіналі поставлена переконлива, за логікою розвитку подій і характерів, крапка».

З цих прикладів видно, що без знання жанрової приналежності тексту, що перекладається (а це також за своєю сутністю є різновид екстралінгвістичних знань) дуже важко визначитися з вибором правильного перекладацького відповідника.

Також важливо зазначити, що екстралінгвістичні фактори впливають не тільки на прагматичні, тобто пізнавальні аспекти перекладу, які дають змогу збагнути сенс тієї чи іншої мовної одиниці (у нашому випадку мова йде про омоніми), а й на комунікативні, тобто ті, які впливають на процес спілкування.

Ці чинники дозволяють перекладачу як покращити ситуацію мовлення, так і завести її у глухий кут. Наприклад, неправильний переклад або трактування

значення омоніму під час синхронного або усного перекладу (особливо це стосується міжмовних омонімів) може призвести до непорозуміння або навіть спотворення змісту першоджерела. Вплив таких чинників є найбільшим саме під час усного перекладу.

К. Іграк також вважає важливим знання різновидів омонімів. На його думку, при перекладі важливо вміти правильно визначити, з яким саме типом мовної одиниці спеціаліст має справу, а також який лексичний та перекладацький відповідник було б доцільніше використати при передачі цього слова у мові перекладу. Такі екстралінгвістичні фактори як довгі паузи, мовчання, міміка, сміх призводять до непорозумінь обох сторін, а особливо – перекладача [7, с. 83].

До суб'єктивних екстралінгвістичних факторів, які можуть впливати на процес перекладу також можна віднести: фонові знання реципієнта, ерудованість, психологічний та емоційний стан, гендерні особливості та національне походження [Там же: с. 83].

Наприклад, перекладаючи українське слово «коса» треба знати усі можливі значення цього слова, тобто мати певні фонові знання. Якщо перекладач має справу з текстом сільськогосподарської тематики, то в цьому контексті найвірогідніше ми будемо використовувати слово “scythe”. Тут під косою мається на увазі сільськогосподарський інструмент для прибирання трави або бур'янів.

Якщо перекладач має справу з текстом, який націлений на опис зовнішності людини, то у цьому випадку доречно буде перекласти омонім «коса» як “braid”. Наприклад: речення «Французька коса є улюбленою формою стрижку» слід перекласти як “French braid is the favorite form of hairstyle”. У цьому випадку мова йде про вид жіночої зачіски, коли волосся заплітають у одну велику косу.

Тим не менш, якщо переклад стосується географії (підручник або стаття), то ми використаємо термін „spit“. Речення «Кінбурнська коса зачаровує своєю первозданною природою» буде перекладатися як “Kinburn spit retained the pristine

nature”. Тут під косою мається на увазі невелика смужка пляжу, яка омивається з усіх боків водою та знаходиться у Миколаївській області.

Не кожна людина володіє такою обширною термінологією та синонімією слів, а отже залежно від рівня обізнаності та рівня фонових знань буде залежати процес сприйняття перекладу реципієнтом.

З цих прикладів можна зробити висновок, що без належних знань мови оригіналу (лінгвістичний фактор), а також фонових знань у певних галузях (екстралінгвістичні знання) переклад є омонімів є вкрай важким завданням.

2.2. Пауза як екстралінгвістичний засіб передачі змісту

Як вже було зазначено раніше, одним з невербальних засобів мовлення, а отже й перекладу є екстралінгвістичні фактори. До них належать такі аспекти як темп мовлення, паузи, плач, сміх, покашлювання тощо [12, с. 89].

Такі позамовні засоби передачі змісту та перекладу як паузи, у лінгвістиці прийнято називати паралінгвальними [10, с. 221].

В. Манакін визначає паралінгвальні засоби як: «допоміжні засоби спілкування, що охоплюють інтонацію, розподіл наголосу, паузи, темп і ритм мовлення, які формують комунікативно-прагматичний контекст дискурсу (тексту, повідомлення)» [10, с. 221].

Паузи у мовленні виконують різноманітні мовні функції, наприклад:

- 1) членують речення на слова чи фрази;
- 2) виражають характер зв'язку між різними частинами мовлення;
- 3) змістового та емоційного забарвлення певної мовної одиниці [12, с. 89].

Зазвичай паузи класифікують на несинтаксичні, попереджувальні, роздільні, синтаксичні, присудкові та з'єднувальні.

Несинтаксична пауза з'являється в результаті фізіологічних (вдихання повітря) чи психологічних (хвилювання) причин. Ця пауза виражає обривання в логічному розвитку думки, наприклад: «Думати я не можу... в голові шумить... хочу спати... спати...» [12, с. 89].

Синтаксична пауза виділяє певні мовні відношення, які цією паузою поділяються, наприклад: «Вовка бояться – в ліс не ходити» [Там же: с. 89].

Попереджувальна пауза використовується власне для попередження про продовження думки чи мовлення, наприклад: «Ми пропонували обговорити таке: підвищення зарплатні, довгий робочий день тощо» [Там же: с. 89].

Роздільна пауза виражає довершеність думки, репліки, фрази, речення тощо. Наприклад: «На цьому все... Прощавай» [Там же: с. 89].

Присудкова пауза показує зв'язок предиката, наприклад: Новий килим – (пауза) річ гарна [Там же: с. 89].

З'єднувальна пауза за своїм функціоналом схожа зі сполучником. Вона може використовуватися між однорідними членами речення або між частинами безсполучникових речень. Наприклад: «Я чекав тебе на березі річки; (пауза) гув мотор, (пауза) катер пінив носом хвилі» [Там же: с. 89].

Найпоширенішою є психологічна пауза. Зазвичай, вона виконує дві основні функції у реченні: 1) зосереджує увагу читачів або слухачів на контексті тексту або речення; 2) сфокусувати увагу читача на вже зазначеному матеріалі [Там же: с. 89].

У випадку з омонімами, основна функція паузи має полягати у фокусуванні уваги на конкретній мовній одиниці, яка важлива під час перекладу. Це допомагає виділити потрібне нам слово та змусити читача сконцентруватися на ньому. Наприклад: Коса – (пауза) прикраса жінки була найкращим символом свободи на цій безкрайній піщаній косі.

У цьому випадку пауза використовується для того, щоб зацентрувати увагу читача на красі жіночої коси, а інше слово «коса», яке по суті є омонімом – використовується просто для позначення географічної місцевості.

Паузи є невід'ємною частиною перекладу, а особливо – усного перекладу. Професіонали цієї справи здатні вміло та навіть артистично приховувати свої спроби знайти вірний відповідник того чи іншого слова за паузами, які, як здається, бездоганно вписуються у цьому контексті [14, с. 211].

Теж саме стосується і омонімів. При усному перекладі потрібна максимальна швидкість прийняття рішень, а також максимальне наближення перекладу до першоджерела. У такій стресовій ситуації дуже часто виникає ситуація, коли перекладач починає нервувати та забуває необхідне йому слово, або просто плутає його. Особливо часто це відбувається з міжмовними відповідниками.

Дуже важко слідкувати за потоком своєї мови, а вже коли слово сказано повертатися назад та виправляти себе при послідовному перекладі було б щонайменше некоректним. Тому, треба дуже уважно слідкувати за своєю промовою, а коли виникає проблематичний або складний момент у перекладі, або перекладач просто забув те чи інше слово, то краще просто зробити невеличку паузу, все якісно обдумати, а вже потім надати безпомилковий варіант.

Окрім проблем зі знаходженням вдалого лексичного відповідника паузи слід також робити у найбільш «неочевидних» місцях, як, наприклад після модальних дієслів, артиклів, сполучників [14, с. 212].

2.3. Інтонація як екстралінгвістичний засіб передачі змісту

Ще одним засобом передачі змісту під час перекладу є інтонація. Це – сукупність так званих просодичних елементів (мелодики, ритму, наголосу тощо).

Використання інтонації є одним з основних складників усного перекладу, а також допомагає підкреслити або сконцентрувати увагу слухача на конкретному аспекті тексту, який цікавить перекладача.

За допомогою інтонації відбувається не тільки оформлення мовлення, а й членування самого мовного повідомлення (у нашому випадку – перекладу) на логічні частини. Це досягається шляхом використання розділових знаків. Використовуючи наприклад вставні слова, можна виділити у реченні необхідну вам мовну одиницю наприклад: Як завжди, коса, яка схилялася з її плечей, не

була схожа на ту, що ми використовуємо для праці. Слово «коса» тут є вставним та на ньому акцентується увага у реченні. Основною метою розділових знаків у реченні є – розмежування у тексті речень та їх частин, а також встановлення тісного взаємозв'язку між цими частинами [5, с. 183].

Основною проблемою перекладача під час роботи з інтонацією є її правильна передача. Особливо це важливо у політиці. Якщо перекладач неправильно передасть ту чи іншу інтонацію у реченні або вибере неправильний тон голосу, то це може бути образливим для реципієнта. Треба розуміти, на чому слід сконцентрувати увагу слухачів, а також коли навпаки, не слід змінювати інтонацію.

У випадку з омонімами, ситуація дещо схожа. Якщо треба підкреслити певну мовну одиницю під час усної розмови, то перекладачу слід просто змінити темп мовлення, а також інтонацію та сфокусуватися на тій лінгвістичній одиниці, яка йому потрібна.

Зазвичай це буває тоді, коли всім не дуже зрозуміла різниця між двома на перший погляд схожими словами. Роблячи паузи та змінюючи інтонацію, перекладач фокусує увагу реципієнтів на цих словах, а вже потім пояснює значення цих омонімів, а також різницю між ними.

Окремо слід зазначити про інтонаційну виразність мовлення. Це – професійно значима характеристика мовлення перекладача. Під інтонаційною виразністю розуміють вираження почуттів або емоцій за допомогою голосу. Інтонація є одним зі складників передачі емоційно-експресивного контексту конкретного повідомлення за допомогою таких факторів як: мелодика мовлення, фразовий та логічний наголоси, темп та інтенсивність мовлення, а також тембр голосу [13, с. 72].

Для перекладача одним з найважливіших та найкритичніших факторів є темп мовлення. Тут треба завжди адаптуватися під першоджерело, тобто під людину, мовлення якої перекладають.

Не можливо робити це занадто швидко або занадто повільно. Іноді слід також застосувати такий перекладацький прийом як адаптація, адже не завжди

вдається ідеально перекласти фразу слово у слово, а бувають випадки, коли вона є довшою у мові перекладу ніж у мові оригіналу. Перекладачу слід адаптувати її так, щоб не порушувався темп мовлення.

Не менш важливим для інтонації є також правильне використання наголосу. Він використовується у реченні для надання словам особливого смислового навантаження. Такий наголос називають логічним [13, с. 74].

Розрізняють також емпатичний наголос. Він робить вибране слово емоційно насиченим. Зазвичай він передається шляхом подовження приголосних звуків, а на письмі передається повторенням однієї тієї ж приголосної літери: «Вона ду-уу-ууже розумна» [Там же: с. 74].

Одна з найпоширеніших інтонаційних помилок – це перевантаження фраз логічними наголосами. Коли в одній частині тексту існує велика насиченість словами, що мають велику смислову важливість, то це ускладнює розуміння усього сенсу тексту в цілому [Там же: с. 74].

У випадку з омонімами слід також вміло використовувати інтонаційні паузи, але не перенасичувати їми текст, тому що це може спричинити порушення змісту та його поганого розуміння під час перекладу або читання.

2.4. Міміка та жести як екстралінгвістичний засіб передачі змісту

Найбільш різноманітними засобами передачі позамовних аспектів тексту прийнято вважати жести. Вони можуть виконувати різноманітні прагматичні та семантичні функції у тексті, але також кардинально відрізняються залежно від культури або мовної традиції.

Жести – це складники невербальної комунікації, які полягають у значущих рухах окремих частин тіла, насамперед голови, рук, пальців [10, с. 214].

Перекладачам під час роботи с жестами слід приділяти увагу культурних особливостей тієї аудиторії, на яку текст буде орієнтовано. Це є вкрай важливим, адже не завжди жест, який має позитивне значення в одній культурі буде мати таке ж саме значення у іншій.

Розглянемо декілька прикладів. Типовий для американців та європейців жест “О.К.” означає «все гаразд»; для французів це може означати «нуль» або «нічого»; у японській культурі – це «гроші», а у таких країнах як Бразилія, Мальта та деяких інших така фраза може розцінюватися як сексуальна образа [10, с. 217].

Поширений у світі жест «пальці у вигляді латинської літери V» здебільшого означає перемогу у таких країнах як наприклад США; у Франції такий жест позначає «мир»; у Мальті та Італії таким жестом захищаються від зурочення; у більшості країн такий жест використовується для позначення цифри 2 [10, с. 217].

Деякі жести специфічні лише для конкретної країни. Наприклад, в Італії коли людина крутить вказівним пальцем біля щоки, то таким чином вона показує, що їй дуже сподобалася страва та їй було смачно.

У більшості країн прийнято, що коли людина робить жест головою у боки, то вона з чимось не згодна, а коли вона робить жест головою зверху донизу, то це – погодження з чимось. Але не завжди це є так. У такій країні як Болгарія ситуація повністю протилежна. Те що прийнято вважати за жест погодження використовується для непогодження, а жест непогодження – для згоди.

Усі ці аспекти є вкрай важливими під час перекладу та їх треба брати до уваги. Неправильне трактування жесту або відсутність у перекладача фонових знань, щодо культурних особливостей певної країни може призвести до того, що певний фрагмент тексту або перекладу може набути негативного значення або навіть бути образливим для певної аудиторії людей.

Міміка і контакт очей також є немало важливим аспектом передачі позамовного змісту під час перекладу. Загалом налічується більше ніж 20 000 різноманітних виразів обличчя, серед яких виокремлюють універсальні (широка усмішка позначає задоволення; підняті брови або широко відкриті очі та напіврозтулений рот – подив; зжаті губи можуть ідентифікувати злість; опущені очі – сором та журба тощо) [10, с. 219].

Не в усіх культурах однакове сприйняття міміки та контакту очей. Японці, карибці, а також більшість народів Африки уникають прямого контакту очей, адже в їх культурах це вважається невічливим та є проявом дурного тону[10, с. 219].

У більшості європейських країн, а також в Україні прямий контакт очей – це навпаки прояв того, слухач зацікавлений у промові та уважно слухає її.

Міміка та контакт очей є невід’ємним аспектом як під час публічних промов так і під час усного або послідовного перекладу. Політики приділяють неабияку увагу виразу свого обличчя, а якщо вони виражають певні мімічні жести, то слід читати у них певний підтекст. Теж саме стосується перекладача. Слід зважати на вираз свого обличчя та використовувати мімічні жести за необхідності зробити акцент на чомусь, або передати певну емоційність.

Отже мімічні жести є дуже важливим аспектом передачі позамовної передачі та відіграє дуже важливу роль під час усного перекладу. Спеціалісту слід дуже пильно стежити за своєю жестикуляцією та володіти певними культурними та позамовними особливостями тієї країни, у якій він працює. Використовуючи жести слід робити акцентам на необхідних частинах тексту, а також передавати емоційну складову самого перекладу.

2.5. Вплив білінгвізму на сприйняття та переклад омонімів

Нині білінгвізм є досить розповсюдженим явищем у суспільстві та у світі в цілому. Практика використання двох або навіть більше мов у якості рідних не є новою та існує вже певний час. Згадаємо, наприклад, про таку країну, як Швейцарія. Там офіційними мовами спілкування прийнято вважати аж цілих чотири: французьку, італійську, німецьку та романшську. Безумовно, коли людина народжується в оточенні відразу декількох мов, в неї є певна перевага над людьми, які є монолінгвами, тобто тими, хто народився у місцевості, де розмовляють усього однією мовою. Та чи завжди це є перевагою?

Філологія розглядає білінгвізм як володіння двома мовами на рівні носія. Термін *білінгвізм* походить від латинського *bi* – «подвійний» і *lingua* – «мова». Поняття *білінгвізм* часто замінюють словом «двомовність», тому в сучасній літературі ці два терміни, як правило, еквівалентні у своєму вживанні. При цьому варіантів тлумачень даного терміну, як і визначень самого явища, у літературі досить багато [2, с. 122].

Фактично білінгвізм є володінням двома мовами з постійним переходом з однієї на іншу у спілкуванні за потреби.

Білінгвізм зазвичай виникає у результаті мовного контакту. Подальший розвиток цього феномену залежить від того, чи підтримують його носії мови чи ні. Тим не менш, на теренах Європи і не тільки існує значна кількість країн, у яких дві та більше офіційних мов [24, с. 3].

Білінгви кардинально відрізняються від монолінгвів тим, що вони сприймають оточуючі їх речі через призму двох мов, у той час як монолінгви – всього через одну. Як стверджує М. М. Малакоф, використовуються ці мови шляхом чергування [22, с. 517].

Основною проблемою є те, що неможливо рівноцінно використовувати обидві мови, але тим не менш будь-яка людина, яка вважає дві довільні мови своїми рідними, може вважатися білінгвом.

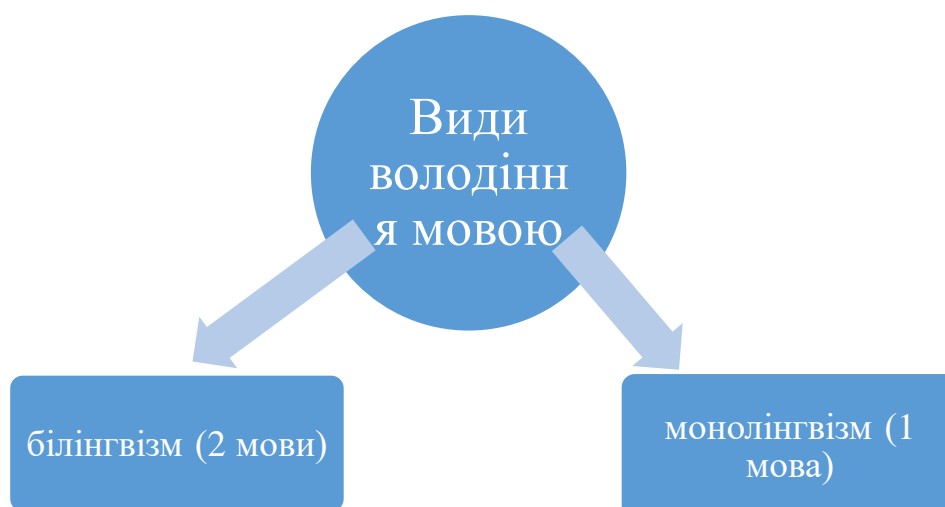

Рис. 2 Види володіння мовою

До недавнього часу також вважалося, що можливість використовувати дві мови на різному рівні може мати негативний вплив на психологічний розвиток людини, а також на її мовні здібності. Після низки досліджень було доведено, що білінгвізм, навпаки, позитивно впливає на функціонування мозку, а також розвиває лінгвістичні здібності людини.

Тим не менш, різниця між монолінгвами та білінгвами полягає не тільки у психології та лінгвістиці. Йдеться також про сприйняття світу у цілому, або про так звану мовну картину світу.

Кожна мовна картина світу є неповторною і може впливати на мислення людини, а також охоплювати культурні та лінгвістичні аспекти [10, с. 66].

Якщо людина володіє двома мовами або більше, тобто є білінгвом або полілінгвом, то розрізняють первинну та вторинну мовну картину світу. При вивченні нової іноземної мови, то мовна картина світу цієї мови нашаровується на первинну, яка формується у людини з дитинства [Там же: с. 66].

Існує гіпотеза, що залежно від мови спілкування може кардинально змінюватися погляд на певні речі та їх трактування або навіть світогляд у цілому. Ця теорія називається теорією мовної картини світу або теорією Сепіра – Уорфа, і вона стверджує, що існує безліч різних поглядів на одні й ті самі речі, але їх сприйняття відрізняється від мовця до мовця.

Іншими словами, гіпотеза припускає, що люди, які розмовляють різними мовами, по-різному сприймають світ і по-різному мислять. Раніше цю теорію розвивав Вільгельм фон Гумбольдт.

Якщо розглядати білінгвізм та монолінгвізм у контексті теорії Сепіра – Уорфа, то можна зробити висновок, що люди, які вивчають дві мови, мають два різних світогляди, а тому, відповідно, і дві різні картини світу, у той час як монолінгви мають лише одну.

Білінгви, як стверджують дослідники, краще адаптовані до подальшого вивчення мов, адже співставляючи свою мовну картину світу з картиною світу мови, що вивчається, безумовно можна знайти певні культурні та лінгвістичні збіжності, а це значно полегшує процес навчання. Відповідно, чим більше мов

людина знає, тим легше у подальшому вивчати інші. Монолінгви, у свою чергу, обмеженні у цьому, адже зі знанням усього лише однієї мови складно вчити інші, а особливо коли вони не є спорідненими.

Наприклад, маючи гарні знання лексики й граматики англійської та голландської мов, людина зможе доволі легко оволодіти німецькою мовою. І навпаки, якщо людина є монолінгвом, їй буде складно опанувати нову для себе мову.

Ще однією перевагою білінгвізму є те, що знання декількох мов значно полегшує процес перекладу. Білінгвам легше орієнтуватися у перекладі, адже у цьому випадку в тексті можна знайти логічні зв'язки та збігання без обмеження лише однією картиною світу.

Важливу роль тут також грає інтуїція. Коли людина сприймає схоже звучання чи написання слова або терміну, на інтуїтивному рівні стає зрозумілим і саме значення слова. Для цього навіть не завжди необхідний контекст.

Наприклад, володіючи знаннями англійської мови, на інтуїтивному рівні (та за допомогою контексту) стає зрозуміло, що німецьке “trinken” та англійське “drink” – означає «пити»; німецьке “beginnen” та англійське “begin” – «починати»; німецьке “finden” та англійське “find” – «знаходити» тощо.

З іншого боку, однією з основних проблем білінгвізму в контексті перекладу є помилкове трактування тієї чи іншої мовної одиниці через її схожість з іншомовним словом. Такі випадки є багаточисленними та трапляються дуже часто.

Як відомо, найбільшою складністю перекладача є робота з термінами. Залежно від контексту одне й те саме слово може перекладатися по-різному, іноді – з протилежним значенням. Ще більшою проблемою перекладача є міжмовні омоніми.

Важливу роль також відіграє спорідненість мов. Наприклад, англійцям буде легше знаходити схожі слова в німецькій мові, італійцям – в іспанській, українцям – у білоруській тощо.

Розглянемо англійські міжмовні омоніми та їх переклад українською мовою людиною із знанням двох споріднених мов.

Якщо людина володіє тільки українською мовою, то звучання слова “ditch” в неї не викликає ніяких асоціацій, а отже – міжмовної омонімії не виникне. У випадку, коли людина окрім української мови також володіє і російською, слово може сприйматися по-іншому. Слово “ditch” співзвучне з російським «дичь», але має переклад «канава».

Те ж саме стосується й англійського “luck”, яке українською мовою перекладається як «вдача». У перекладача-монолінгва, рідною мовою якого є російська, при сприйнятті цієї лексичної одиниці може виникати асоціація з російським «лук», що може на інтуїтивному рівні підштовхнути до неправильного перекладу цього слова.

Англійське слово “most”, яке перекладається як «більшість», також може викликати деякі труднощі. Перше, що може спасти на думку носіям російської мови, це «мост» (укр. *міст*), але насправді значення є іншим.

Люди, які тільки починають вчити іноземну мову і відчувають при цьому вплив мовних асоціацій, можуть неправильно трактувати значення іншомовної лексичної одиниці, яка за звучанням схожа на слово їх рідної мови. Ще один приклад – слово “net”, яке перекладається як «мережа» або «павутиння». Звучання цього іншомовного слова буде спонукати мовця асоціативно сприймати його як заперечне слово «ні».

Для прикладу наведемо ще одне англійське слова “veer”. У людини монолінгва, яка володіє та використовує тільки українську мову у спілкуванні, під час перекладу ця лексична одиниця не буде мати ніякої співзвучності з будь-яким українським словом. Але у випадку володіння ще й російською мовою через співзвучність виникає бажання перекласти це слово як «веер» (укр. *віяло*), хоча насправді правильним варіантом перекладу є «зміна напрямку».

Останнім прикладом розберемо англійське слово «scholar». Якщо людина є монолінгвом та володіє тільки українською мовою на рівні носія, то асоціативно вона може перекласти дане слово як «школяр» через збіги у вимові

та певною мірою у написанні. Якщо ж вона є білінгвом та її основною мовою не є українська, то таких асоціацій може і не виникнути, а неправильного сприйняття та неправильного перекладу даної лексичної одиниці вдасться уникнути.

Таким чином, слід зазначити, що певні фонетичні збіги у різних мовах (міжмовні омоніми) можуть створювати деякі складнощі для тих, хто вивчає / починає вивчати іноземну мову, особливо під час перекладання співзвучних лексичних одиниць. Щоб уникати подібних проблем під час роботи з текстами, не слід завжди покладатися на асоціативне або інтуїтивне мислення, яке саме у цьому випадку може надати хибний варіант.

2.6. Теорія Сепіра-Уорфа або теорія мовних картин світу

Говорячи про білінгвізм або двомовність у контексті перекладу омонімів не можна не згадати про так звану гіпотезу мовної відносності, або як її ще називають – теорія Сепіра-Уорфа.

Вона може спричинити неабиякий вплив на процес розуміння та пізнання мови у цілому, а також на переклад конкретних слів. Це відбувається через те, що залежно від мови, якою володіє індивід може кардинально змінюватися трактування семантики тієї чи іншої лінгвістичної одиниці.

Інакше кажучи, гіпотеза припускає, що люди, які спілкуються різними мовами можуть по-різному сприймати такі фундаментальні речі як час, простір тощо. Це ще називають мовними картинами світу.

Сепір та Уорф без жодних сумнівів були першовідкривачами власне поняття лінгвістичної відносності. Ідею того, що мовна система може впливати будь-яким чином на мислення, а також світогляд вперше сформулювали німецькі мовознавці Йоганн-Готфрід Гедер (1744-1803) та Вільгельм фон Гумбольдт (1767-1835) [Цит. за: 20, с. 642].

Тим не менш на подальший розвиток мови, а також лінгвістики у цілому вплинули саме ідеї Гумбольдта. Він вважав, що якщо мова здатна впливати на

формування ідей у цілому, то вона також здатна впливати на відношення людей до різних речей. Тобто, це значить, що люди які спілкуються різними мовами повинні мати різні погляди на речі залежно від власне мови спілкування [20, с. 642].

Уорф у своєму дослідженні розглядав частини мови та мовні категорії часу, числа та кількості у мові різних туземців, наприклад в мові індіанців племені хопі та порівнював їх з такими ж категоріями європейських мов.

Було зроблено висновок, що у європейських мовах є слова, що позначають певні проміжки часу (зима, осінь, ранок, вечір тощо). У мові хопі всі темпоральні слова не іменники, а прислівники. У цій мові не існує позначення для слова «час» [10, с. 67].

Там також трохи інакше побудована і система часів. Особливу роль у них відіграє тривалість події [Там же: с. 67].

Це позначається на нормах поведінки індіанців-хопі. Будь-яка подія в них складається з її оголошення, ретельної зовнішньої та внутрішньої підготовки, прихованої участі і наполегливого впровадження її в життя. У суспільстві існує навіть посада головного глашатая події [Там же: с. 67].

Якщо ми кажемо про мовну картину світу, то науковці трактують це поняття по-різному. Наприклад, В. Манакін визначає це явище як: «ментальне уявлення про світ, його інтелектуальну копію, яка формується за законами діяльності людської свідомості і має різні форми існування» [10, с. 64].

Сучасні науковці, у свою чергу, визначають мовну картину світу як загальний образ або світогляд людини [10, с. 65].

Таким чином, на думку вчених, світ людини штучним чином поділено на «реальний світ», а також на «світ свідомості». Будь-яке явище у цьому світі у процесі його пізнання є співпрацею свідомості, мислення та психологічної інтерпретації [Там же: с. 65].

Таким чином, можна зробити висновок, що мовна картина світу – це сукупчення явищ або понять, традицій, способу мислення, обрядів, вірувань

тощо, які допомагають народам та культурам у самоідентичності та допомагають їх розрізняти.

Найяскравішим проявом теорії Сепіра – Уорфа є розбіжність у часовій та просторовій картинах світу у різних культурах.

Є загальноприйняті поняття такі як: доба – це 24 години; рік – 365 днів, місяць – 30 або 31 день тощо. Але є культури, у яких поняття та уявлення про час та простір кардинально відрізняються один від одного [10, с. 116].

Наприклад, індоевропейські культури розглядають час як набір відрізків або певних одиниць виміру, а отже їх можна набувати або витратити; гаяти або накопичувати тощо [10, с. 117].

Деякі американські народи взагалі не мають окремих мовних одиниць для позначення таких слів як: «секунда»; «година»; «хвилина» тощо. Замість цього використовується відносні значення: «незабаром»; «нещодавно»; «скоро»; «у майбутньому» тощо [Там же: с. 117].

Найбільшою міжкультурною розбіжністю є членування доби. В українській мові такий розподіл відбувається інтуїтивно залежно від того, як зараз на вулиці. Наприклад, якщо взимку темніє о 5 годині вечора, то можна сказати, що вже наступила ніч, хоча по факту це все ще вечір [Там же: с. 117].

Для англійців, французів та інших народів західної Європи початок ранку – це не схід Сонця, а рівно після опівночі, а кінець – рівно після опівдня [Там же: с. 117].

Графічне вираження також дещо відрізняється. Для цього використовуються такі значення як “p.m. (від лат. post meridiem)” та “a.m. (від лат. ante meridiem)”.

Таким чином, все що після півночі та до дванадцятої години дня англійці позначають як a.m., а все те що після дванадцятої години дня і до дванадцятої ночі, навпаки – p.m. [Там же: с. 117].

Усі ці культурні розбіжності можуть значно ускладнити процес перекладу, а у деяких випадках можуть зробити його навіть неможливим.

Найяскравішим прикладом знову ж таки буде передача часу при перекладі текстів з англійської мови українською.

Наприклад, переклад речення *I have returned home at 5:30 p.m.* українською мовою буде перекладатися не так само.

Якщо ми орієнтуємося на україномовну аудиторію слід завжди мати на увазі, що поняття “a.m.” та “p.m.”, які є популярними у країнах західної Європи, не використовуються нами, а отже слід переробити речення під реалії тієї культури, а отже і мовної картини світу, з якою ти зараз маєш справу.

Таким чином, речення *I have returned home at 5:30 p.m.* українською слід буде перекласти як *Я повернувся додому о 17:30*. Таке відображення часу є більш звичним для нашої мовної картини світу, а отже не має викликати додаткових питань та непорозумінь у звичайних користувачів мови.

Більш того, якщо кінцевою метою перекладу є створення документу, який має певне відношення до часу (розклад), а людина, для якої це було створено не знає або не розуміє нашу часову картину світу, то це може створити багато проблем та непорозумінь.

Гарний перекладач завжди освічений щодо таких очевидних розбіжностей у мовних картинах світу та вміє ефективно та гарно уникати таких помилок під час роботи з текстами.

У контексті перекладу омонімів, слід також зважати на позамовні фактори та чинники лінгвістичної одиниці, а якщо вона у собі містить аспекти, які є некоректними для певної культури або народу слід адаптувати її під час перекладу таким чином, щоб усі розбіжності було усунуто.

2.7. Використання екстралінгвістичних знань під час процесу перекладу

Як вже було зазначено раніше у цьому розділі під час роботи з текстами перекладач зазвичай має справу з двома основними видами знань: лінгвістичними та екстралінгвістичними.

Лінгвістичними знаннями є ті, що опосередковано або напряду пов'язані з мовою. Зазвичай це – мовні обороти, граматичні часи, граматичні конструкції, знаки пунктуації тощо.

Звичайно, що коли порушена граматична будова тексту чи речення, загальне сприйняття та розуміння тексту також стає ускладненим, а у деяких випадках навіть неможливим. Теж саме стосується й знаків пунктуації. Неправильно розставлені коми чи крапки здатні значно спотворити або навіть повністю порушити первинне значення, яке перекладач у це речення вкладав.

Не менш важливим є також вплив екстралінгвістичних чинників на переклад. Такими аспектами називають ті, які не завжди стосується мови, тобто є позамовними. До них зазвичай відносять такі чинники як: інтонація, паузи, міміка, жести, психологічні та культурні аспекти, мовна картина світу а також проблеми сприйняття тих чи інших явищ різними народами та культурами світу.

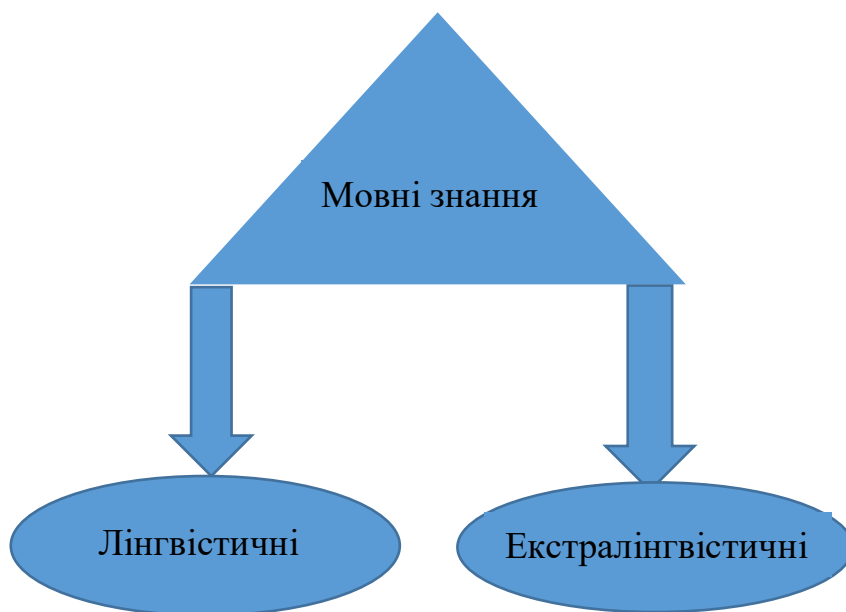

Рис. 3 Схема розподілу мовних знань

Звісно, що залежно від тексту, з яким працює перекладач процент знань, який домінує та використовується може відрізнитися, але повністю ігнорувати вплив позамовних аспектів перекладу на його якість та змістовність також не

можна. Тим не менш, це не значить, що кожен аспект перекладу має однаковий рівень впливу на текст [21, с. 285].

Зважаючи на той факт, що процес перекладу включає в себе роботу з більш менш технічними текстами, тобто тими, які спираються на конкретну термінологію, то можна зробити висновок, що у цьому випадку більший вплив на текст мають саме екстралінгвістичні, тобто позамовні знання [21, с. 285].

Лінгвістичні чинники, тобто ті, які стосуються конкретно мови мають мінімальний вплив на якість перекладу. Це відбувається через те, при перекладі нам необхідне саме семантичне розуміння слів та речень, але ніяк не пунктуація та граматична структура речень.

Звичайно, що у деяких випадках це важливо, адже не завжди можливо напряду перекласти ту чи іншу граматичну конструкцію або словосполучення, але саме при технічному перекладі більшого впливу мають екстралінгвістичні знання.

Якщо перекладач має справу з художнім перекладом та літературою, то тут вже ситуація є кардинально іншою.

У цьому випадку більш задіяними є лінгвістичні аспекти перекладу, адже при роботі з такими текстами нас перш за все цікавить саме граматично правильна побудова речень, а також правильна пунктуація, адже це головні речі, які є запорукою цікавого твору. Екстралінгвістичні аспекти також присутні, вони допомагають в правильному семантичному осмисленні тексту.

Під час розгляду лінгвістичних та екстралінгвістичних знань, що використовуються під час перекладу, основним питанням залишається проблема пріоритетності. Як вже було зазначено раніше, обидва аспекти можуть зустрічатися у тексті, але не зовсім зрозуміло який з них є важливішим.

Якщо перекладач ігнорує семантику слів, або якщо перекладач працює з безеквівалентною лексикою або термінологічними омонімами та ігнорує певні їх значення, які можуть бути влучними у даному конкретному випадку, то це значно впливає на якість перекладу у цілому.

Можна зробити висновок, що спеціаліст не може якісно працювати над перекладом якщо він не розуміє вихідного тексту. Це може спровокувати неправильне розуміння змісту, а також вибір неправильної термінології та підбір неправильних значень термінів.

Якщо ж ми говоримо про застосування лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників під час перекладу омонімів, то тут більшу роль все ж таки грає 2 аспект.

При роботі з такими мовними одиницями нас не стільки цікавлять власне мовні аспекти такі як граматична структура слів або речень, пунктуація тощо скільки власне розуміння значення терміну.

Найбільших проблем викликають дві великі групи омонімів: міжмовні омоніми та термінологічні омоніми.

Перші створюють складнощі через те, що зазвичай такі слова схожі у звучанні, а іноді навіть у написанні, але належать до різних мов, а тому відповідно до інших культур та мовних картин світу.

Таким чином, через вплив асоціацій, а також надмірного покладання на інтуїтивне мислення можуть виникати певні труднощі під час перекладу.

Екстралінгвістичні знання покликані саме для того, щоб запобігти неправильному трактуванню тих чи інших мовних одиниць.

Якщо перекладач уперше бачить вихідний текст, або робить переклад не читавши його, то у більшості випадків йому не вдасться ефективно впоратися зі своєю роботою. Це відбувається через те, що спеціаліст просто не розуміє з чим саме він має справу.

Якщо ж контекст вихідного тексту спеціалісту відомий, а також є приблизне розуміння та уявлення термінології та лексики, з якою перекладач має справу, то відразу процес перекладу стає у рази легшим та простішим.

Якщо є приблизне розуміння контексту та термінології, то перекладач на асоціативному рівні може спробувати зрозуміти контекст тієї чи іншої мовної одиниці, переклад якої без контексту був би або неможливий або вкрай складний.

Розглянемо декілька прикладів використання екстралінгвістичних знань під час перекладу термінологічних омонімів.

Наприклад, усім відомо, що англійське слово “well” перекладається українською мовою як «колодязь». Але такий варіант є правильним не у 100% відсотках випадків. За відсутності контексту перекладач може повністю спотворити значення цього терміну.

У реченні *on our way back we noticed a black cobbled well* слово «колодязь» вжито та перекладено у правильному значенні, а отже логіка та семантика речення не порушена.

Якщо ж перекладач побачить речення *this hydrogen well is the biggest in the world* і не дивлячись або взагалі не розуміючи контексту перекладе слово “well” як «колодязь», то від цього порушується уся семантика речення.

Таким чином, у даному випадку при роботі з термінологічним омонімом “well” та його правильним перекладом нам допоможуть екстралінгвістичні фактори, а саме інтуїтивне розуміння контексту та сполучуваності тих чи інших слів.

Якщо ми уважніше подивимося на речення *this hydrogen well is the biggest in the world*, то можна побачити прикметник “hydrogen”, який перекладається як «водневий». На інтуїтивному рівні ми розуміємо, що колодязь не може бути водневим, а отже слід шукати інше значення цього слова, яке буде підходити тут по контексту.

Отже, правильним варіантом перекладу у цьому випадку буде слово «свердловина», адже воно ідеально сполучується з прикметником «водневий» утворюючи словосполучення «воднева свердловина».

Такий варіант перекладу є найвлучнішим, повністю передає суть самого речення, а також не порушує його семантичні властивості.

Те ж саме стосується випадку, якщо перед термінологічним омонімом “well” буде стояти прикметник, що його описує.

Наприклад, якщо у нас є речення *it can be used for oil well pipe and pipeline in corrosive oil and gas field*, то тут ми знову маємо справу з термінологічним

омонімом “well” та одним з його значень. Знову ж таки переклад слово “well” як «колодязь» буде некоректним, а отже нам слід шукати правильний мовний відповідник.

Цього разу нам знову допоможе інтуїтивне мислення та певні асоціації. Знаючи те, що прикметник “oil” перекладається як «нафтовий» одразу можна зрозуміти, що мова знову ж таки йде про свердловину, а отже такий варіант перекладу нам підходить та повністю нас влаштовує.

Таким чином, правильний переклад терміну “oil well” – це «нафтова свердловина», але ні в якому разі не «нафтовий колодязь».

Розглянемо переклад міжмовних омонімів на прикладі слова “wing”.

Це слово не завжди означає крило літака або птаха, тобто те, що допомагає якійсь істоті чи споруді залишатися у повітрі та не падати.

У реченні *there is a party in the eastern wing of the building* термінологічний омонім “wing” також перекладається як «крило», але значення слова трохи відрізняється від основного.

Тут під словом “wing” мається на увазі не те крило, яке забезпечує стабільний політ під час знаходження у повітрі, а саме крило будівлі (наприклад західне крило будівлі, східне крило будівлі тощо).

Таким чином, можна зробити висновок, що у даному випадку термінологічний омонім “wing” хоч і перекладається однаково як «крило», але в обох цих випадках семантика речення відрізняється.

У одному випадку слово wing – це пряме значення слова *крило*, тобто те, що допомагає літати, а у іншому випадку слово «крило» – це певна територія будівлі.

Наведемо ще один приклад перекладу міжмовного омоніма “box”. У більшості випадків це слово буде перекладатися як «коробка». Наприклад у реченні *there is a big red box in front me* значення цього слова буде саме таким.

Але не завжди у слова “box” значення буде саме таким. Якщо перекладач має справу з текстами спортивної тематики, а якщо бути точнішим з футбольною

термінологією, то в цьому випадку використати загальне значення терміну не є правильним.

Розглянемо це на прикладі речення *he scored from the outside of the box*.

У цьому випадку на допомогу знову ж таки приходять позамовні чинники, а саме асоціації та інтуїтивне мислення. Не знаючи інших значень слова “box” та попередньо не дивившись їх у словнику варто просто подивитися на те, як саме виглядає футбольне поле.

Якщо перекладач знається на цій темі та не вперше працює з текстами такого типу та з футбольною тематикою у цілому, то він знає що у кожній команді поблизу воріт є штрафна зона. Зазвичай вона виділена білим та за своєю формою нагадує саме форму коробки.

Зрозумівши та згадавши про це, перекладач на інтуїтивному рівні розуміє значення цього термінологічного омоніма та перекладе його правильно як «штрафна зона».

Також у процесі розуміння семантики слова “box” у даному конкретному випадку нам може допомогти дієслово “score”, яке українською мовою перекладається як «забивати».

При співставленні цих двох термінів стає зрозуміло, що словосполучення «забити з меж коробки» є абсолютно неправильним, а отже варіант перекладу слова “box” у парі з дієсловом “score” – некоректний, а отже треба шукати іншу опцію.

Таким чином, речення *there is a big red box in front me* слід перекласти основним значенням терміну “box” – *навпроти велика червона коробка*, а у реченні *he scored from the outside of the box* слід використати більш спеціалізоване та вузько направлене значення цього слова – «штрафна зона».

Тобто правильним варіантом перекладу речення *he scored from the outside of the box* буде – *він забив з поза меж штрафного майданчику*.

Таким чином, можна зробити висновок, що екстралінгвістичні аспекти та складові перекладу є вкрай важливими під час роботи з термінологічними

омонімами, адже не завжди можливо обмежитися тільки словниковим перекладом.

Іноді значення терміну не є очевидним, а отже слід дивитися на контекст та застосувати позамовні аспекти. Не менш важливою є також мовна картина світу, а отже під час перекладу тексту конкретної термінології перекладачу слід зважати на конкретну мову та культуру, для якої він створюється.

У випадку роботи з міжмовними омонімами ситуація є дещо схожою на те, що було при перекладі термінологічних омонімів.

Тут також певною мірою використовуються як лінгвістичні так й екстралінгвістичні фактори під час перекладу таких слів, але все ж таки роль позамовних чинників є трохи більшою.

Залежно від типу тексту, а також його спеціалізації може змінюватися термінологія.

У деяких випадках значення того чи іншого може бути настільки вузько направленим, що перекладач може просто не знати цього значення.

Розглянемо приклади впливу позамовних факторів на переклад міжмовних омонімів.

Наприклад, розглянемо це на прикладі англійського слова “book”. Через те, що в українській мові є схоже за звучанням слово «бук», то іноді через вплив хибних міжмовних асоціацій людина може неправильно зрозуміти значення даного слова.

Українське слово “бук” – це назва дерева, а також воно не має нічого спільного з англійським словом “book”.

Тут можна яскраво бачити те, як екстралінгвістичні чинники можуть негативно впливати на процес перекладу.

Звичайно, що є безліч випадків, коли такі позамовні фактори можуть стати у нагоді та допомогти зрозуміти значення того чи іншого терміну, але іноді також можуть значно ускладнювати процес сприйняття, через те що такі слова здатні викликати хибні асоціації.

Це належно продемонстровано на прикладі англійського слова “book”. Якщо справу з текстом має спеціаліст, який не володіє українською або російською мовами, то ніяких складнощів, а тим паче хибних асоціацій не має виникати.

Якщо ж перекладач є україномовним тобто монолінгвом, або ж є двомовним (українська та російська), тобто білінгвом, то тут ситуація є дещо складнішою.

Якщо такі перекладачі бачать перед собою слово або термін, який має схоже написання, або є схожим за звучанням з певним українським відповідником не треба відразу піддаватися інтуїції та асоціаціям та бездумно його перекладати.

Слід довіряти своїй інтуїції та покладатися на позамовні чинники, але все одно треба завжди попередньо перевіряти значення слова.

Покладання на позамовні чинники перекладу не є поганим варіантом, але можливе тільки як проміжний або чорнений варіант, а єдиним правильним буде той, значення якого було перевірено у словнику.

Розглянемо вплив екстралінгвістичних чинників на переклад ще одного міжмовного омоніму.

Наприклад, розглянемо значення англійського слова “climax”. Вперше побачивши це слово та не знаючи правильного варіанту перекладу україномовний перекладач може хибно подумати, що значення цього слова –

клімакс, тобто фізіологічний період у жінок, але звісно, що це – неправильно.

Правильним перекладом англійське слова “climax” українською мовою буде не «клімакс», а «найвища точка, кульмінація».

Таким чином, можна зробити висновок, що знову у випадку перекладу міжмовного омоніму екстралінгвістичні аспекти мають більш негативний вплив ніж позитивний.

Це відбувається через те, що при перекладі схожих за написанням та звучанням, навіть якщо вони існують у різних мовах та культурах надмірне покладання на асоціації може дуже погано вплинути на якість перекладу.

Міжмовна омонімія є дуже підступною, адже іноді бувають такі випадки коли збігається не тільки звучання слова, а й певною мірою його написання.

Існує припущення, що єдиним вірним шляхом перекладу міжмовних омонімів є застосування методу транслітерації. Звісно, що таке припущення є хибним.

Найкращим варіантом перекладу міжмовних омонімів є спосіб пошуку лексичного відповідника, але деякі з них також можуть бути утворені шляхом транслітерації або транскодування.

Наприклад, англійське “accessory” – це не «аксесуар», а «співучасник злочину»; міжмовний омонім “brat” – це не «брат», а «бешкетник»; англійське слово “bucket” – це не «букет», а «відро»; слово “carrier” – не кар’єр, а «носій»; термін “case” – це не «кейс», а «справа», а англійське “colon” це – не «колона», а «двокрапка» тощо.

Усі ці міжмовні омоніми об’єднує те, що у їх хибному перекладі всюди використовується метод транслітерації, тобто передання мовних знаків однієї мови знаками іншої мови.

Це відбувається через те, що перекладачі зазвичай побачивши схоже за звучанням або написанням слово з іншої мови відразу намагаються його перекласти асоціативним шляхом.

Через це мало того, що порушується значення самого омоніму, а також семантика речення, у якому це слово знаходиться, а й також застосовується невірний лінгвістичний метод перекладу.

ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 2

У розділі мова йшла про так звані лінгвістичні та екстралінгвістичні аспекти, які використовуються під час перекладу омонімів.

Було визначено, що до лінгвістичних аспектів перекладу відносять, усе що стосується безпосередньо мови – а до екстралінгвістичних факторів відносять так звані позамовні аспекти (паузи, інтонація темп, міміка, жести тощо).

Лінгвістичні та екстралінгвістичні аспекти відіграють неабияку роль під час перекладу. Для перекладача дуже важливо знати який саме лінгвістичний прийом слід використати у тому чи іншому випадку. Також важливим є розуміння контексту перекладу та володіння фоновими та культурними знаннями.

Було визначено, що існує декілька основних літературних засобів для перекладу омонімів.

Першим з них є транслітерація. Це – графічна передача слова однієї мови графічними засобами іншої мови. Було визначено, що найбільш ефективним такий спосіб є для перекладу власних імен, але у випадку з омонімами він також є надзвичайно продуктивним. Особливо це стосується безеквівалентної лексики та неологізмів зі сленгом. Через те, що такі слова не мають мовного відповідника за допомогою методу транслітерації ми інтегруємо новий термін до мови, а також по-суті створюємо новий міжмовний омонім. Як вже було зазначено, такий спосіб є надзвичайне популярним у запозиченні іноземного сленгу та уведенні його до нашої розмовної мови.

Наступними було розглянуто методи запозичення та описового перекладу. Метод запозичення дуже схожий з транслітерацією та використовується майже в ідентичній ситуації. Описовий переклад слід застосовувати, коли перекладач має справу з безеквівалентною лексикою.

Було також досліджено екстралінгвістичні аспекти перекладу.

Був проаналізований вплив пауз та інтонації на процес перекладу. На письмі дуже важко передати емоційність та позамовний контекст, але це дуже

легко зробити під час усного або послідовного перекладу. Завдяки використанню пауз та інтонації можна легко акцентувати увагу на необхідному фрагменті мовлення, а також надавати словам за необхідності певного емоційного забарвлення.

Також увага приділялася впливу міміки та жестів на процес перекладу та їх здатність передавати позамовний контекст. Було встановлено, що перекладач повинен мати певну культурну базу та розуміти відмінності та особливості певних культур. Особливо це стосується жестів. При незнанні певних розбіжностей щодо їх значення, можна не тільки образити, а й осоромити певну людину або аудиторію, для якої цей переклад робиться.

Міміка також є не менш важливим позамовним аспектом. Особливо це стосується зорового контакту. Треба знати особливості конкретної країни, адже існує безліч культур, у яких протяжний зоровий контакт є проявою неввічливості та дурного тону.

У розділі також був розглянутий такий феномен як двомовність перекладача та його вплив на процес перекладу.

Зокрема, було визначено, що якщо людина володіє двома мовами на рівні носія, то при перекладі таких лінгвістичних одиниць як міжмовні омоніми у спеціаліста через вплив екстралінгвістичних факторів, таких як контекст можуть виникати хибні конотації через збіг у написанні та звучанні певних слів, що, у свою чергу, може призвести до помилок та порушення змісту та семантики речень або усього тексту у цілому.

У розділі також було розглянуто теорію Сепіра-Уорфа, або як її ще називають – теорія мовних картин світу. Це – дуже важливий фактор при роботі з перекладом, а саме позамовними факторами перекладу.

Такі на перший погляд прості речі як розуміння простору, розуміння часу, культурні розбіжності, жести тощо – це ті екстралінгвістичні чинники, які здатні значно вплинути на процес перекладу, а нехтування ними може значно ускладнити розуміння контексту та перекладу у цілому.

Також було зазначено, що лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники є надзвичайно важливі при роботі з омонімами, а особливо це стосується міжмовних омонімів, адже вони часто збігаються як в фонетичній так і у граматичній формі, тобто у написанні.

Щоб уникати небажаних помилок, перекладачу слід менше покладатися на екстралінгвістичні фактори, а більше на пошук лексичного відповідника та користування словником та іншими схожими ресурсами (Multitran, Reverso Context тощо).

Отже, лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори відіграють дуже важливу роль у тексті, а отже їм слід приділяти особливої уваги, а також вміти розрізняти та правильно перекладати.

РОЗДІЛ 3. Лінгвістичні особливості перекладу омонімів

Як вже неодноразово зазначалося у цій роботі, переклад омонімів – це дуже складний лінгвістичний процес, який потребує певних знань у галузях філології та перекладознавства.

Зокрема, слід розуміти основні лінгвістичні прийоми, які можуть використовуватися під час перекладу тих чи інших мовних одиниць. Серед таких, які можна ефективно застосувати під час перекладу омонімів слід виділити наступні:

- 1) транслітерація;
- 2) описовий переклад;
- 3) запозичення;
- 4) прямий переклад;
- 5) метод пошуку лексичного відповідника.

Перекладач під час роботи з омонімами самостійно повинен оцінити мовну ситуацію, а також контекст, у якому вжито ту чи іншу лексичну одиницю, а вже потім обирати відповідний спосіб її перекладу.

Найбільш продуктивним засобом перекладу міжмовних омонімів буде транслітерація, адже нам часто треба передати таку ж фонетичну або графічну форму слова, але яка буде мати абсолютне інше або протилежне значення.

Стосовно термінологічних омонімів, ситуація дещо схожа.

Такі терміни також краще перекладати за допомогою транслітерації, адже нам важливо зберегти їх графічну форму незмінною. Також іноді слід застосовувати описовий переклад, адже не завжди за допомогою транслітерації вдається повністю передати сенс того чи іншого терміну.

Отже, можна зробити висновок, що залежно від мовної одиниці (у даному випадку типу омоніму) слід враховувати такий лінгвістичний метод перекладу, який буде найкраще передавати як сенс так і графічну форму.

Нижче у розділі мова піде про різноманітні лінгвістичні способи перекладу омонімів з англійської мови на українську.

3.1. Транслітерація як лінгвістичний засіб перекладу омонімів

Одним з найбільш розповсюджених мовних засобів перекладу омонімів є метод транслітерації. Це – передача графічних знаків однієї системи мови графічними знаками іншої системи мови. Інакше кажучи, транслітерація – це передача літер мови оригіналу (далі МО) літерами мови перекладу (далі МП).

Окрім явища транслітерації також виділяють явище транскрипції або транскрибування. Перше відрізняється від другого тим, що при транслітерації передається графічна форма слова, а при транскрибуванні – фонетична [9, с. 266].

Транслітерація має певні переваги над транскрипцією. Це – такі аспекти як інтернаціональність, однозначність та можливість за необхідності зробити зворотній переклад (з МП до МО) [9, с. 266].

Слід зазначити, що міжнародність транслітерації досягається шляхом того, що створено міжнародний ГОСТ, який дозволяє ефективно транслітерувати літери одного алфавіту літерами іншого. Особливо часто це застосовується під час перекладу власних імен на іноземну мову.

Говорячи про омоніми, то такий метод найчастіше застосовують при перекладі слів, які ми запозичуємо з інших мов. Особливо багато таких слів зараз у культурі сленгу української мови.

По-суті такі слова є прямими міжмовними відповідниками, адже вони збігаються як за фонетичною формою, так і за графічною. Наприклад: українське слово «хайпити» походить від англійського дієслова “to hype – дуже красиво щось рекламувати”. Значення цього слова – заробляти собі публіку або аудиторію шляхом обговорення якоїсь актуальної теми чи проблеми.

Іншим прикладом є англійське слово “abuse”, яке перекладається українською як «аб’юзити». Значення цього неологізму схоже зі значенням слова «зловживати». Ще одним прикладом є сленгове слово «трейдити», яке пішло від англійського дієслова “to trade”, яке перекладається як торгувати або

обмінюватися. Український міжмовний відповідник має абсолютно ідентичне значення та передається на письмі за допомогою використання транслітерації.

Шляхом транслітерації можна перекладати деякі власні назви, наприклад назви соцмереж – “Instagram” ми перекладемо як «Інстаграм»; “Facebook” як «Фейсбук»; “Twitter” як «Твіттер»; “Whatsapp” як «Вотсап» тощо.

Ще одним прикладом є переклад запозичених з інших мов слів наприклад: “video” – «відео»; “vodka” – «водка»; “sushi” – «суші»; “pizza” – «піцца»; “pasta” – «паста»; “aperol” – «апероль» тощо.

Теж саме стосується й абрєвіатур. Особливо популярними є також сленгові абрєвіатури. Наприклад: “lol (laughing out loud)” – «лол»; “imho (in my humble opinion)” – «імхо»; “btw (by the way)” – «бтв»; “rofl (rolling on floor laughing)” – «рофл» тощо.

Отже, метод транслітерації є надзвичайно ефективним, коли перекладач має справу з міжмовними омонімами та іншими міжмовними відповідниками. З розвитком мови та термінології виникає багато нових слів, які потребують упорядкування та усталення. Через це іноді може виникати плутанина, а чи доречно тут використати саме метод транслітерації. У таких випадках слід перевірити соціальні медіа, а також деякі тексти чи статті, випущені нещодавно. Якщо вдасться знайти декілька прикладів вживання такого слова у різних контекстах чи галузях, то без жодних коливань можна використовувати транслітерацію для перекладу таких міжмовних відповідників.

3.2. Запозичення та описовий переклад як спосіб перекладу омонімів

Одним з можливих варіантів перекладу омонімів є використання такого лінгвістичного засобу як запозичення. Це – надбання певного словникового та лексичного багажу з інших мов через політичні, історичні, культурні або інші складності. Українська мова як і англійська не є винятками. Вони запозичили багато різних слів з інших мовних традицій.

Українська перейняла багато слів з польської, а також російської мов, але також наявні слова з французької, італійської та німецької мов. Такі слова як «бухгалтер», «дах», «дуршлаг» та інші є прямими запозиченнями з німецької мови.

Говорячи про англійську, то вона запозичила багато слів з французької а також латинської мов.

У випадку з омонімами, то запозичення використовується тоді, коли неможливо знайти адекватний лексичний відповідник для конкретної одиниці.

Такі слова як «бастіон», «балкон», «паста», «піца», «спагетті» тощо є прямими запозиченнями.

Пряме запозичення доречно використовувати працюючи з міжмовними омонімами.

Коли перекладачу треба адекватно перекласти мовну одиницю, а мовний відповідник підібрати не вдається, то на допомогу встає метод запозичення. Таким чином в українській мові з'явилися такі слова як «скіл» замість «навичка»; «пролонгувати» замість «продовжувати» тощо. Такий метод перекладу є ефективним при роботі з безеквівалентною лексикою перетворюючи її на міжмовний відповідник цього слова.

Також безеквівалентну лексику можна перекладати описовим шляхом. Англійська фраза “ear worm” не має прямого перекладу українською мовою. Якщо спеціаліст спробує транслітерувати цю фразу або перекласти дослівно, то вийде повна нісенітниця.

Дослівний переклад – «вушний черв'як», але якщо подивитися у словник фразеологізмів, то все відразу стане зрозумілим. Фраза “ear worm” використовується, коли мова йде про пісню, яка дуже сильно запам'яталася людині та вона не може не наспівувати її.

Зрозуміло, що лексичної фрази, якою можна було б цей вираз перекласти в українській мові не існує. У такому випадку слід застосувати описовий переклад. Отже у цьому випадку фраза “ear worm” буде перекладатися як «пісня, яка застрягла у людини в голові та вона не може її не заспівувати».

Існує ще декілька слів, які не мають прямого лексичного відповідника в українській мові. Перше – слово “siblings”. Це – збірне поняття, яке включає в себе братів та сестер конкретної людини.

Знову ж таки, в українській мові немає прямого відповідника цьому терміну, а отже слід використати описовий переклад у цьому випадку.

Таким чином, слово “siblings” доречно буде перекласти як «брати та сестри».

Майже схожа ситуація з англійським словом “grandparents”. Це – збірне поняття, яке вже описує не братів та сестер, а бабусь та дідусів, які є частиною чиеїсь родини.

У цьому випадку також буде доречно використати описовий переклад, адже в українській мові також не існує прямого лексичного відповідника цьому терміну. Таким чином, термін “grandparents” доречно буде перекласти як «бабусі та дідусі».

Отже, запозичення та описовий переклад є ефективними лінгвістичними методами для роботи з безеквівалентною лексикою. Застосовуючи цей лінгвістичний метод перекладач фактично знаходить міжмовний лексичний відповідник цьому слову.

У випадку неможливості знаходження прямого відповідника через його відсутність у МП застосовується метод описового перекладу.

Теж саме стосується і омонімів. Якщо термінологічний або міжмовний омонім не має прямого відповідника у мові перекладу, то слід використати описовий переклад, в інших випадках може застосовуватися транслітерація, пошук лексичного відповідника, запозичення тощо.

Отже, слід зазначити що запозичення та описовий переклад є дуже важливими лінгвістичними засобами при роботі зі словами, які неможливо транслітерувати або підібрати їм прямий лексичний відповідник.

Прикладами таких слів можуть бути як безеквівалентна лексика та терміни так і різні види омонімів (термінологічні, міжмовні тощо).

3.3. Проблеми пошуку омонімів за допомогою інтернет-ресурсів

Як вже було зазначено раніше, однією з основних цілей даної роботи є опрацювання великої кількості міжмовних омонімів та створення мовного тренажеру, який би допомагав ефективно вивчати та запам'ятовувати подібні слова.

Задля того, щоб ефективно відібрати певну кількість прикладів, тобто омоніми різних типів, які можуть викликати певні складнощі під час перекладу, у людей, які не володіють англійською мовою на професійному рівні слід вдаватися до допомоги певних інтернет ресурсів.

Як може здатися на перший погляд найбільш ефективним у даному випадку можуть стати корпуси мов, адже вони містять величезну базу слів, а також використання цих самих слів у складі фрази (collocations).

Одним з прикладів таких корпусів мови є корпус сучасного американського варіанту англійської мови, або скорочено – COCA (Corpus of Contemporary American English). Це – електронний корпус текстів, що був створений професором з корпусної лінгвістики на ім'я Марк Дейвіс. Цей корпус є найбільшим збірником текстів американського варіанту англійської мови, який налічує близько 450 мільйонів та є абсолютно безкоштовним.

Незважаючи на те, що корпус надає вільний для всіх доступ до масивів слів та текстів він не є ефективним під час роботи з омонімами, адже функція пошуку таких одиниць мови там повністю відсутня.

Цей корпус мови здатен знаходити основні частини мови такі як: іменник, дієслово, прикметник, прийменник тощо. Також корпус мови може знаходити використання цих слів у різних позиціях у реченні, а також в умовах певного контексту.

Отже, можна зробити висновок, що корпуси текстів не є ефективним варіантом пошуку омонімів, адже функція пошуку саме такої вузької специфікації слів там відсутня, а пошук подібних слів вручну з великого масиву даних є занадто складним та затратним у часі.

Ще одним ресурсом, який не підходить для ефективного пошуку омонімів є сайт Reverso Context. Це – веб-сайт, який спеціалізується на автоматичному або машинному перекладу, а також слугує у якості словника. Найбільшими перевагами цього ресурсу є те, що він не просто надає переклад того чи іншого слова, але також наводить приклади його вживання у різноманітних контекстах. Це можуть бути як тексти загального призначення, так і термінологічні або науково-популярні.

При відборі прикладів для дослідження Reverso Context не є влучним варіантом для цього. Основною проблемою є те, що цей ресурс не надає можливості здійснювати пошук по-перше великих масивів слів або текстів (корпусів), а по-друге, він не дозволяє встановити критерії пошуку на якусь конкретну мовну одиницю. Ти маєш змогу шукати тільки конкретне, необхідне для тебе слово.

Тим не менш, якщо певний масив даних (у нашому випадку це – міжмовні омоніми) вже відібрано та відомо і нам необхідно проаналізувати переклад мовної одиниці в умовах речення та контексту, то в цьому випадку Reverso Context буде для цього ідеальним варіантом.

Але все одно нас цікавлять тільки ті джерела та ресурси, які містять великий масив омонімів (бажано міжмовних омонімів) та їх переклад українською мовою.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що найкращим варіантом для дослідження будуть омонімічні словники. Вони містять великий масив слів разом з їх перекладом, а це саме те що необхідно для дослідження.

У ідеальному випадку краще за все використовувати словник саме міжмовних омонімів. Основна складність полягає у тому, що зазвичай такі словники створюються для близьких або споріднених мов. Наприклад, дуже розповсюдженими є україно-польський словник міжмовних омонімів, україно-білоруський, україно-російський тощо. У випадку з україно-англійським словником дуже мала вірогідність того, що вдасться його знайти. Словники омонімів є напевно найкращим джерелом прикладів для цього дослідження, адже

вони містять велику кількість слів, а також є структурованими (наприклад за алфавітом).

Ще одним непоганим варіантом є веб-сайти або інші інтернет сторінки. Вони містять приклади міжмовних омонімів українською та англійською мовами.

Вони також зазвичай є структурованими, тому з ними дуже легко працювати та брати усю необхідну для дослідження інформацію. Такі сайти можуть слугувати гарною заміною словникам за умови неможливості його використання або просто відсутності.

3.4. Проблеми перекладу омонімів з англійської мови на українську

Як вже неодноразово було зазначено у цій роботі найчисельнішою групою слів, які викликають складнощі як у перекладача так і звичайного носія мови є так звані міжмовні омоніми. Через те що, такі слова дуже схожі за своїм написанням, але є абсолютно різними за своїм значенням, дуже часто виникають певні складнощі при роботі з ними.

Міжмовні омоніми також не можна перекладати «напрямую». Треба завжди намагатися відшукати лексичні відповідники. У цьому можуть допомогти словники або інші електронні ресурси. Щоб зрозуміти, який саме варіант перекладу є найвлучнішим у тому чи іншому випадку слід подивитися контекст використання цього слова. Якщо лексичний відповідник даного слова відсутній у мові перекладу, тоді слід скористатися методами транскодування або транслітерації [17, с. 107].

Такий метод як наприклад транслітерація не завжди здатен привести до влучного перекладу.

У деяких випадках такий лінгвістичний метод справді використовується, але існують випадки, коли через некоректно обраний засіб перекладу може виникати «хибна міжмовна омонімія».

Розглянемо декілька прикладів того, як невлучне використання міжмовної омонімії може вплинути на переклад.

Англійське слово “aborigine” в україномовного перекладача, який не знає його значення або не скористався словником на інтуїтивному рівні асоціюється з аборигенами (корінними племенами, що мешкають на певній території), хоча переклад цього терміну – «корінний житель Австралії».

Теж саме стосується англійського слова “absent”. Не знаючи значення цього слова в україномовного перекладача виникає чітка асоціація з міцним алкогольним напоєм (абсент). Таким чином, використавши метод транслітерації ми свідомо неправильно трактуємо цю мовну одиницю. Тим не менш правильно це слово перекладається як «відсутній».

Тобто окрім того, що було використано неправильний лінгвістичний засіб перекладу, була підібрана неправильна частина мови, адже в англійському варіанті слово “absent” – це прикметник та перекладається як «відсутній», а при перекладі з використанням методу транслітерації це – іменник «абсент».

Розглянемо ще один випадок на прикладі англійського слова “abbreviation”. Цей термін також можна перекласти за допомогою методу транслітерації як «аббревіація», але в цьому випадку трохи спотворюється його значення.

Зазвичай під аббревіацією або аббревіатурою ми маємо на увазі умовне скорочення слів, утворене з перших літер.

Але у даному випадку під цим терміном розуміють умовне скорочення у цілому, а не саме те, яке утворене з перших літер слів.

Таким чином, замість транслітерації у цьому випадку краще було б використати лексичний відповідник «аббревіація», але найяскравіше різницю можна почути лише за наявності контексту.

Випадки, коли через збіг написання або схожість звучання перекладач неправильно розуміє семантику слова або терміну є найбільшою проблемою під час роботи з міжмовними омонімами.

Англійське слово “biscuit” дуже часто неправильно перекладають через його схожість з українським «бісквіт». Насправді ж ці слова мають абсолютне різні значення. Англійське “biscuit” перекладається як «галетне печиво (наприклад Марія)», а слово «бісквіт» англійською буде “sponge cake” (від англійської “sponge” – «губка»).

Ось ще декілька прикладів неправильного перекладу міжмовних омонімів українською мовою: англійське “brilliant” – не «діамант», а «яскравий, видатний»; англійське “cabinet” – це не «кабінет», а «маленька шафа, комод»; англійське “capital” – це не «капітал (сума грошей)», а «столиця»; англійське “cartoon” – це не «картон», а «мультиплікаційний фільм» тощо.

Отже, слід зазначити, що міжмовні омоніми – це лексичне явище, до якого треба дуже пильно ставитися під час перекладу. Слід також зазначити, що основну проблему несе у собі не сама мовна одиниця, а некоректні асоціації, які такі слова можуть викликати через схожість у вимові, а іноді навіть і у написанні.

Ще однією проблемою під час перекладу омонімів є зміна частини мови через неправильне трактування або розуміння слова.

На перекладі міжмовні омоніми можуть передаватися багатьма частина мовами, а саме: іменником, прикметником, прислівником тощо.

Наприклад, існують випадки коли міжмовний омонім в англійській мові – це іменник, а його відповідник в українській мові – дієслово.

Здається, що така кардинальна різниця у частинах мови, які використовуються для передачі змісту терміну є абсурдною, але така практика є реальною та існує безліч прикладів такої трансформації.

Ще одним прикладом є варіант, коли міжмовний омонім в англійській мові – іменник, а знову ж таки його український відповідник – прикметник.

Існують також варіанти, коли частини мови, що використовуються для перекладу збігаються, а лінгвістичний метод, який було застосовано, є хибним.

Це перш за все стосується методу транслітерації. Звісно, що є випадки, коли використання цього методу є правильним варіантом перекладу, але у

більшості випадків це – не так і використовуючи такий варіант спеціаліст тільки ускладнює собі життя.

Таким чином, слід зазначити що вибір коректної частини мови для перекладу лінгвістичних одиниць, зокрема – омонімів є вкрай важливим. Величезну роль у цій справі також грає контекст. Без нього перекладач не здатен розуміти значення спеціалізованої лексики, а також певних словосполучень. При підборі правильної частини мови, необхідної у даному конкретному випадку слід також зважати на лінгвістичний метод, що для цього використовується. Не завжди буквальний переклад, або проста транслітерація є правильним варіантом.

Велику роль під час підбору відповідної частини мови для перекладу міжмовних омонімів грають позамовні чинники такі як асоціативне та інтуїтивне мислення.

Саме через некоректні асоціації, які виникають у спеціаліста під час перекладу виникають труднощі при роботі з міжмовними омонімами.

Нижче будуть наведені приклади використання різних частин мов для перекладу англійських міжмовних омонімів українською.

3.5. Використання дієслова для перекладу міжмовних омонімів

Дієслово – це основна частина мови, яка описує дію предмета, або вказує на його стан та відповідає на питання «що робити?», «що зробити?».

У даному випадку нас більш цікавить не саме визначення цієї частини мови, а як саме її можна використовувати під час перекладу омонімів.

Нижче будуть наведені приклади зі списку англійських міжмовних омонімів, а також їх хибного та правильного перекладу українською мовою. Усі вони були попередньо відібрані та проаналізовані.

Для проведення дослідження було відібрано саме міжмовні омоніми, адже вони з усіх типів омонімів здатні викликати найбільшу кількість помилок та складнощів під час роботи з ними.

Першою групою слів, яку буде розглянуто – англійські міжмовні омоніми, які виражено дієсловом, але частина мови яких при перекладі українською не змінюється.

Тобто, будуть розглянуті слова, які як українською мовою так і англійською виражено дієсловом.

Почнемо з англійського дієслова “*accompany*”.

(11) *accompany* – супроводжувати (правильний переклад українською).

(11) *accompany* – акомпанувати (неправильний переклад українською).

З прикладу можна побачити, що в обох випадках англійське слово “*accompany*” було перекладено за допомогою використання лінгвістичного методу транслітерації (“*accompany*” – «акомпанувати»; “*accompany*” – «супроводжувати»).

Єдиним винятком є те, що один з варіантів («супроводжувати») є коректним варіантом перекладу, а другий («акомпанувати») – ні.

Також слід звернути увагу на те, що обидва варіанти перекладу українською мовою (правильний та неправильний) передано за допомогою дієслова.

Після розгляду даного прикладу стає зрозумілим, що через вплив позамовних чинників, а саме міжмовних асоціацій в україномовного перекладача складається враження, що англійське слово «*accompany*» слід перекладати за допомогою методу транслітерації, адже воно співзвучне з українським словом «акомпанувати».

Розглянемо використання цих слів на прикладах.

У реченні (510) *he will accompany you to your house* – він супроводить тебе додому слово “*accompany*” перекладається як «супроводжувати», тобто є правильним варіантом.

У реченні *I can play the guitar too* – я також можу грати на гітарі слово “*play*” – це «акомпанувати».

З прикладів можна побачити, що варіант перекладу англійського міжмовного омоніму “accompany” як «акомпанувати» є хибним, а правильним варіантом перекладом цього слова буде «супроводжувати».

Така помилка у перекладі може виникнути через хибні асоціації перекладача, який помилково порівняв це слово з українським «акомпанувати».

Відповідно замість методу транслітерації у даному випадку для правильного перекладу слід використати метод пошуку лексичного відповідника.

Наступним прикладом розберемо переклад англійського слова “assimilate”.

(57) *assimilate* – асимілюватися (правильність перекладу залежить від контексту)

(57) *assimilate* – засвоїти (правильність перекладу залежить від контексту)

Варто зазначити, що варіант перекладу слова “assimilate” як «асимілюватися» можливий, але залежно від контексту він може бути як хибним так і правильним.

Також і навпаки: не завжди англійське слово “assimilate” можна перекласти українською мовою як «засвоїти», тому контекст у таких випадках є надзвичайно важливим, адже він дозволяє зрозуміти, про що саме йде мова у тому чи іншому реченні.

Розглянемо переклад цих слів на прикладі речень.

(511) *Attempts to force the Ukrainian population leave or to assimilate it to Russian in tsarist times did not succeed* – Спроби витіснити українське населення або асимілювати його з російським у царські часи не мали широкого успіху.

Тут ми бачимо варіант перекладу слова “assimilate” як «асимілювати». Для цього було використано метод транслітерації, а сама мовна одиниця виражена за допомогою дієслова.

За умов такого лінгвістичного контексту використання методу транслітерації для перекладу є вдалим та влучним, але за інших умов значення цього слова може бути абсолютно іншим.

(512) Now please try to assimilate them this time – Спробуй засвоїти їх цього разу.

З прикладу цього речення видно, що тут слово “assimilate” має абсолютно інший переклад, а мовний засіб, який для цього було використано – це не транслітерація, а метод знаходження лексичного відповідника.

При спробі використання екстралінгвістичних чинників для перекладу цього слова перекладач може потрапити у пастку своїх власних асоціацій.

Мається на увазі те, що через наявність у нашій мові схожого за звучанням та написанням дієслова “assimilate” більшість невідготовлених людей може автоматично перекласти це слово за аналогією з українським «асимілювати».

Також при перекладі слід зважати на такий позамовний фактор як екстралінгвістичний контекст. Це – усі лінгвістичні та прагматичні чинники, які здатні вплинути на процес пізнання та розуміння перекладу реципієнтом.

У даному випадку, якщо ми порівнюємо 2 приклади використання слова “assimilate”, то на прагматичному стає зрозуміло, що якщо це слово використовується з іменником “population”, то його переклад як «засвоїти» є неможливим та помилковим.

І навпаки, якщо ми перекладемо англійське дієслово “assimilate” разом зі займенником “them” як «асимілювати» – порушується логіка усього висловлювання.

(511) Attempts to force the Ukrainian population leave or to assimilate it to Russian in tsarist times did not succeed – Спроби витіснити українське населення або асимілювати його з російським у царські часи не мали широкого успіху.

(512) Now please try to assimilate them this time – Спробуй засвоїти їх цього разу.

Наступним прикладом розглянемо переклад дієслова “discriminate”.

(169) discriminate – дискримінувати (правильність перекладу залежить від контексту)

(169) discriminate – розрізняти (правильність перекладу залежить від контексту)

Як і у випадку з перекладом дієслова “assimilate” не має очевидно хибного та очевидно правильних варіантів перекладу. Тут усе знову ж таки залежить від контексту.

У деяких випадках правильним перекладом буде «дискримінувати» у той час як в інших – «розрізняти».

Розглянемо перший варіант перекладу цього слова на прикладі речення.

(513) *I will not harass, bully or discriminate* – *Я не буду переслідувати, залякувати або дискримінувати.*

У цьому випадку знову ж таки для перекладу слова “discriminate” використовується лінгвістичний метод транслітерації.

У цьому випадку задля гарного перекладу у нагоді також стануть екстралінгвістичні чинники, а саме міжмовні асоціації. Завдяки ним власне і було перекладено як «дискримінувати».

Якщо ж ми подивимося на інше значення цього слова, то тут воно вже буде зовсім іншим, а покладання на асоціативне мислення та інтуїцію може тільки додати складнощів під час пошуку правильного лексичного відповідника.

Розглянемо це на прикладі речення.

(514) *So, our task now is to discriminate skillfully between these two categories of consciousness* – *Так що нашим важливим завданням стає навчитися правильно розрізняти ці дві категорії свідомості.*

Тут, як можна побачити транслітерація не застосовується, а замість цього використовується метод пошуку лексичного відповідника.

Використання екстралінгвістичних чинників для перекладу цієї мовної одиниці також є ускладненим, адже надмірне покладання на інтуїцію та асоціацію, а також наша україномовність здатні створити неабиякі труднощі під час роботи з цим словом.

Значення обох варіантів перекладу українською мовою передано за допомогою дієслова з єдиною різницею у тому, що для різних значень необхідні різні контексти, а також необхідні різні лінгвістичні методи перекладу.

Ще один приклад міжмовного омоніма, який при перекладі виражено за допомогою дієслова – “liquidize”.

(268) *liquidize* – ліквідувати (неправильний варіант перекладу)

(268) *liquidize* – перетворювати на рідину (правильний варіант перекладу)

У цьому випадку, як і у більшості інших, хибний варіант перекладу було зроблено за допомогою лінгвістичного методу транслітерації, а правильний – за допомогою методу знаходження лексичного відповідника.

Що стосується частини мови, то слово у мові оригіналу, як і вже перекладена лінгвістична одиниця виражені у дієсловом.

Розглянемо приклад речення з цим словом.

(515) *Liquidize the soup until quite smooth* – перебивай суп у блендері допоки він не матиме гладкої текстури.

Таким чином, у цьому випадку нам довелося використати описовий переклад замість лексичного відповідника, адже варіант «перетворювати на рідину» контекстуально не дуже підходить у даному випадку.

Можна зазначити, що вплив позамовних чинників при перекладі цього слова великим, адже завдяки асоціаціям та інтуїтивному мисленню ми розуміємо, що з іменником «суп» не можливо утворити словосполучення використовуючи дієслово «перетворювати на рідину». Такий варіант перекладу звучить не природньо, а отже нам не підходить.

Отже, було зроблено висновок, що найкращим варіантом перекладу тут буде дієслово «перебивати (у блендері)», адже воно найяскравіше розкриває семантичні особливості цієї мовної одиниці.

Говорячи про некоректний переклад дієслова “liquidize” як «ліквідувати» знову ж таки це викликається не власне необізнаністю перекладача або його незнанням конкретного слова або мовної одиниці, хоча це також має значний вплив, а некоректними асоціаціями, які цей термін може викликати.

Англійське слово “liquidize” дуже сильно співзвучне з українським «ліквідувати». Саме через такі некоректні асоціації виникають проблеми з розумінням значення тексту.

Розглянемо інші приклади, коли через хибні асоціації та надмірне використання екстралінгвістичних факторів і лінгвістичного методу транслітерації спотворюється основне значення мовної одиниці.

(352) *pass* – *пасувати* (про одяг)

(352) *pass* – *пасувати* (ввідавати пас у футболі)

У даному випадку, по-перше, обидва приклади перекладено за допомогою методу транслітерації, а також вони мають дуже схожі значення.

Правильність перекладу тут також залежить від контексту речення.

Найяскравіше цей вплив на переклад міжмовного омоніму “pass” можна побачити на прикладі речень.

(516) *The player passes the ball to the striker and then he scores a goal* –
Гравець пасує нападнику, а той потім забиває гол.

(517) *This dress passes you well* – *Ця сукня гарно пасує тобі.*

З наведених прикладів можна побачити, що в обох випадках слово “pass” перекладається як «пасувати», а отже було використано лінгвістичний метод транслітерації.

Через те, що українське слово «пасувати» також як і англійське “pass” є багатозначним та не обмежується тільки тими двома значеннями, які розглянуто у цій роботі воно здатне створити багато труднощів під час перекладу.

Додаткових проблем додає те, що графічна форма також є однаковою через те, що слово українською мовою перекладається за допомогою транслітерації як «пасувати» (ввідавати пас) та «пасувати» (про одяг).

Єдиним варіантом як уникнути помилки у даному конкретному випадку, коли один й той самий омонім збігається за написанням та звучанням не тільки в українській та англійській мовах буде власне контекст.

За його наявності, перекладач зможе подивитися на цей омонім у межах речення, а не відірваним з контексту, а отже спеціалісту буде набагато легше збагнути його значення та правильно його перекласти.

Розглянемо вплив екстралінгвістичних знань та двомовності на прикладах.

(377) *pretend* – *прикидатися* (правильність перекладу залежить від контексту)

(377) *pretend* – *претендувати* (правильність перекладу залежить від контексту)

Тут ситуація є дуже схожою на минулу, адже обидва значення цього міжмовного омоніму українською мовою перекладено за допомогою методу транслітерації.

Розглянемо правильний переклад цього слова на прикладі речення.

(518) *He is pretending to be sleeping* – *Він прикидається наче спить.*

У цьому випадку помилкою перекладача буде використати для перекладу метод транслітерації та перекласти “pretend” як «претендувати».

Таким чином варіант «Він претендує наче спить» буде абсолютно помилковим, а переклад слова “pretend” буде нав’язаний нам через вплив позамовних чинників таких як інтуїція та асоціація.

Правильним варіантом у цьому випадку буде використати метод пошуку лексичного відповідника, а отже перекласти англійське слово “pretend” за допомогою українського лексичного відповідника «прикидатися».

Нижче буде наведено ще декілька міжмовних омонімів, виражених при перекладі дієсловом, у яких через вплив позамовних факторів дуже часто роблять помилки:

(398) *realize* – *реалізовувати* (правильність перекладу залежить від контексту)

(398) *realize* – *усвідомлювати* (правильність перекладу залежить від контексту)

(473) *testify* – *тестувати* (неправильний переклад українською)

(473) *testify* – *давати свідчення, свідчити* (правильний переклад українською)

(491) *unify* – *уніфікувати* (правильність перекладу залежить від контексту)

(491) *unify* – об'єднувати (правильність перекладу залежить від контексту)

(497) *utilize* – утилізувати (правильність перекладу залежить від контексту)

(497) *utilize* – використовувати (правильність перекладу залежить від контексту)

Розберемо також групу слів, які також є дієсловами, але через їх графічну та фонетичну форму є співзвучними з певними словами, які в українській мові є іменниками.

Першим розглянемо англійське слово “affect”.

(22) *affect* – афект (неправильний варіант перекладу)

(22) *affect* – впливати на (правильний варіант перекладу)

По-перше, з цього прикладу видно, що при неправильному варіанті перекладу було використано метод транслітерації.

Через те, що англійське слово “affect” співзвучне з українським словом “афект” (психологічний та емоційний процес) на інтуїтивному рівні перекладач використовує метод транслітерації для перекладу, але звичайно такий варіант є хибним.

Розглянемо приклад речення з використанням цього міжмовного омоніма.

(519) *In these children, the condition tends to affect both eyes* – У цих дітей хвороба має тенденцію впливати на обидва ока

З прикладу речення видно, що англійське слово “affect” при перекладі виражено дієсловом та перекладається як «впливати на».

Якщо ж ми розглядаємо варіант з неправильним перекладом цього міжмовного омоніма, то в такому випадку ця мовна одиниця на письмі була б виражена іменником, а не дієсловом та перекладалася б як «афект».

Звісно, що такий варіант у вище зазначеному реченні є абсолютно неправильним та неприйнятним, а також порушує загальну семантику речення, що у свою чергу впливає на розуміння сенсу речення реципієнтом.

Наступним прикладом розглянемо англійське слово “breathe”. Тут ситуація є дещо схожою з минулим словом.

(93) *breathe* – бриз (неправильний варіант перекладу)

(93) *breathe* – дихати (правильний варіант перекладу)

При правильному перекладі слова знову ж таки використано метод пошуку лексичного відповідника, а сама мовна одиниця у МП виражена дієсловом також як й у МО і перекладається як «дихати».

Розглянемо використання цього міжмовного омоніму в контексті речення.

(520) *To breathe this air during rest is very useful for health* – Дихати таким повітрям під час відпочинку дуже корисно для здоров'я

Якщо ж ми подивимося на хибний варіант перекладу, то тут вже використано метод транслітерації, а переклад – «бриз» (легкий, прохолодний вітерець).

Такий варіант перекладу за допомогою використання методу транслітерації знову ж таки нав'язаний позамовними чинниками, а також певною мірою лінгвістичними, адже графічна та фонетична форма українського слова «бриз» та англійського “breathe” є дещо схожими через що і виникає певні асоціації, а в результаті й хибний варіант передачі сенсу цієї мовної одиниці.

Також у цьому випадку, як і у минулому, який було розглянуто раніше при хибному варіанті перекладу слово також виражено неправильною частиною мовою.

Якщо ж у правильному варіанті перекладу слово у МО та слово у МП були виражені дієсловом, то тут воно передається за допомогою іменника, що вже є некоректним та порушує загальну семантику та розуміння речення, адже варіант перекладу «Бриз таким повітрям під час відпочинку дуже корисно для здоров'я» є абсолютно неприйнятним.

Таким чином, єдиним правильним варіантом перекладу є використання методу пошуку лексичного відповідника замість використання транслітерації. Це допомагає уникнути небажаних помилок при перекладі, а також порушення семантики самого речення.

Розглянемо переклад міжмовного омоніму “check” українською мовою.

(117) *check* – чек (неправильний варіант перекладу)

(117) *check* – перевіряти (правильний варіант перекладу)

З цих прикладів можна побачити, що при неправильному варіанті перекладу було використано лінгвістичний метод транслітерації, а при правильному варіанті перекладу – метод пошуку лексичного відповідника.

При хибному варіанті перекладу значення цього слова – «чек», а частина мови, якою його виражено у реченні – іменник.

При правильному варіанті перекладу значення цього слова – «перевіряти», а мовна одиниця, якою передається зміст – дієслово.

У цьому випадку найбільше на правильність перекладу впливають саме позамовні фактори, адже через те, що англійське слово “check” дуже співзвучне з українським словом «чек», хоча коректним значенням є «перевіряти».

Розберемо вплив позамовних чинників на переклад міжмовного омоніма “check” на прикладі речення.

(521) *After hours you shouldn't check your email or think about work* –
У неробочий час не варто перевіряти пошту і думати про роботу

З прикладу цього речення ми бачимо, що англійське слово “check” перекладається як перевіряти, а на письмі воно передається дієсловом.

Нижче також буде наведено ще декілька прикладів, коли при перекладі міжмовних омонімів його значення хибно передається за допомогою іменників замість дієслова.

(126) *combine* – комбайн (неправильний варіант перекладу)

(126) *combine* – комбінувати (правильний варіант перекладу)

(151) *cut* – кат (неправильний варіант перекладу)

(151) *cut* – різати (правильний варіант перекладу)

(194) *examine* – екзамен (неправильний варіант перекладу)

(194) *examine* – обстежувати (правильний варіант перекладу)

(349) *parry* – парі (неправильний варіант перекладу)

(349) *parry* – парирувати, відбивати (правильний варіант перекладу)

Усі наведені приклади об'єднує те, що у всіх них під час використання методу транслітерації для перекладу міжмовних омонімів через вплив позамовних факторів виникають хибні конотації через збіг слів у звучанні та написанні, що у свою чергу спричиняє порушення логічності викладу тексту та його розуміння у цілому.

(265) lift – ліфт (правильність перекладу залежить від контексту)

(265) lift – піднімати (правильність перекладу залежить від контексту)

На відміну від попередніх прикладів, у цьому немає однозначно правильного та неправильного варіанту перекладу. Усе залежить від контексту, у якому вжито речення.

Розглянемо приклад двох речень, у яких англійський міжмовний омонім “lift” вжито у двох різних значеннях.

(522) You can also feel discomfort when trying to lift the right leg – Також можна відчувати неприємні відчуття при спробах підняти праву ногу

(523) This grand apartment offers a free car park and a lift – Ці чудові апартаменти пропонують безкоштовну паркову і ліфт

Як можна побачити, то у першому реченні слово “lift” перекладається як піднімати та є дієсловом, а у другому випадку виражене іменником та означає «ліфт».

Без знання контексту неможливо зрозуміти, яке саме зі значень міжмовного омоніму необхідне в тому чи іншому випадку, але якщо у цих конкретних реченнях поміняти переклад слова “lift” місцями, то речення стає семантично некоректним та незрозумілим.

Таким чином, слід зазначити, що при перекладі міжмовних омонімів, які в англійській мові виражено дієсловом слід звертати увагу на частину мови, якою цю мовну одиницю виражено у МП, адже не завжди вони збігаються.

Також слід розуміти, який саме лінгвістичний метод перекладу слід застосовувати у тому чи іншому випадку, а неправильний вибір методу перекладу може призвести до виникнення купи помилок.

3.6. Використання іменника для перекладу міжмовних омонімів

Ще однією частиною мови, за допомогою якої може здійснюватися переклад міжмовних омонімів – це іменник.

Дамо визначення цій частині мови. Іменник – це частина мови, яка відповідає на питання хто? що? та вказує на ознаку самого предмету.

Розглядаючи це у контексті минулого підрозділу можна згадати, що якщо мовна одиниця виражена за допомогою дієслова, а під час її перекладу використовувався метод транслітерації, то у більшості випадків такий варіант перекладу був хибним.

У випадку з іменником ситуація є трохи іншою. Тут також можливий процент хибних конотацій, які спричинені позамовними факторами або неправильним підбором лінгвістичного методу перекладу, але тим не менш метод транслітерації є більш продуктивним під час роботи з такою частиною мови як іменник.

Розглянемо переклад міжмовних омонімів, виражених іменником на прикладах слів та речень з їх використанням.

Почнемо з англійського слова “angina”.

(41) *angina* – ангіна (правильність перекладу залежить від контексту)

(41) *angina* – стенокардія (правильність перекладу залежить від контексту)

Як можна побачити з прикладу, одне зі значень перекладено за допомогою методу транслітерації, а інше – да допомогою лексичного відповідника цього слова.

Обидва міжмовних омоніми також виражено за допомогою іменників.

Розглянемо приклад використання цього слова у контексті речень.

(524) *In most cases such a disease is angina* – У більшості випадків таким захворюванням є ангіна

(524) *However sometimes angina may only be felt as a pain in the arm* – Однак іноді, стенокардія може відчуватися тільки як біль в руці

На прикладі цих речень можна побачити, що у англійського слова “angina” в українській мові є два основних варіанти перекладу – «ангіна» та «стенокардія».

Обидва слова на письмі передано за допомогою іменника. Через те, що в українській мові існує слово «ангіна», що схоже за звучанням з англійським “angina”, то у тих випадках, коли правильним значенням слова буде «стенокардія» через вплив позамовних факторів, таких як асоціації можуть виникати неправильні міжмовні конотації, які здатні значно вплинути на правильність перекладу речення.

Розберемо переклад англійського слова “ball”.

(66) *ball* – бал (правильність перекладу залежить від контексту)

(66) *ball* – м'яч (правильність перекладу залежить від контексту)

З цього прикладу ми знову ж такими бачимо, що один з варіантів було перекладено за допомогою транслітерації, а інший – завдяки лексичному відповіднику.

Обидва варіанти перекладу є адекватними, а правильність того чи іншого варіанту у конкретному випадку залежить від контексту.

Розглянемо вживання цих слів у контексті речень.

(526) *He bought a nice football ball* – Він купив прекрасний м'яч для футболу

(527) *You can get onto the ball with admission ticket* – Потрапити на бал можна і за вхідним квитком

З прикладів видно, що у першому реченні слово “ball” перекладено як «м'яч» за допомогою методу пошуку лексичного відповідника, а у другому випадку той самий міжмовний омонім означає «бал» і використовується метод транслітерації.

Сильно впливають на переклад цього слова й позамовні чинники. В обох випадках мовні одиниці виражено за допомогою іменнику, але через те, що англійське слово “ball” за своїм звучанням та навіть написанням схоже на українське «бал» можна легко сприйняти значення цього слова помилково та зробити помилку.

Також не слід забувати про позамовний контекст. При його наявності стає зрозуміло, що у першому прикладі при поєднанні іменника “ball” з прикметником «football (футбольний)» утворювана українська фраза «футбольний бал» є некоректною, а отже слід використати інше значення цього слова, а саме «м'яч» й навпаки переклад словосполучення «get admission to the ball» як «потрапити на м'яч» є абсолютно хибним та порушує семантику речення.

Розглянемо ще один приклад. Міжмовний омонім “complexion” через помилкові мовні конотації дуже часто перекладають як «комплексія» (будова тіла, статура), але правильний перекладом є «колір обличчя».

(130) complexion – комплексія (неправильний варіант перекладу)

(130) complexion – колір обличчя (правильний варіант перекладу)

При неправильному варіанті перекладу було використано лінгвістичний метод транслітерації, а при коректному – лексичний відповідник.

Слід також зазначити, що при правильному варіанті переклад виражено іменником, що складається з двох слів.

Розглянемо також використання цього міжмовного омоніму в контексті речення.

(528) The first thing Spencer notices about woman is her complexion – Спенсер перш за все помічає в жінці колір обличчя

З прикладу можна побачити, що слово “complexion” перекладено за допомогою лексичного відповідника як «колір обличчя», який, у свою чергу, виражено за допомогою іменника, що складається з двох слів.

Розглянемо ще декілька прикладів, коли для перекладу міжмовного омоніму використовується складний іменник.

Англійське слово “accessory” при перекладі українською мовою має два різних значення, одне з яких передається за допомогою звичайного іменнику, а інше – за допомогою складного.

(10) accessory – аксесуар (правильність перекладу залежить від контексту)

(10) *accessory* – співучасник злочину (правильність перекладу залежить від контексту)

Розглянемо також вживання цього слова на прикладі речень

(534) *Such a fluffy accessory each of you can make with your own hands* – Такий пухнастий аксесуар кожен з вас може зробити своїми руками

(533) *He was charged with being an accessory to murder* – Його звинуватили у тому, що він був співучасником злочину

З прикладу можна побачити, що у першому випадку слово “accessory” виражено звичайним іменником та перекладено за допомогою методу транслітерації, а у другому – складним іменником та означає «співучасник злочину».

Як і у більшості випадків, правильність перекладу у такому випадку напряду залежить від контексту речення, а при використанні таких позамовних чинників як асоціації або інтуїція можна припуститися помилки та використати некоректний мовний відповідник.

Ще одним прикладом є переклад англійського слова “ace” українською мовою.

(14) *ace* – *ас* (правильність перекладу залежить від контексту)

(14) *ace* – картковий туз (правильність перекладу залежить від контексту)

Розглянемо приклади використання цього слова у контексті речень.

(535) *This ace performances in public is obliged to possess a number of qualities* – Справжній ас виступів на публіці зобов’язаний володіти рядом якостей

(536) *Tom flipped over the card and saw it was the ace of spades* – Том перевернув карту та побачив, що це був винувий туз

З цих прикладів знову ж таки можна побачити, що слово у першому реченні перекладено за допомогою транслітерації та виражено звичайним іменником, а у другому – за допомогою лексичного відповідника та є складним іменником.

Нижче буде також наведено більше прикладів перекладу міжмовних омонімів, які виражено за допомогою іменнику.

(12) *accord* – аккорд (неправильний варіант перекладу)

(12) *accord* – згода, одностайність (правильний варіант перекладу)

(19) *adept* – адепт (правильність перекладу залежить від контексту)

(19) *adept* – знавець, експерт (правильність перекладу залежить від контексту)

(85) *bog* – бог (неправильний варіант перекладу)

(85) *bog* – болото, трясовина (правильний варіант перекладу)

(148) *currant* – курант (неправильний варіант перекладу)

(148) *currant* – смородина (правильний варіант перекладу)

(150) *cursive* – курсив (неправильний варіант перекладу)

(150) *cursive* – письмо від руки, скоропис (правильний варіант перекладу)

(466) *talon* – талон (неправильний варіант перекладу)

(466) *talon* – кіготь (правильний варіант перекладу)

Окремо слід також розглянути випадки, коли для перекладу іменнику використовується описовий спосіб перекладу.

Розглянемо декілька прикладів. Англійське слово “*morale*” українською мовою зазвичай перекладають як «мораль» при цьому використовуючи транслітерацію, або як “моральний дух армії або військ” при цьому скориставшись лінгвістичним методом описового перекладу. При цьому обидва приклади на письмі виражено за допомогою іменника.

Використання методу описового перекладу є доцільним, коли семантично слова якщо і відрізняються між собою, але ця різниця є настільки незначною, що помітити її можна тільки за наявністю контексту речення.

(311) *morale* – мораль (правильність перекладу залежить від контексту)

(311) *morale* – моральний дух військ (правильність перекладу залежить від контексту)

Розглянемо вживання цього міжмовного омоніму на прикладі речень.

(529) *The morale of the soldiers and sailors finally fell* – Моральний дух солдатів і матросів остаточно впав

(530) *I mean, how does it affect morale?* – І як це впливає на мораль?

З наведених прикладів можна побачити, що у першому випадку слово “morale” українською мовою перекладено як «моральний дух солдатів» за допомогою описового перекладу, а у другому реченні, де було використано метод транслітерації – «мораль».

Гіпотетично, у другому реченні також можна було перекласти слово “morale” як «моральний дух військ», але без наявності цільного тексту остаточно визначити правильність чи неправильність даного припущення неможливо.

Якщо ж перекладач володіє контекстом та бачить, що тематика тексту певним чином є воєнною або пов’язана з військовою справою чи армією, то в такому випадку можна впевнено використовувати описовий метод та перекладати цю мовну одиницю як «моральний дух військ».

Розглянемо приклад перекладу міжмовного омоніму «adaptation».

(42) *animator* – аніматор (артист, що зображує персонажа на заходах)
(правильність перекладу залежить від контексту)

(42) *animator* – аніматор (художник-мультиплікатор) (правильність перекладу залежить від контексту)

З прикладів можна побачити, що в обох випадках міжмовний омонім перекладено за допомогою іменника, а також в обох випадках було використано метод транслітерації.

Тим не менш невелика різниця у значенні під час перекладу все ж таки є.

Розглянемо цю різницю на прикладі речень.

(531) *Her first job was the role of animator* – Її першою роботою була роль аніматора

(531) *Video effects from the animator of the motion design will make you open your mouth* – Відео ефекти від аніматора моушн дизайну змусять тебе відкрити рота

З прикладів можна побачити, що хоча в обох випадках слово перекладається українською мовою як «аніматор», тим не менш у першому випадку на увазі маєтся людина, що виступає на якихось розважальних заходах, а у другому – художник-мультиплікатор, який займається анімацією фільмів або мультфільмів.

За відсутності контексту тільки користуючись інтуїцією, або іншими позамовними чинниками неможливо зрозуміти, яке саме з двох значень буде влучним, а отже дуже велика вірогідність того, що при роботі з цим словом у спеціаліста можуть виникнути певні хибні мовні конотації, які здатні призвести до неправильного перекладу речення та порушення його семантики.

Окремо також слід розглянути групу міжмовних омонімів, виражених іменником, на переклад яких може вплинути двомовність (білінгвізм) людини.

Почнемо з англійського слова “carbon”.

(105) carbon – карбон (неправильний варіант перекладу)

(105) carbon – вуглець (правильний варіант перекладу)

У першому випадку як можна побачити слово “carbon” перекладено за допомогою методу транслітерації, а у другому за допомогою лексичного відповідника.

З прикладу видно, що перший варіант перекладу є хибним, у той час як другий – правильний.

Виникнення такої помилки при перекладі стало можливим через вплив позамовних факторів на людину. Одним з таких чинників є двомовність.

Через те, що більшість людей, які живуть в Україні є білінгвами, тобто сприймають українську та російську на рівні рідних, то виникає велика кількість проблем та помилок пов’язана з цим.

Таким чином варіант перекладу слова “carbon” як «карбон» є нав’язаним нам з російської мови, адже саме так це слово перекладається там. Інтуїтивно перекладач за необізнаності використовує цей варіант, застосовуючи для перекладу метод транслітерації, але це не є вірним.

Єдиний правильний варіант перекладу слова “carbon” англійською мовою – «вуглець», а лінгвістичний метод перекладу, який для цього використовується – пошук лексичного відповідника.

Наступним розглянемо переклад слова “crest”.

(145) *crest* – *крест* (неправильний варіант перекладу)

(145) *crest* – *гребінь* (правильний варіант перекладу)

У цьому випадку також видно, що дуже сильно на правильність перекладу впливає двомовність людини.

У першому випадку слово “crest” було перекладено за аналогією з російським словом «крест», а у другому – за допомогою українського лексичного відповідника як «гребінь».

Розглянемо переклад цього слова у контексті речення.

(537) *On the upper edge of the laterally compressed tail is double crest* – *На верхньому краю стисненого з боків хвоста знаходиться подвійний гребінь*

З цього прикладу видно, що єдиним правильним варіантом у цьому випадку є використання українського лексичного відповідника «гребінь», а застосування транслітерації та переклад слова “crest” як «крест» є хибним, адже такого слова в українській мові нема, хоча воно є в російській, а в нашій мові воно звучить як «хрест».

Розберемо ще один приклад.

(396) *ravine* – *рабин* (неправильний варіант перекладу)

(396) *ravine* – *ущелина, яр* (правильний варіант перекладу)

Таким чином ми бачимо, що неправильний варіант було перекладено за допомогою транслітерації. Також, через двомовність перекладача було некоректно сприйнято англійське слово “ravine” як українське «рабин» (духовний лідер єврейської громади).

Правильний варіант було перекладено за допомогою лексичного відповідника «яр».

Розглянемо переклад цього слова у контексті речення.

(538) *It is likely that nobody can accurately estimate the depth and breadth of this ravine* – *Напевно ніхто не може точно оцінити глибину та ширину цієї ущелини*

З цього прикладу нагально видно, що варіант перекладу «рабин» є абсолютно помилковий та нав'язаний двомовністю перекладача, а єдиною правильною альтернативою є використання лексичного відповідника «ущелина, яр».

Нижче буде наведено ще декілька прикладів, коли на переклад слів дуже сильно впливає двомовність людини.

(64) *babushka* – *бабуся* (неправильний варіант перекладу)

(64) *babushka* – *хустка* (правильний варіант перекладу)

(407) *resin* – *гума* (неправильний варіант перекладу)

(407) *resin* – *смола, каніфоль* (правильний варіант перекладу)

(499) *veer* – *віяло* (неправильний варіант перекладу)

(499) *veer* – *зміна напрямку* (правильний варіант перекладу)

(507) *wallet* – *валет* (неправильний варіант перекладу)

(507) *wallet* – *гаманець* (правильний варіант перекладу)

Отже, з усіх наведених прикладів перекладу міжмовних омонімів виражених іменником можна зробити висновок, що дуже сильно на переклад впливають як позамовні чинники такі як міжмовні конотації, асоціації, інтуїція та двомовність перекладача так і лінгвістичні, такі як вибір коректного способу передачі тих чи інших мовних одиниць.

Таким чином при перекладі міжмовних омонімів слід бути дуже обережним, щоб уникнути виникнення хибних асоціацій та міжмовних конотацій, а також вміти якісно підібрати правильний лінгвістичний засіб передачі тієї чи іншої мовної одиниці.

3.7. Використання прикметника та прислівника для перекладу міжмовних омонімів

Окремо слід також розглянути переклад міжмовних омонімів, які на письмі виражено прикметником та прислівником. Ця категорія слів є не меншою, ніж ті, які було розглянуто до цього. Під час їх перекладу також можуть виникати певні труднощі, пов'язані з лінгвістичними та екстралінгвістичними аспектами перекладу.

Дамо визначення такій частині мови як прикметник. Це – самостійна частина мови, яка відповідає на питання який? яка? які? чий? чия? чий? та вказує на ознаку предмета.

Прислівник, у свою чергу, це – також самостійна частина мови, що виражає ознаку дії, стан та ознаку предмета та відповідає на питання як? де? звідки? наскільки? якою мірою?.

Міжмовні омоніми також можуть бути виражені за допомогою цих частин мови.

Розглянемо декілька прикладів.

Почнемо з розгляду міжмовних омонімів, виражених прислівником, адже ця група слів є найменш чисельною з групи прикладів, яка була відібрана для аналізу у цій дипломній роботі.

Розглянемо переклад англійського слова “dramatically”.

(177) *dramatically* – драматично (неправильний варіант перекладу)

(177) *dramatically* – яскраво, істотно (правильний варіант перекладу)

Неправильний варіант було перекладено за допомогою транслітерації через вплив асоціацій, адже англійське “dramatically” співзвучне з українським «драматично», а правильний – за допомогою лексичного відповідника «яскраво, істотно».

Розглянемо переклад цього слова у контексті речення.

(539) *If not, your chances decrease dramatically* – Якщо ні – твої шанси істотно зменшаться

З прикладу речення можна побачити, що єдиним правильним варіантом є використання українського лексичного відповідника «істотно», а варіант перекладу «драматично» є нав'язаним позамовними факторами та хибними міжмовними асоціаціями.

Розглянемо переклад прислівника “more”.

(312) *more* – *море* (неправильний варіант перекладу)

(312) *more* – *більше* (правильний варіант перекладу)

У цьому випадку також хибний варіант перекладено за допомогою транслітерації, а правильний за допомогою лексичного відповідника «більше».

Розглянемо переклад цього слова у контексті речення.

(540) *In this lesson you will learn more about materials and rocks* – У цьому уроці ви дізнаєтеся більше про мінерали і гірські породи

З прикладу речення чітко видно, що використання транслітерації є хибним, а такий варіант перекладу виникає через схожість англійського слова “more” з українським «море» (англійською – sea).

Єдиним правильним варіантом у цьому випадку буде використання лексичного відповідника «більше», який на письмі виражено прислівником.

При перекладі прикметників ситуація є схожою з прислівниками. У більшості випадків хибного перекладу використано транслітерацію, але також зустрічається багато випадків, коли правильність перекладу напряду залежить від контексту, у якому цей міжмовний омонім вжито.

Розглянемо декілька прикладів.

(13) *accurate* – *акуратний* (неправильний варіант перекладу)

(13) *accurate* – *точний* (правильний варіант перекладу)

(16) *actual* – *актуальний* (правильність перекладу залежить від контексту)

(16) *actual* – *точний* (правильність перекладу залежить від контексту)

(118) *circular* – *циркулярний* (неправильний варіант перекладу)

(118) *circular* – *круглий* (правильний варіант перекладу)

(135) *conservative* – консервативний (правильність перекладу залежить від контексту)

(135) *conservative* – обережний (правильність перекладу залежить від контексту)

(160) *delicate* – делікатний (правильність перекладу залежить від контексту)

(160) *delicate* – ніжний (правильність перекладу залежить від контексту)

Окремо також слід розглянути групу прикметників, де неправильний варіант перекладу є іменником, а вірний – навпаки прикметником.

Розглянемо декілька прикладів.

(95) *brilliant* – діамант (неправильний варіант перекладу)

(95) *brilliant* – яскравий, видатний (правильний варіант перекладу)

У цьому випадку хибний варіант перекладено за допомогою транслітерації, а саме слово є іменником, а правильний – за допомогою лексичного відповідника «яскравий», а частина мови – прикметник.

Розглянемо переклад цього слова у контексті речення.

(541) *He entered the history of Soviet football as a brilliant performer of corner kicks* – Він увійшов в історію радянського футболу як блискучий виконавець кутових ударів

З прикладу видно, що мало того що у неправильному варіанті використано некоректну частину мови (замість прикметника використано іменник), а й саме значення слова є помилковим («діамант» замість «блискучий»).

Хибний варіант перекладу виникає через вплив позамовних факторів, а саме двомовності перекладача (англійське “brilliant” схоже з російським «бриллиант»).

Нижче наведено ще декілька схожих прикладів.

(3) *absent* – абсент (неправильний варіант перекладу)

(3) *absent* – відсутній (правильний варіант перекладу)

(254) *invalid* – інвалід (неправильний варіант перекладу)

(254) *invalid* – неправильний (правильний варіант перекладу)

(279) *lunatic* – лунатик (неправильний варіант перекладу)

(279) *lunatic* – божевільний (правильний варіант перекладу)

Таким чином можна побачити, що при перекладі міжмовних омонімів, які виражено за допомогою таких частин мов як прикметник та прислівник також можуть виникати складнощі пов'язані з лінгвістичними та екстралінгвістичними аспектами перекладу.

Під час проведення дослідження було розглянуто 509 одиниць прикладів, а саме англо-українських міжмовних омонімів.

За результатами дослідження було встановлено, що серед усіх 509 одиниць прикладів 83.50 % при перекладі виражено за допомогою іменника; 4.91 % – за допомогою дієслова; 11.20 % – за допомогою прикметника; 0.39 % – за допомогою прислівника (див. табл. 1).

Таблиця 1

Частини мови, якими виражено міжмовні омоніми при перекладі українською

Частина мови, якою виражено міжмовний омонім	Наявність у прикладах, у %
іменник	83.50 %
дієслово	4.91 %
прикметник	11.20 %
прійменник	0.39 %

Також при дослідженні було розглянуто лінгвістичні методи, які було використано для перекладу міжмовних омонімів українською (див. табл. 2).

Таблиця 2

Лінгвістичні методи перекладу, які використовувалися для перекладу міжмовних омонімів

Лінгвістичний метод перекладу	Відсоток використання у прикладах, у %
Транслітерація	47.54 %
Лексичний відповідник	52.45 %
Описовий переклад	4.91 %

Таким чином ми бачимо, що за допомогою транслітерації було перекладено – 47.54 % слів; за допомогою лексичного відповідника – 52.45 %; за допомогою описового перекладу – 4.91 %.

Така невелика різниця у відсотках між транслітерацією та методом пошуку лексичного відповідника зумовлена тим, що багато слів мають декілька значень, а правильність кожного з них залежить від контексту. При чому лінгвістичний метод перекладу також може відрізнятися.

До позамовних факторів, які впливають на переклад міжмовних омонімів слід віднести позамовний контекст, інтуїтивне та асоціативне мислення людини, двомовність або білінгвізм, а також міжмовні конотації.

3.8. Створення мовного тренажеру для вивчення перекладу міжмовних омонімів

При проведенні дослідження у цій науковій роботі було розглянуто 509 англійських міжмовних омонімів та їх переклад українською мовою, а також приклади речень, у яких ці мовні одиниці використано в умовах контексту.

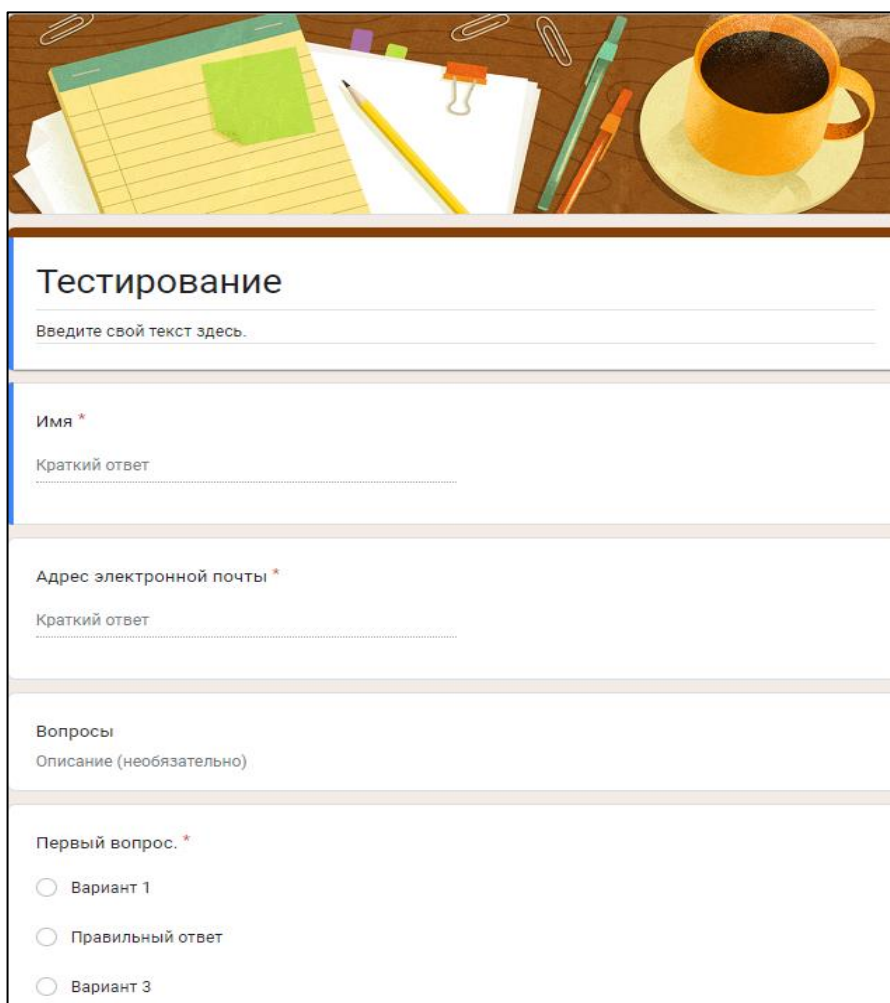
Практичним доробком цієї дипломної роботи було обрано створення мовного тренажеру, для вивчення перекладу міжмовних омонімів.

Метою практичної частини є аналіз результатів респондентів під час роботи з мовним тренажером.

Результатом дослідження має стати аналіз даних, заснованих на віці, рівні знань (англійської мови) та спеціальності респондента.

Розглянемо докладніше сам процес створення мовного тренажеру.

Для створення тренажеру було використано онлайн сервіс «Гугл форми (англійською – Google Forms)» (див. рис. 4).

Тестирование

Введите свой текст здесь.

Имя *

Краткий ответ

Адрес электронной почты *

Краткий ответ

Вопросы

Описание (необязательно)

Первый вопрос. *

Вариант 1

Правильный ответ

Вариант 3

Рис. 4 Приклад гугл-форми для створення тестувань

Ця платформа була обрана через декілька причин, а саме:

- 1) її інтерфейс не є складним у використанні та знайомий багатьом;
- 2) вона має гарну аналітичну базу, а отже дозволяє ефективно оцінити отримані результати;
- 3) має гарний функціонал, необхідний саме для створення мовних тестів;
- 4) є безкоштовною.

Тести було розподілено на 3 різних варіанти залежно від рівня їх складності (легкий, середній та складний рівні).

У якості матеріалу для тестів було взято приклади англійських міжмовних омонімів, а також приклади речень, у яких вони використовуються.

При створенні тесту були створені завдання різних типів такі як: 1) питання на встановлення відповідності; 2) питання на вибір однієї правильної відповіді.

З рисунку нижче можна побачити типове оформлення питання з вибором однієї правильної відповіді, які містяться у мовному тренажері (див. рис. 5).

8. Який переклад слова **fan** у цьому випадку?

Never use the fan in this case

фен

вентилятор

сушка

фанат

Рис. 5 Приклад завдання з вибором однієї правильної відповіді

На цьому рисунку можна побачити типове оформлення питання з мовного тренажера на встановлення відповідності (див. рис. 6).

12. Встановіть відповідність

	грижа	надування	інсульт	образа	розум
hernia	☐	☐	☐	☐	☐
inflation	☐	☐	☐	☐	☐
insult	☐	☐	☐	☐	☐
intelligence	☐	☐	☐	☐	☐

Рис. 6 Приклад завдання з встановленням відповідності

Після проходження респондентом тесту будь-якого з рівнів, його результати (у балах) зберігаються у самій формі, а результати можна оцінити.

Серед важливих аспектів, які потребують аналізу було визначено:

- 1) вік респондента;
- 2) його спеціальність;

3) рівень володіння англійською мовою.

Розглянемо результати кожного з тестів окремо, а вже потім порівняємо результати між собою.

Розглянемо результати першого тесту легкого рівня (посилання на тестування – <https://docs.google.com/forms/d/1Xh9kV28px1vtC-dDFLXMxSsJZkNcfi52EoozhDxgk-Q/edit>). Усього в тесті взяли участь 15 респондентів (див. табл. 3).

Таблиця 3

Таблиця з результатами тестування легкого рівня

Респондент	Вік	Рівень володіння англійською мовою	Спеціальність	Кількість балів
Респондент 1	22	C1-C2	Прикладна лінгвістика	25/40
Респондент 2	24	B1-B2	Право	24/40
Респондент 3	21	B1-B2	Прикладна лінгвістика	25/40
Респондент 4	23	B1-B2	Математика	31/40
Респондент 5	22	C1-C2	Філологія	21/40
Респондент 6	15	B1-B2	Школяр	27/40
Респондент 7	22	B1-B2	Машинобудування	28/40
Респондент 8	21	B1-B2	Прикладна лінгвістика	33/40
Респондент 9	23	A1-A2	Ландшафтний дизайн	35/40

Продовження таблиці 3

Респондент 10	22	B1-B2	Комп'ютерні науки	36/40
Респондент 11	18	B1-B2	Графічний дизайн	35/40
Респондент 12	22	B1-B2	Туризм	38/40
Респондент 13	23	B1-B2	Філологія	37/40
Респондент 2 (повторно)	24	B1-B2	Право	35/40
Респондент 14	21	B1-B2	Прикладна лінгвістика	38/40
Респондент 15	23	B1-B2	Інженерія ПО	35/40

Рис. 7 Кругова діаграма рівня володіння англійською мовою серед респондентів при виконанні тесту легкого рівня

З даних діаграми видно, що відсоток респондентів, які володіють англійською мовою на рівні B1-B2 – 81.3%; C1-C2 – 12.5%; A1-A2 – 6.3% (див. рис. 7).

Також було встановлено, що середній бал респондентів з рівнем мови A1-A2 – 35 балів; B1-B2 – 32.4 бали; з рівнем C1-C2 – 23 бали.

З діаграми видно, що у тестуванні взяли участь респонденти віком від 15 до 24 років (див. рис. 8).

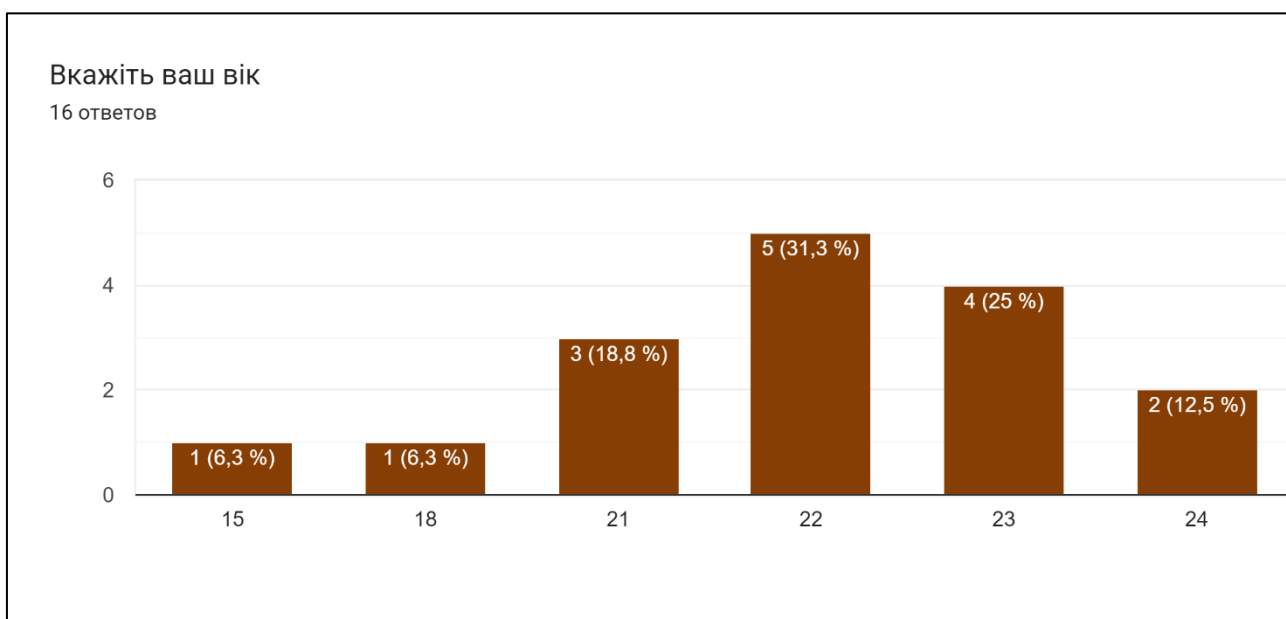

Рис. 8 Діаграма віку респондентів у тесті легкого рівня

Результати тестування показали, що кількість років не впливає на правильність відповіді, адже в ньому приймав участь респондент-школяр віком 15 років з рівнем мови B1-B2, бали якого є вище ніж у респондентів старше та з більшим рівнем знання мови.

У тестуванні легкого рівня взяли участь респонденти різних спеціальностей, але з результатів видно, що професійна діяльність не впливає на результат, адже високий бал змогли отримати як студенти технічних спеціальностей, так і гуманітарних.

При аналізі результатів тесту також було встановлено, що після повторного його проходження деякі респонденти змогли поліпшити свої результати.

Зокрема, з таблиці можна було побачити, що при першому проходженні бал респондента під номером 2 був 24 бали з 40 можливих, а вже після повторного проходження – 35/40.

З цього можна зробити висновок, що при повторному проходженні респондентом було зважено усі помилки та тест справді зміг допомогти поліпшити та розширити знання з перекладу міжмовних омонімів.

Розглянемо результати тесту середнього рівня (посилання на тестування – https://docs.google.com/forms/d/1Kff25QGhqbEtHc76zWJLb0zaoDpvB9IwCHCIL_Ea2tk/edit). У ньому вже прийняли участь 14 респондентів (див. табл. 4).

Таблиця 4

Таблиця з результатами тесту середнього рівня

Респондент	Вік	Рівень володіння англійською мовою	Спеціальність	Кількість балів
Респондент 1	23	A1-A2	Комп'ютерні науки	15/23
Респондент 2	23	B1-B2	Математика	17/23
Респондент 3	21	B1-B2	Прикладна лінгвістика	12/23
Респондент 4	21	A1-A2	Психологія	14/23
Респондент 5	21	B1-B2	Прикладна лінгвістика	18/23
Респондент 6	15	B1-B2	Школяр	12/23

Продовження таблиці 4

Респондент 7	21	B1-B2	Філологія	15/23
Респондент 8	22	B1-B2	Комп'ютерні науки	20/23
Респондент 6 (повторно)	15	B1-B2	Школяр	20/23
Респондент 9	24	B1-B2	Право	9/23
Респондент 10	23	A1-A2	Ландшафтний дизайн	18/23
Респондент 11	22	B1-B2	Туризм	18/23
Респондент 12	18	B1-B2	Графічний дизайн	18/23
Респондент 13	23	B1-B2	Прикладна лінгвістика	19/23
Респондент 14	21	B1-B2	Прикладна лінгвістика	18/23
Респондент 9 (повторно)	24	B1-B2	Право	19/23

За результатами тесту середній бал респондентів з рівнем мови A1-A2 склав 17.3 балів; B1-B2 – 16.5 бал; C1-C2 – 0 балів.

Два респонденти зі знаннями мови (респондент 6 та респондент 9) рівня B1-B2 пройшли тест повторно та змогли поліпшити свій результат з 12/23 балів до 20/23 балів та з 9/23 до 19/23 балів відповідно.

У тесті цього рівня приймали участь тільки респонденти зі знаннями мови рівнів B1-B2 (81.3%) та A1-A2 (18.8%) (див. рис. 9).

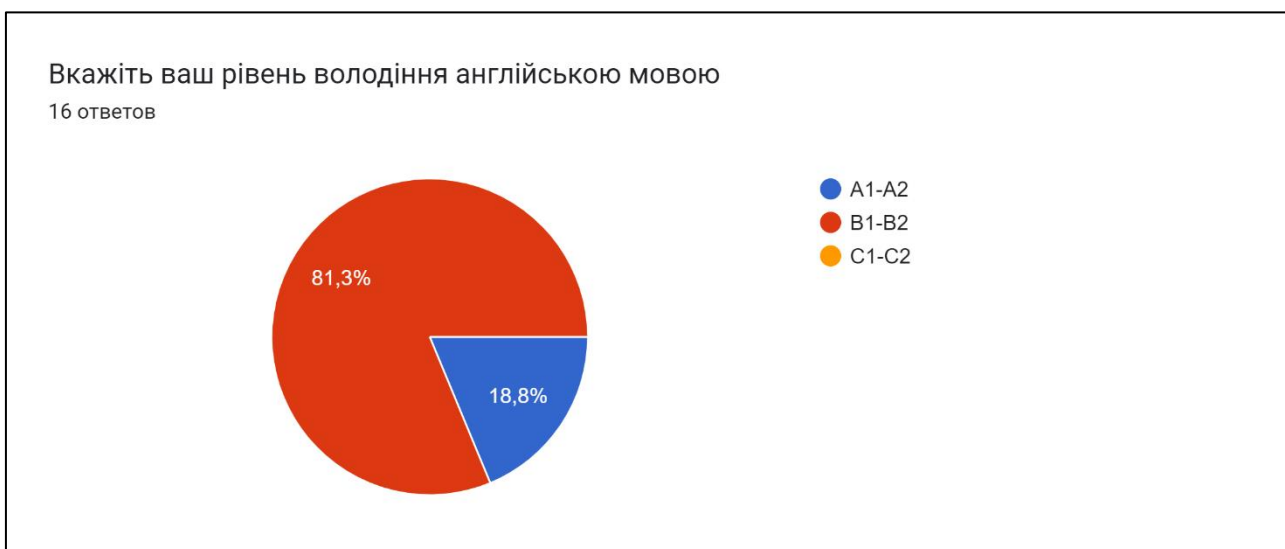

Рис. 9 Кругова діаграма рівня володіння англійською мовою серед респондентів при виконанні тесту середнього рівня

У тесті середнього рівня взяли участь респонденти віком від 15 до 24 років (див. рис. 10).

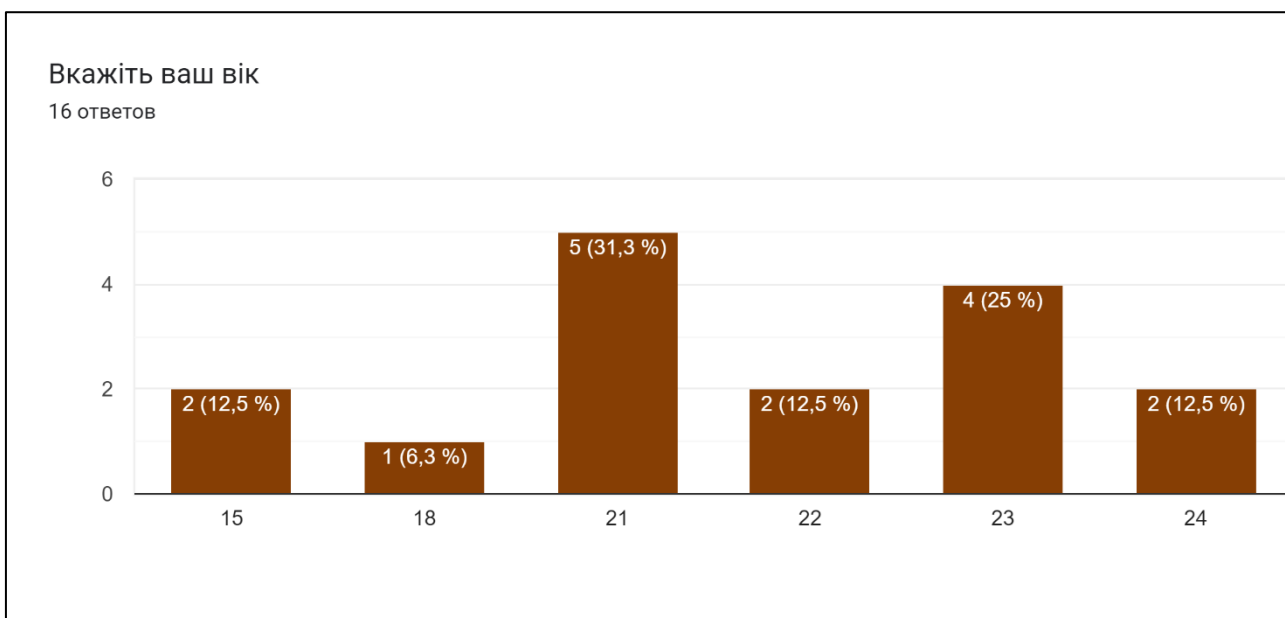

Рис. 10 Діаграма віку респондентів у тесті середнього рівня

Тепер розглянемо результати тесту складного рівня (посилання на тестування

https://docs.google.com/forms/d/12QeSuj_qRcuGmEVOebPWZT34veihkSEqZuwX-tF6IZU/edit). У ньому взяли участь 10 респондентів різних спеціальностей та рівнів володіння англійською мовою (див. табл. 5).

Таблиця 5

Таблиця з результатами тестування високого рівня

Респондент	Вік	Рівень володіння англійською мовою	Спеціальність	Кількість балів
Респондент 1	23	A1-A2	Комп'ютерні науки	28/51
Респондент 2	23	B1-B2	Математика	41/51
Респондент 3	21	B1-B2	Прикладна лінгвістика	42/51
Респондент 4	21	B1-B2	Філологія	42/51
Респондент 5	22	B1-B2	Комп'ютерні науки	45/51
Респондент 6	24	B1-B2	Право	32/51
Респондент 7	22	B1-B2	Туризм	34/51
Респондент 8	21	A1-A2	Психологія	30/51
Респондент 9	23	B1-B2	Прикладна лінгвістика	42/51
Респондент 10	21	B1-B2	Прикладна лінгвістика	43/51

З результатів тесту складного рівня видно, що проходили його респонденти технічних та гуманітарних спеціальностей з різними рівнями англійської мови.

Серед респондентів з рівнем мови A1-A2 середній бал склав 29, а з рівнем мови B1-B2 – 40.

У тесті цього рівня не приймали участь респонденти з рівнем C1-C2, а їх відсоток з іншими рівнями володіння мовою є наступним: A1-A2 – 20%; B1-B2 – 80% (див. рис. 11).

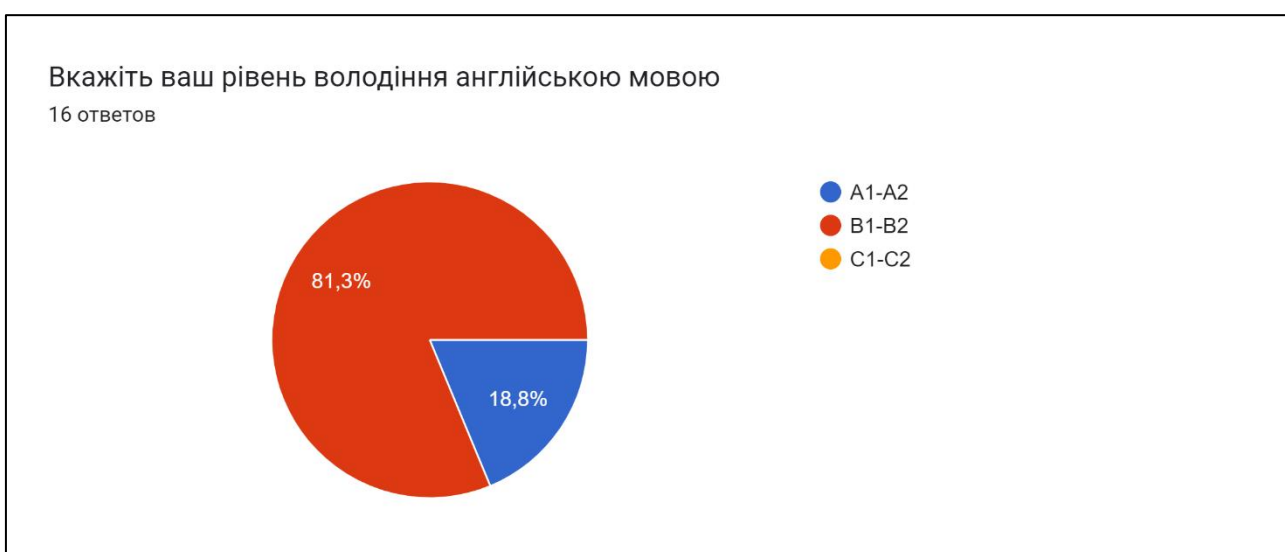

Рис 11. Кругова діаграма рівня володіння англійською мовою серед респондентів

Середній вік респондентів у тесті високого рівня склав від 15 до 24 років (див. рис. 12).

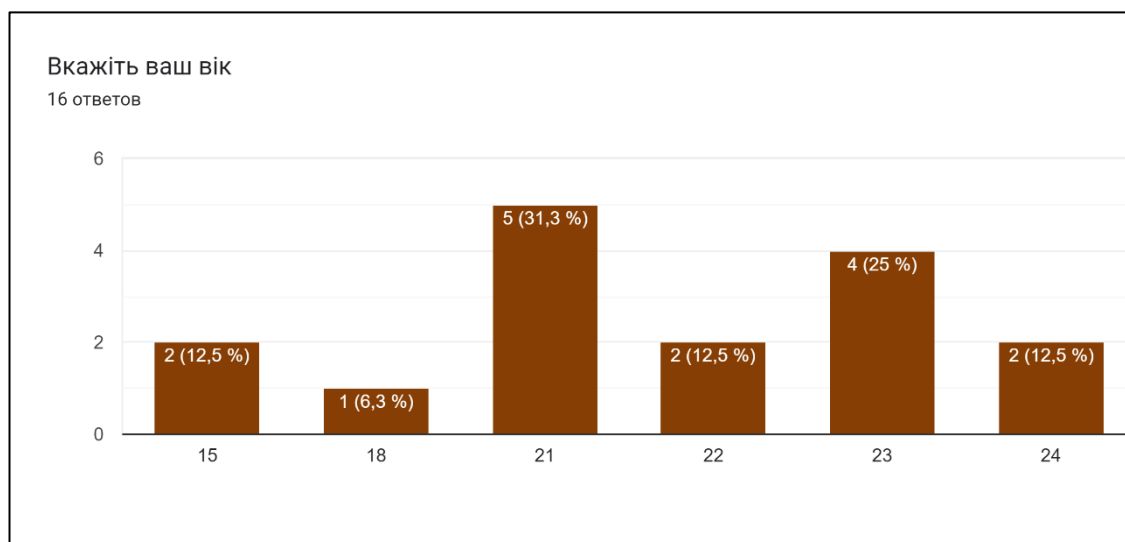

Рис. 12 Діаграма віку респондентів у тесті високого рівня

Після оцінки результатів тесту кожного з рівнів окремо доречним також є порівняння середнього балу серед усіх респондентів, задля визначення тесту, який викликав найбільше проблем при виконанні (див. табл. 6).

Таблиця 6

Порівняння середнього балу респондентів серед тестів усіх рівнів складності

Рівень тесту	Середній бал серед усіх респондентів	Максимальний бал за тест
Легкий	31.4	40
Середній	16.3	23
Складний	37.9	51

З результатів таблиці видно, що найлегшим серед респондентів виявився тест легкого рівня (середній бал 16.3 з максимальних 23), а найскладнішим – тест середнього рівня (37.9 балів з максимальних 51) (див. рис. 13).

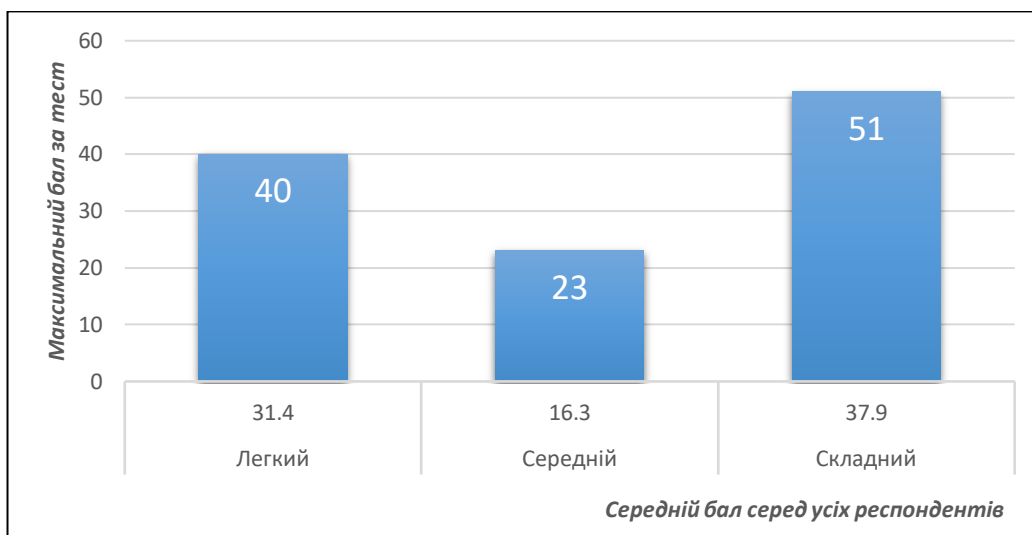

Рис. 13 Діаграма порівняння середнього балу респондентів серед тестів усіх рівнів складності

З даних діаграми можна також наглядно побачити кореляцію між середніми балами за тести різних рівнів. Чітко видно, що найлегшим серед респондентів виявився тест легкого рівня, а найважчим – тест середнього рівня.

ВИСНОВОК до РОЗДІЛУ 3

У розділі описувалися лінгвістичні та екстралінгвістичні засоби, що використовуються під час перекладу міжмовних омонімів.

Було розглянуто основні складнощі, з якими може стикатися перекладач під час роботи з лінгвістичними та екстралінгвістичними засобами перекладу.

Було встановлено, що найбільш продуктивними лінгвістичними засобами перекладу міжмовних омонімів є транслітерація (47.54%), метод пошуку лексичного відповідника (52.45%) та описовий переклад (4.91%).

Було також виявлено, що хоча транслітерація є продуктивним лінгвістичним методом перекладу, через неї також може виникати купа помилок, адже вона здатна створювати хибні міжмовні асоціації якщо слова у МО та МП схожі за звучанням та написанням.

Було визначено, що основними частинами мови, якими виражено міжмовні омоніми під час перекладу українською мовою є: іменник (83.50%); дієслово (4.91%); прикметник (11.20%); прийменник (0.39%).

Було встановлено, що міжмовні омоніми, які у МО оригіналу є іменником у МП можуть передаватися за допомогою простого іменника та складного іменника.

Був зроблений висновок, що міжмовні омоніми, які у МО є дієсловом українською мовою можуть перекладатися дієсловом або іменником.

Міжмовні омоніми, які у МО є прикметником, у МП виражаються також прикметником або у деяких випадках іменником.

Слова, які у МО є прислівником, у МП також передаються за допомогою прислівника.

Було визначено, що головними екстралінгвістичними чинниками, які можуть впливати на переклад міжмовних омонімів – це хибні міжмовні асоціації, екстралінгвістичний контекст, інтуїція, а також двомовність (білінгвізм) індивіда та його мовна картина світу.

У результаті дослідження було розроблено мовний тренажер трьох різних рівнів складності (легкий, середній, складний) для вивчення перекладу міжмовних омонімів українською мовою.

Було встановлено, що вік, а також спеціальність перекладача не здатні кардинальним чином впливати на результати, а головним фактором є рівень мовленнєвих знань.

Після аналізу результатів трьох тестів різного рівня складності було встановлено, що найлегшим з них є текст легкого рівня, а найскладнішим – тест складного рівня.

ВИСНОВКИ

Через глобалізацію та розвиток міжкультурних зв'язків виникає гостра необхідність в розумінні та правильному перекладі тих чи інших текстів.

Однією з проблем, яка може ускладнювати процес перекладу – це омонімія. Вона здатна створити неабиякі труднощі, особливо якщо це стосується міжмовних омонімів.

Дослідження впливу лінгвістичних та екстралінгвістичних аспектів перекладу омонімів проводилося в межах лінгвістичного та екстралінгвістичного аспектів на матеріалі відібраних нами 509 англійських міжмовних омонімів та їх переклад українською мовою, а також 32 речень з прикладом використання цих міжмовних омонімів та українським перекладом.

У ході проведення дослідження було:

1. Надано визначення такій групі слів, як омоніми, та розглянуто основні варіанти класифікації та специфікації різних видів омонімів.

2. Визначено, що зазвичай омоніми прийнято класифікувати за лексико-граматичними ознаками. Таким чином можна виділити: лексичні, словотворчі, морфологічні та синтаксичні типи цієї мовної одиниці.

3. Встановлено, що джерелами омонімії, як правило, є випадковий збіг споріднених слів, словотворчі процеси, інша семантика багатозначного терміну, а також збіг українського та іншомовного слова.

4. Розглянуто два основних типи омонімів: міжмовні та термінологічні, а також низка проблем, яка пов'язана з їх перекладом.

5. Досліджено так звану безеквівалентну лексику, а також проблеми, пов'язані з перекладом таких слів.

6. Розглянуто два основних типи мовних засобів, які використовуються під час перекладу: лінгвістичні та екстралінгвістичні.

7. Визначено, що до лінгвістичних належать такі методи перекладу, як транслітерація, описовий переклад, запозичення, метод пошуку лексичного відповідника тощо. До екстралінгвістичних засобів, у свою чергу, належать ті,

які напряду не пов'язані з мовою, тобто є позамовними. До них належить контекст, міміка, жести, паузи, двомовність людини, культурні особливості, походження, мовна картина світу тощо.

8. Встановлено, що лінгвістичні та екстралінгвістичні аспекти здатні значною мірою впливати на якість перекладу, а нехтування ними може порушити семантику речення та його контекст. Окремо було розглянуто вплив двомовності (білінгвізму) на переклад міжмовних омонімів. Зокрема, було встановлено, що такий позамовний чинник як двомовність перекладача чи реципієнта здатна викликати велику кількість помилок через виникнення хибних міжмовних асоціацій. Окрім того, також було розглянуто різницю у культурному світогляді. Цей позамовний аспект також є вкрай важливим, адже людина, на яку націлений переклад, не завжди є знавцем іншої культури, а, отже, певну фонову інформацію у таких випадках необхідно адаптувати. У контексті цього явища також було розглянуто теорію Сепіра-Уорфа, або так звану теорію мовних картин світу. Вона свідчить про те, що залежно від рідної мови індивіда у нього формується власна мовна картина світу, яка є унікальною.

9. Розглянуто приклади перекладу англійських міжмовних омонімів українською мовою, а також їх використання у контексті речення.

10. Визначено основні програми та інтернет-ресурси, які можуть стати у нагоді під час роботи з міжмовними омонімами, а також переваги та недоліки таких програм.

11. Встановлено, що найбільш продуктивними лінгвістичними засобами перекладу міжмовних омонімів є транслітерація (47.54%), метод пошуку лексичного відповідника (52.45%) та описовий переклад (4.91%).

12. Зроблено висновок, що хоча транслітерація є продуктивним лінгвістичним методом перекладу через неї також може виникати низка помилок, адже вона здатна створювати хибні міжмовні асоціації, якщо слова у МО та МП схожі за звучанням та написанням.

13. Визначено, що основними частинами мови, якими виражено міжмовні омоніми під час перекладу українською мовою є: іменник (83.50%); дієслово (4.91%); прикметник (11.20%); прийменник (0.39%).

14. Розроблено мовний тренажер для вивчення перекладу міжмовних омонімів. Після аналізу відповідей респондентів на три мовних тести 3 різних рівнів складності, було з'ясовано, що найбільший вплив на переклад має саме лінгвістичні здібності індивіда, але ніяк не вік або спеціальність.

15. З'ясовано, що найкраще респонденти впоралися з тестом легкого рівня складності, а найгірше – з тестом високого рівня складності.

16. Зроблено висновок, що мовний тренажер є ефективним методом вивчення перекладу омонімів, адже у випадку деяких респондентів, які повторно проходили тестування, вдалося значно поліпшити фінальний бал.

У результаті роботи було визначено, що практична значущість проведеного дослідження полягає у можливості використання отриманих знань для створення навчальної літератури та тестів, спрямованої на вивчення перекладу англійських омонімів, зокрема міжмовних омонімів, українською мовою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ботвин, Т. М. Екстралінгвістичні труднощі при перекладі граматичних, лексичних та стилістичних трансформацій з англійської мови / Т. М. Ботвин, О. В. Пилипець, П. П. Бортник // Закарпатські філологічні студії. – 2022. Вип. 21. Т. 2. – С. 149–153.
2. Брицин, В. М. Двомовність / В. М. Брицин // Українська мова : енцикл. Київ : Вид-во ім. М. Бажана, 2001. – С. 122.
3. Вірчак, Г. О. Міжмовна омонімія як проблема перекладу [Текст] / Г. О. Вірчак; наук. кер. І. К. Кобякова // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету іноземної філології та соціальних комунікацій, м. Суми, 19-20 квітня 2013 р. / Відп. за вип. В.В. Опанасюк. – Суми : СумДУ, 2013. – Ч.1. – С. 93–94.
4. Гелетка, М. Л. Фактори впливу на якість перекладу текстових жанрів англійської мови наукового дискурсу в галузі авіа- і ракетобудування (на матеріалі щотижневика «Авіейшн уїк енд спейс технолоджи») / М. Л. Гелетка, В. В. Кравчук // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – 2020. – Том 31 (70). – № 1 ч. 3. – С. 93–98.
5. Голубенко, Н. І. Інтонація як засіб вияву і передачі емоційно-експресивного мовлення в інтерсеміотичному художньому перекладі / Н. І. Голубенко // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. – Серія Філологія. Журналістика. – Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Т. 33 (72) № 3. – С. 181–185.
6. Грипас, Н. Я. Омоніми // Сучасна українська літературна мова: підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; за ред. М. Я. Плющ. – [7-ме вид., стер.] – К. : Вища шк., 2009. – С. 122–124.
7. Іграк, К. Ю., Коломієць І. В. Вплив екстралінгвістичних характеристик мовлення на процес двостороннього послідовного перекладу / К. Ю. Іграк, І. В. Цинтарюк // Науковий вісник Південноукраїнського національного

педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: Лінгвістичні науки, 2018. – № 26, С. 81–89.

8. Ковальова, В. А. Специфіка перекладу міжмовних омонімів та паронімів / В. А. Ковальова // Молодь: освіта, наука, духовність: тези доповідей XII Всеукр. наук. конф., м. Київ, 21–22 квітня 2015 р. у II част., ч. I. — К. : Університет «Україна», 2015. – С. 201–203.

9. Красник, У. Транслітерація прізвищ українських авторів у багатомовних каталогах бібліотеки / У. Красник // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. – 2012. – №. 4. – С. 263–275.

10. Манакін, В. М. Мова і міжкультурна комунікація / В. М. Манакін. – Київ : ЦУЛ, 2012. – 288 с.

11. Ненека, Ю. С. Міжмовна омонімія в українській та англійській мовах / Ю. С. Ненека // Збірник тез доповідей IV Міжнародної наукової конференції курсантів і студентів «Культура як феномен людського духу (багатогранність і наукове осмислення)». До 70-річчя Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, 16-17 листопада 2017 року. – Львів : ЛДУ БЖД, 2017. – С. 227–229.

12. Орлова, О. П. Пауза як екстралінгвістичний компонент формування культури діалогічного мовлення / О. П. Орлова // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2012. – Вип. 31. – С. 89–92.

13. Ріпко, І. В. Роль інтонаційної виразності у професійному мовленні викладача / І. В. Ріпко, Н. В. Середа // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. ред. Л. Л. Товажнянський, О.Г. Романовський. Харків : НТУ «ХПІ», 2015. – Вип. 43 (47). – С. 70–82.

14. Снегір'ова, Є. О. Риторика і навчання усного перекладу / Є. О. Снегір'ова // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи / НАН України, Центр наукових досліджень і викладання іноземних мов ; редкол. : О. М. Ільченко (голов. ред.) та ін. – К., 2019. – С. 206–215.

15. Стеценко, Д. Міжгалузева та внутрішньогалузева омонімія термінів та їх переклад / Д. Стеценко, Н. Шеверун // Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 16 жовтня 2014 р. м. Умань. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014 – С. 226–229.

16. Тараненко, О. О. Омоніми // Українська мова : енциклопедія / редкол. : В.М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. – [3-є вид., випр. і доп.] – К. : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2007. – С. 454–455.

17. Харченко, С. В. Особливості перекладу міжмовних термінологічних омонімів / С. В. Харченко, Ю. І. Марко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки. Редкол.: С. М. Ніколаєнко, (відп. ред) та ін. – К.: Міленіум, 2017. – Вип. 263. – С. 103–109.

18. Цинтарюк, А. А. Термінологічна омонімія як проблема галузевого перекладу з англійської мови українською / А. А. Цинтарюк // Актуальні проблеми сучасної іноземної філології : Студентський науковий вісник. – Рівне : РДГУ, 2019. – С. 63–65.

19. Ali, A. Q. The Challenges of Translation of Homonym / Q. A. Ali – University of Diyala. 2022. – 25 p.

20. Hussein, B. A. S. The Sapir-Whorf hypothesis today // Theory and Practice in Language Studies. – 2012. – vol. 2. – №. 3. – Pp. 642–646.

21. Kim, R. “Use of extralinguistic knowledge in translation,” *Meta*. – Vol. 51. – No. 2, 2006. – P. 284–303.

22. Malakoff, M. M. Translation ability: a natural bilingual and metalinguistic skill. In R. Jackson Harris (Ed.). *Cognitive processing in bilinguals*. Amsterdam : North Holland, 1992. – P. 515–529.

23. Mohammed, E. T. Polysemy as a Lexical Problem in Translation // Online Submission. – 2009. – Vol. 55. – P. 1–19.

24. Hoffmann, C. *Introduction to bilingualism*, 2014. – 352 p.

25. Фальшиві друзі перекладача (міжмовні омоніми)

[Електронний ресурс]. – Режим доступу :

https://www.wikiwand.com/uk/%D0%A4%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B8%D0%B2%D1%96_%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%B7%D1%96_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%87%D0%B0

ДОДАТКИ

Додаток 1

Приклади перекладу англійських міжмовних омонімів українською мовою

Номер прикладу	Приклад англійською	Помилковий переклад українською	Правильний переклад українською
1	abbreviation	абрєвіація, абрєвіатура (утворена з початкових літер)	абрєвіація, абрєвіатура (умовне скорочення слів)
2	aborigine	абориген	корінний житель Австралії
3	absent	абсент	відсутній
4	abstract	абстрактний	реферат, короткий огляд
5	absurd	абсурд	абсурдний
6	abuse	обуза, тягар	лайка, зловживання, образа, жорстке поводження
7	academic	академік	викладач
8	acceleration	акселерація (швидкий розвиток дітей)	прискорення
9	accent	акцент	наголос
10	accessory	аксесуар	співучасник злочину
11	accompany	акомпонувати	супроводжувати
12	accord	акорд	згода, одностайність, договір

13	accurate	акуратний	точний
14	ace	ас	картковий туз
15	activity	активність	діяльність, заняття
16	actual	актуальний	справжній, реальний
17	actually	актуально	насправді
18	adaptation	адаптація, приспосовання	кіно екранізація
19	adept	адепт	знавець, експерт
20	adequate	адекватний	достатній, відповідний
21	affair	афера	справа
22	affect	афект	діяти на, впливати на
23	aggregate	агрегат	сукупність
24	aggressive	агресивний	енергійний, ініціативний
25	agitation	агітація	збудження
26	agitator	агітатор	підбурювач
27	agonize	агонізувати	мучитися, страждати, відчувати біль
28	agony	агонія	мука, страждання
29	airline	авіакомпанія	авіалінія
30	air-port	аеропорт	ілюмінатор
31	alley	алея	провулок, вуличка
32	allure	алюр	чарівність, привабливість
33	amber	комор	бурштин

34	ambition	амбіція	владолюбство, прагнення
35	ambitious	амбітний	цілеспрямований
36	ammonia	амоній	аміак
37	ammunition	амуніція	боєприпаси
38	anal	анальний, задньопрохідний	нервовий
39	anchor	анкор (механізм годинника)	якір
40	anecdote	анекдот	випадок з життя
41	angina	ангіна	стінокардія
42	animator	аніматор (артист, що зображує персонажа на заходах)	аніматор (художник- мультиплікатор)
43	annotation	анотація	примітка тексту, коментування тексту
44	announcement	анонс	оголошення
45	anonymous	анонімний	невідомий
46	apology	апологія	вибачення
47	application	аплікація	застосунок, анкета кандидата на посаду
48	arc	арка	дуга
49	argument	аргумент	суперечка, сварка
50	armature	арматура	озброєння
51	article	артикль	стаття
52	artist	артист	художник
53	artistic gymnastics	художня гімнастика	спортивна гімнастика

54	aspect	аспект	момент
55	aspirant	аспірант	претендент
56	assignation	асигнація	таємна зустріч, любівне побачення
57	assimilate	асимілюватися, уподібнюватися	засвоїти
58	athlete	атлет	спортсмен
59	attack	атака	напад
60	attraction	атракціон	потяг, тяжіння
61	audience	аудієнція	аудиторія
62	aurora	аврора	полярне сяйво
63	authority	авторитет	влада
64	babushka	бабуся	косинка
65	baby	баби	дитина
66	ball	бал	м'яч
67	balloon	балон	повітряна куля
68	band	банда	музикальна група, стрічка
69	banner	банер	прапор, штандарт
70	baptism	баптизм	хрещення
71	barrel	барель	діжка
72	barrack	барак	казарма
73	base	база	основа, фундамент
74	bass	бас	окунь
75	baton	батон	палиця
76	beacon	бекон	маяк
77	beckon	бекон	кивок, що манить
78	behemoth	бегемот	чудовисько
79	benzene	бензин	бензол

80	billet	квиток	ордер на пошті
81	biscuit	бісквіт	печиво
82	blank	бланк	порожній, незаповнений
83	bleak	блік	похмурий
84	block	блок	фрагмент
85	bog	Бог	болото, трясовина
86	boiler	бойлер	кип'ятильник
87	bolt	болт, гвинт	засув, запор
88	book	бук	книга
89	boom	бум	лункий звук
90	box	бокс	коробка, ящик
91	bra	бра	бюстгальтер
92	brat	брат	бешкетник
93	breathe	бриз	дихати
94	bridge	бридж	міст
95	brilliant	діамант	яскравий, видатний
96	bucket	букет	відро
97	business	бізнес	справа
98	button	батон	гудзик
99	cabin	кабіна	каюта, халупа, лігво
100	cabinet	кабінет	невелика шафа, комод
101	cable	кабель	канат
102	cake	саке (алкогольний напій)	пиріг
103	capital	капітал	столиця, велика літера (capital letter)

104	caravan	караван	причіп, будинок на колесах
105	carbon	карбон	вуглець
106	carcass	каркас	туша
107	carrier	кар'єр	носій
108	carton	картон	картонна коробка
109	cartoon	картон	мультфільм
110	case	кейс	випадок
111	casting	кастинг	виливок
112	caucasian	кавказець	європеєць
113	cellulitis	целюліт	флегмона, панікуліт
114	chaise longue	шезлонг	кушетка
115	champion	чемпіон	воїн, поборець
116	character	характер	персонаж
117	check	чек	перевіряти, перевірка
118	circular	циркулярний	круглий
119	clay	клей	глина
120	climax	клімакс	найвища точка, кульмінація
121	club	клуб	палиця
122	club	клуб	товариство, приміщення
123	collaboration	колаборація	співпраця
124	collector	колектор	колекціонер
125	colon	колона	двокрапка
126	combine	комбайн	комбінувати, поєднувати

127	command	команда	наказ
128	composer	композитор	складач
129	complement	комплемент	додаток
130	complexion	комплексія	колір обличчя
131	concern	концерн	увага, стурбованість
132	concrete	конкретний	бетон
133	conductor	кондуктор	провідник
134	conference	конференція	зустріч
135	conservative	консервативний	обережний
136	constitution	конституція	статура
137	construction	конструкція	будівництво
138	convoy	конвой	свита, експорт
139	corpse	корпус	труп
140	correction	корекція	виправлення
141	correspondence	кореспонденція	відповідальність
142	courage	кураж	мужність, відвага, хоробрість
143	cream	крем	вершки
144	creek	крик	струмок
145	crest	крест	гребінь, грива, шолом
146	cricket	крікет	цвіркун
147	crystal	кристал	кришталь
148	currant	курант	смородина
149	curse	курс	прокляття
150	cursive	курсив	письмо від руки, скоропис
151	cut	кат	різати
152	cymbals	цимбали	музичні тарілки

153	czapka	шапка	шкіряний військовий шолом
154	dam	дамба	гребель
155	data	дата	дані
156	debris	нетрі	уламки
157	decade	декада (10 днів)	декада (10 років)
158	deck	док	колода гральних карт
159	deflation	дефляція	здування
160	delicate	делікатний	тонкий, ніжний
161	deputy	депутат	заступник
162	desert	десерт	пустеля
163	design	дизайн	розробка
164	detail	деталь	подробиці
165	diagram	діаграма	схема
166	diary	діарея, пронос	щоденник
167	direction	дирекція	напрямок
168	director	директор	режисер
169	discriminate	дискримінувати	розрізняти
170	dislocation	дислокація	вивих (кістки)
171	dispenser	диспансер (установа)	роздавальний пристрій
172	ditch	дичина	канава, рів
173	dock	док	причал, пристань
174	dome	хата	купол
175	doze	доза	дрімота, в'ялість
176	dramatic	драматичний	вражаючий, хвилюючий

177	dramatically	драматично	яскраво, ефектно, істотно
178	drug	друг	наркотик, ліки
179	dutch	датський, німецький	голандська
180	dynamic	динамік	динаміка
181	economical	економічний	економний
182	economy	економія	економіка
183	electric	електричний	електрик
184	elegant	елегантний	стрункий
185	element	елемент	стихія
186	emit	емітувати	випромінювати
187	empathy	емпатія	співчуття
188	engineer	інженер	моторист, машиніст
189	engineer	інженер	розробник
190	enterprise	антреприза	підприємство
191	entourage	антураж	світа
192	episode	епізод	серія, частина
193	erection	ерекція	спорудження, зведення
194	examine	екзамен	обстежувати
195	excess	ексцес	надлишок
196	expertise	експертиза	професійний досвід, компетенція
197	expression	експресія	вираз
198	extravagant	екстравагантний	неощадливий, марнотратний
199	fabric	фабрика	тканина
200	factor	фактор	множник, коефіцієнт

201	faggot	фагот	гомосексуаліст
202	false	фальш	помилковий, невірний
203	familiar	фамільярний	знайомий, звичний
204	family	прізвище	сім'я
205	fan	фен	вентилятор
206	ferment	фермент	закваска, бродіння
207	fiction	фікція	художня література
208	figure	фігура	цифра
209	file	файл	досьє, справа
210	finnish	фініш	фінський
211	firm	фірма	міцний
212	focus	фокус, трюк	зосередження на чомусь
213	football	футбол	американський футбол (регбі)
214	form	форма	бланк, анкета
215	formula	хімічна формула	склад, рецепт
216	fraction	фракція	частина
217	fruit	фрукт	плід
218	fun	фан, фанат	веселощі
219	fund	фонд	запас, резерв
220	gallant	галантний	хоробрий
221	gamma	гамма (у музиці)	гама (літера грецького алфавіту)
222	gas	газ	бензинове паливо
223	gay	гей	веселий
224	general	генерал	основний
225	genial	геніальний	привітний

226	germane	германський	довічний
227	glance	глянець	погляд
228	gland	гланда	залоза
229	goal	гол	мета, ціль
230	graph	граф (титул)	графік (креслення)
231	grip	грип	схоплювання, стиск
232	guide	гід	керівництво
233	gymnasium	гімназія	гімнастичний зал
234	hazard	азарт	небезпека
235	herb	герб	лікарська рослина, цілюща трава
236	hernia	херня	грижа
237	history	історія (розповідь людини)	історія (наука)
238	honor	гонор	честь
239	humane	гуманітарний	гуманний
240	humanitarian	гуманітарний	гуманістичний
241	hymn	гімн, урочистий твір	хвалебний, музичний твір
242	idea	ідея	поняття, думка
243	import	імпорт, ввезення	важливість, значення
244	inadequate	неадекватний	недостатній
245	inflation	інфляція	надування, наповнення повітрям
246	institution	інститут	установа, навчальний заклад
247	instruction	інструкція	інструктаж, наказ

248	instrument	інструмент	вимірювальний пристрій
249	insult	інсульт, удар	образа, образити
250	intelligence	інтелігенція	інтелект, розум
251	intelligent	інтелігентний	інтелектуальний
252	interest	інтерес	відсотки, дохід за вкладом
253	interview	інтерв'ю	співбесіда
254	invalid	інвалід	неправильний, невірний
255	iris	ірис (цукерка)	райдужна оболонка ока
256	island	Ісландія	острів
257	italic	італійська	курсив
258	jealousy	жалість, жалузі	ревнощі, заздрість
259	jest	жест	гострота, жарт
260	journal	журнал	щоденник
261	kit	кіт	ранець, набір, сумка, спорядження
262	lack	лак	недолік, потреба у чомусь
263	launch	ланч	запуск, початок
264	license	ліцензія	дозвіл
265	lift	ліфт	піднімати, вкрати, поцупити
266	like	лайка	любити
267	limit	ліміт	межа
268	liquidize	ліквідувати	перетворити на рідину

269	liquor	лікер	міцні алкогольні напої
270	liver	лівер	печінка
271	list	аркуш паперу	перелік
272	listen	гортати	слухати
273	liver	лівер	печінка
274	lobster	лобстер	омар
275	look	цибуля	погляд, зовнішній вигляд
276	lord	лорд	владика, Господь
277	loyal	лояльний	вірний, відданий
278	luck	цибуля, лук	фортуна, щасливий випадок
279	lunatic	лунатик	божевільний
280	macaroon	макарон	мигдальне печиво
281	machinist	машиніст	слюсар
282	mad	мед	навіжений
283	magazine	магазин	журнал
284	mammoth	мамонт	ссавець
285	manifest	маніфест	декларація для отримання вантажу
286	manuscript	манускрипт	рукопис
287	maradeur	мародер	хуліган
288	mark	поштова марка	позначка, пляма
289	marmalade	мармелад	варення, джем
290	marsh	марш	болото
291	martial	березневий	військовий, войовничий
292	Martian	березневий	марсіянський

293	massive	масив	масивний, великий
294	master	мастер, магістр	хазяїн, господар
295	match	матч	сірники
296	matrass	матрац	лікарняна качка
297	matron	матрона	старша медсестра, кастелянка
298	matter	матерія, текстиль, тканина	суть, істота, справа
299	mayor	майор	мер міста
300	medicinal	медичний	лікарський
301	meeting	мітинг	зустріч
302	metropolitan	метрополітен	що має відношення до великого міста
303	mezzanine	мезонін	антрисолі
304	militia	міліція	резервісти, ополченці
305	mode	мода	метод, спосіб
306	module	модуль	предмет
307	mole	моль	родимка, кріт
308	momentous	миттєвий	важливий
309	monastery	монастир (для черниць)	монастир (для ченців)
310	monitor	монітор	відстежувати
311	morale	мораль, моральність, етика	бойовий дух військ
312	more	море	більше
313	mosquito	москіт	комар
314	most	міст	найбільше
315	motorist	моторист	автомобіліст

316	multiplication	мультиплікація	множення, збільшення
317	mystery	містерія	таємниця
318	nationality	національність	громадянство
319	net	ні	мережа
320	newt	нут	тритон
321	noisy	настирливий	гучний
322	notation	нотація	система умовних позначок
323	notorious	нотаріус	сумнозвісний, відомий
324	novel	новела	роман
325	number	готельний номер	цифра, число, кількість
326	objective	об'єктив	мета
327	obligation	облігація	зобов'язання
328	obsolete	абсолютний	застарілий
329	obstruction	обструкція	перешкода
330	occupant	окупант	мешканець
331	occupation	окупація	зайнятість
332	officer	офіцер	чиновник, посадова особа
333	officiant	офіціант	священник, який відправляє богослужіння
334	operator	кіно оператор	телефоніст(ка)
335	optic	оптика	зоровий
336	optimistic	оптимістичний	завищений
337	option	опція	варіант

338	order	ордер	порядок
339	orientation	орієнтація	спрямованість
340	original	оригінальний	справжній
341	oriole	орел	птах сімейств Oriolidae або Icteridae (Кольорові трупіали або Трупіалові)
342	ornament	орнамент	прикраса
343	pagan	поганий	язичницький
344	palate	палата	смак, інтерес
345	palm	пальма	долоня
346	paper	папір	стаття, наукова робота
347	paragraph	параграф	абзац
348	parole	пароль	умовно-дострокове звільнення
349	parry	парі	парирувати, відбивати
350	partisan	партизан	протазан (спис)
351	party	партія	вечірка
352	pass	пасувати (віддавати пас)	пасувати (про одяг)
353	pasta	паста	Макаронні вибори
354	pathetic	патетичний	жалюгідний, убогий
355	pathetic	патетичний, пафосний	жалюгідний
356	patron	патрон	спонсор
357	periodic acid	періодична кислота	йодна кислота

358	personal	персонал	особистий
359	perspective	переспектива	погляд, картина світу
360	pessimistic	песимістичний	занижений
361	phase	фаза	період
362	phonograph	фонограф	грамофон, патефон
363	pigeon	піжон	голуб
364	piston	пістон	поршень
365	plan	план (передній, задній)	план (задум, проект, схема)
366	plaster	пластир	замазка, штукатурка
367	plastic	пластичний	пластмаса
368	plot	плот	сюжет, земельна ділянка
369	plug	плуг	пробка, затичка
370	poem	поема	вірш
371	pole	поле	полюс, жердина, стовп
372	polka	полка	полька (танець)
373	polygon	полігон	багатокутник
374	predatory	зрадницький	хижий
375	preservative	презерватив	консервант
376	pretence	претензія (вимога, скарга)	вдавання, обман
377	pretend	претендувати	прикидатися
378	prince	принц	князь
379	principal	принцип	директор школи
380	problem	проблема	вправа

381	profane	профан	богохульний, нецензурний
382	progression	прогресія	просування
383	projector	прожектор	Проектор
384	prospect	проспект	перспектива
385	protector	протектор (покришки)	захисник
386	public house	публічний будинок	заїжджий дім, пивна
387	public school	публічна школа	приватна школа (у Великобританії)
388	purge	пурга	чищення, проводити чищення
389	puzzle	пазл	головоломка
390	quad	квадрат	чотирикутник
391	quarter	квартира	чверть
392	rack	рак	вішалка
393	racket	ракета	ракетка
394	radiator	радіатор	батарея
395	ratio	рація	ставлення, співвідношення, коефіцієнт
396	ravine	рабин	ущелина, яр
397	reactive	реактивний	у відповідь
398	realize	реалізувати (продавати)	усвідомлювати
399	really	реально	дійсно
400	receipt	рецепт	квитанція, касовий чек
401	reflection	рефлекс	відображення

402	refrigerator	рефрижиратор	холодильник
403	rehabilitation	реабілітація	перевиховування
404	relevant	релевантний	актуальний
405	repetition	репетиція	повторення
406	replica	репліка	точна копія
407	resin	гума	смола, каніфоль
408	respirator	респіратор	апарат штучного дихання
409	revision	ревізія	редакція, виправлення, перегляд
410	revolution	революція	обертання
411	ridicule	рідікюль	осміяння, несерйозність, сміховинність
412	rim	Рим	обід, край, обідок
413	robe	роба	халат, мантія
414	rocket	ракета (зброя)	ракета (літальний апарат)
415	romance	романс	лицарський віршований роман
416	Rome	ром	Рим
417	roulette	рулет	рулетка (азартна гра)
418	routine	рутина	розпорядок дій
419	royal	рояль	королівський, царський
420	rubble	рубль	уламки, руїни
421	rule	кермо	правило, норма

422	sable	шабля	Соболь
423	satin	сатин	атлас, атласна сукня
424	scale	скеля	ваги, масштаб, розмір
425	scenery	сценарій	декорації, краєвид, вид
426	scholar	школяр	вчений
427	scotch	скотч (клейка стрічка)	scotch (шотландський віскі)
428	séance	сеанс (показ фільму в кінотеатрі)	спіритичний сеанс
429	series	серія (індивідуальна частина серіалу)	серія (ряд схожих предметів)
430	servant	сервант	слуга
431	session	сесія (екзаменаційна)	сеанс, засідання, заняття
432	sever	північ	розривати, відривати
433	sex	секс	стать
434	ship	шип	корабель
435	sight	сайт	погляд, зір, вигляд
436	silicon	силікон	кремній
437	sinus	синус	пазуха
438	sissy	цицька	слабак
439	sleeve	слив	рукав, втулка, муфта
440	smoking	смокінг	куріння, копчення
441	soap	суп	мило

442	soda	сода	газований напій
443	sodium	сода	натрій
444	solid	солідний	твердий
445	sophisticated	софістичний	витончений
446	soul	сіль	душа
447	speaker	спікер	динамік
448	species	спеції	вид (тварин, рослин тощо)
449	spectacles	вистави	окуляри
450	spectre	спектр	погане передчуття
451	speculation	спекуляція	припущення
452	spirt	спирт	струмінь, ривок
453	stake	стейк	ставка
454	stationery	стаціонарний	канцелярія
455	step	степ	крок
456	stool	стул	табурет
457	store	історія	магазин, склад, універмаг
458	story	історія, історична наука	розповідь, сюжет
459	stress	стрес	наголос
460	stroke	рядок	удар
461	student	студент	учень
462	subtle	субтильний	тонкий
463	sympathetic	симпатичний	співчутливий
464	sympathy	симпатія	співчуття
465	tact	такт (ритм)	такт (поведінка), тактовність
466	talon	талон	кіготь

467	tank	танк	бак, цистерна
468	tanker	танкер	автоцистерна
469	tax	такса (собака)	податки
470	technique	техніка	спосіб, метод
471	tent	тент	намет
472	terminus	термін	пункт призначення, кінцева станція
473	testify	тестувати	давати свідчення, свідчити
474	thesis	теза	твір, дисертація
475	tip	тип	чайові, наконечник
476	ton	тон	тонна
477	tort	торт	делікт, цивільне правопорушення
478	tourniquet	турнікет	джгут (для зупинки кровотечі)
479	trace	траса	слід
480	trailer	трейлер(кінематограф)	трейлер (транспортний засіб)
481	tramway	трамвай	трамвайна дорога
482	transformer	трансформер	трансформатор
483	translation	трансляція	переклад
484	transparent	транспарант	Прозорий
485	trap	трап	пастка, капкан
486	trivial	тривіальний	звичайний, простий
487	troops	труп	війська
488	trophy	трофей	кубок
489	tunic	туніка	Мундир

490	turkey	Туреччина	індичка
491	unify	уніфікувати	об'єднувати
492	universal	універсальний	всесвітній
493	urbane	урбаністичний, міський	ввічливий
494	urn	урна для сміття	урна (як посуд)
495	US administration	адміністрація США	коаліційний уряд
496	utility	брухт	користь
497	utilize	утилізувати	використовувати
498	vacancy	вакансія	вільна кімната у готелі
499	veer	віяло	зміна напрямку
500	velvet	велвет	оксамит
501	venerable	венеричний	поважний, шановний
502	verse	версія	строфа, вірші
503	vine	вино	лоза
504	virtual	віртуальний	дійсний, фактичний
505	virtuos	віртуоз	доброчесний, цнотливий
506	wagon	вагон	кибитка
507	wallet	валет	гаманець
508	weed	вид	бур'ян, маріхуана
509	wharf	верф	причал

Додаток 2

Приклади перекладу англійських речень з вживанням міжмовних
омонімів українською мовою

Номер прикладу	Речення англійською мовою	Переклад українською мовою
510	He will accompany you to your house	Він супроводить тебе додому
511	Attempts to force the Ukrainian population leave or to assimilate it to Russian in tsarist times did not succeed	Спроби витіснити українське населення або асимілювати його з російським у царські часи не мали широкого успіху.
512	Now please try to assimilate them this time	Спробуй засвоїти їх цього разу
513	I will not harass, bully or discriminate	Я не буду переслідувати, залякувати або дискримінувати.
514	So our task now is to discriminate skillfully between these two categories of consciousness	Так що нашим важливим завданням стає навчитися правильно розрізняти ці дві категорії свідомості.
515	Liquidize the soup until quite smooth	перебивай суп у блендері допоки він не матиме гладкої текстури.
516	The player passes the ball to the striker and then he scores a goal	гравець пасує нападнику, а той потім забиває гол.

517	This dress passes you well	Ця сукня гарно пасує тобі
518	He is pretending to be sleeping	Він прикидається наче спить
519	In these children, the condition tends to affect both eyes	У цих дітей хвороба має тенденцію впливати на обидва ока
520	To breathe this air during rest is very useful for health	Дихати таким повітрям під час відпочинку дуже корисно для здоров'я
521	After hours you shouldn't check your email or think about work	У неробочий час не варто перевіряти пошту і думати про роботу
522	You can also feel discomfort when trying to lift the right leg	Також можна відчутти неприємні відчуття при спробах підняти праву ногу
523	This grand apartment offers a free car park and a lift	Ці чудові апартаменти пропонують безкоштовну парковку і ліфт
524	In most cases such a disease is angina	У більшості випадків таким захворюванням є ангіна

525	However sometimes angina may only be felt as a pain in the arm	Однак іноді, стенокардія може відчуватися тільки як біль в руці
526	He bought a nice football ball	Він купив прекрасний м'яч для футболу
527	You can get onto the ball with admission ticket	Потрапити на бал можна і за вхідним квитком
528	The first thing Spencer notices about woman is her complexion	Спенсер перш за все помічає в жінці колір обличчя
529	The morale of the soldiers and sailors finally fell	Бойових дух солдатів і матросів остаточно впав
530	I mean, how does it affect morale?	І як це впливає на мораль?
531	Her first job was the role of animator	Її першою роботою була роль аніматора
532	Video effects from the animator of the motion design will make you open your mouth	Відео ефекти від аніматора Моушн дизайну змусять тебе відкрити рота
533	He was charged with being an accessory to murder.	Його звинуватили у тому, що він був співучасником злочину
534	Such a fluffy accessory each of you can make with your own hands	Такий пухнастий аксесуар кожен з вас

		може зробити своїми руками
535	This ace performances in public is obliged to possess a number of qualities	Справжній ас виступів на публіці зобов'язаний володіти рядом якостей
536	Tom flipped over the card and saw it was the ace of spades	Том перевернув карту та побачив, що це був виновий туз
537	On the upper edge of the laterally compressed tail is double crest	На верхньому краю стисненого з боків хвоста знаходиться подвійний гребінь
538	It is likely that nobody can accurately estimate the depth and breadth of this ravine	Напевно ніхто не може точно оцінити глибину та ширину цієї ущелини
539	If not, your chances decrease dramatically	Якщо ні – твої шанси істотно зменшаться
540	In this lesson you will learn more about materials and rocks	У цьому уроці ви дізнаєтеся більше про мінерали і гірські породи
541	He entered the history of Soviet football as a brilliant performer of corner kicks	Він увійшов в історію радянського футболу як блискучий виконавець кутових ударів

Тест для вивчення перекладу міжмовних омонімів (легкий рівень)

1. У якому значенні вжито слово “pretend” у даному реченні?

He is pretending to be sleeping

а) прикидатися

б) претендувати

в) пародувати

г) претендент

2. У якому значенні вжито слово “testify” у даному реченні?

A woman could not testify against her husband in court

а) тестувати

б) давати свідчення

в) тестування

г) тестифікувати

3. Який переклад слова "realize" у цих реченнях?

1) Today more and more people **realize** that American dream is not true

2) She can **realize** all your dreams and wishes with her magic wand.

а) 1 – реалізувати, 2 – зрозуміти

б) 1 – зрозуміти, 2 – реалізувати

в) обидва варіанти – зрозуміти

г) обидва варіанти – реалізувати

4. Якою частиною мови виражено слово “absent” та який в нього переклад у даному реченні?

He is absent today

а) іменник, абсент

б) прикметник, відсутній

5. У якому реченні слово “accent” перекладається як наголос?

1) Pay attention to the built-in lighting and a gorgeous floral accent

2) The main accent is done on insufficient capital transfusion between branches of economics

а) тільки в 1

б) тільки в 2

в) в 1 та 2

г) в жодному з них

6. Чи правильний у даному випадку переклад слова “accurate” як «акуратний»?

Pull the arrow and release it within time for accurate shots

а) так

б) ні

7. Який переклад у цьому реченні має слово “angina”?

However, sometimes angina may only be felt as pain in the arm

а) ангіна

б) стенокардія

в) захворювання

г) такого слова не існує

8) Який переклад має слово “artist” у цьому реченні?

The skill of creating cartoons includes not only the talent of artist

а) артист

б) художник

в) актор

г) такого слова не існує

9. Чи є правильним переклад слова “balloon” як «балон» у цьому реченні?

You must help him shoot the right balloon with the right colour

а) так

б) ні

10. Який правильний переклад слова “biscuit” у цьому реченні?

Just tell me there`s a cup of tea and a **biscuit** waiting inside

а) бісквіт

б) тістечко

в) торт

г) печиво

11. Який правильний переклад слова “breathe” у даному реченні?

To breathe this air during rest is very useful for health

а) бриз

б) дихати

в) дихання

г) жодний з них

12. Який правильний переклад слова "button" у цьому реченні?

We need to buy a new button for the coat

а) батон

б) гудзик

13. Який правильний переклад слова "bucket" у цьому реченні?

To do this, prepare a bucket of warm water and a sponge.

- а) букет
- б) відро**
- в) бакет
- г) жодний з них

14. Який правильний переклад слова "cabinet" у цьому реченні?

The wall can accommodate a massive cabinet with glass doors.

- а) кабінет
- б) комод**
- в) стіл
- г) сейф

15. У якому з речень слово "carcass" буде перекладатися як "тушка"?

- 1) The main part of such constructions is metal carcass.
- 2) According to local authorities, the animal carcass was found wrapped up in fishing nets.

- а) тільки в 1
- б) тільки в 2**
- в) у 1 та 2
- г) в жодному з них

16. Який правильний переклад слова "capital" у цьому реченні?

Under the threat of the greek troops was itself the bulgarian capital Sofia.

- а) столиця**
- б) капітал
- в) капітальний
- г) великий

17. Який правильний переклад слова "caucasian" у цьому реченні?

The term "caucasian" is often used interchangeably with "White", although the terms are not synonymous.

- а) кавказець
- б) біла людина, європеїд**
- в) кавказький
- г) Кавказ

18. Якою частиною мови виражено слово "check" у цьому реченні?

Do not forget to check the finished text for grammatical or punctuation errors.

- а) іменник
- б) прислівник
- в) прийменник
- г) дієслово**

19. Який правильний переклад слова "club" у цих реченнях?

- 1) He was holding a golf club in his hand ready to hit
- 2) You will also have free admission to a nearby golf club.

- а) 1 – клюшка, 2 – клуб**
- б) 1 – клуб, 2 – клюшка
- в) 1 – клуб, 2 – клуб
- г) 1 – клюшка, 2 – клюшка

20. Який правильний переклад слова "combine" у цьому реченні?

Do not combine these two chemicals

- а) комбайн
- б) поєднувати**
- в) комбінат
- г) комбінування

21. У якому значенні вжито слово "constitution" у цьому реченні?

Everybody liked his body constitution

- а) конституція
- б) конституційний
- в) будова тіла**
- г) константа

22. Який правильний переклад слова "desert" у цьому реченні?

This city was situated in the oasis of a desert.

- а) десерт
- б) пустеля**
- в) дезерт
- г) жоден з них

23. Виберіть правильну відповідь

He bought this _____ in the pharmacy

- а) drug**
- б) friend

24. Який переклад слова "examine" у цьому реченні?

When buying wine examine carefully its bottle and cork.

- а) екзамен
- б) екзамінувати
- в) екзамінація
- г) обстежувати**

25. У якому з речень слово "fabric" перекладається як "тканина"?

- 1) Yesterday we bought a nice bright fabric
- 2) A new fabric will be built next year

- A) тільки 1**
- Б) тільки 2
- В) 1 та 2
- Г) жодне з них

26. Якою частиною мови виражено слово "invalid" у цьому реченні?

The password you entered is invalid

- а) інвалід
- б) інвалідний
- в) правильний
- г) неправильний**

27. Чи є правильним це речення?

Reykjavik is the capital of Island

- а) так**
- б) ні

28. Який правильний переклад слова "mad" у цьому реченні?

Are you mad?

- а) мед
- б) мад
- в) божевільний**
- г) божевілля

29. У якому з речень слово "magazine" використано правильно?

- 1) I visited a new coffee magazine yesterday
- 2) Have you read the latest Forbes magazine

- А) тільки 1
Б) тільки 2
В) 1 та 2
Г) в жодному з них

30. Який переклад слова "monitor" у цьому реченні?

Parents can monitor the progress of their children

- а) монітор
б) відстежувати

31. Який правильний переклад слова "novel" у цьому реченні?

Have you read her latest novel?

- А) новела
Б) роман
В) новел
Г) такого слова не існує

32. У яких значеннях вжито слово "palm" у цих реченнях?

- 1) He hit him with the palm of his hand
- 2) The monkey was sitting on the top of the palm tree

- а) 1 – пальма, 2 – долоня
- б) 1 – долоня, 2 – пальма**
- в) обидва – долоня
- г) обидва – пальма

33. Який переклад слова "preservative" у цьому реченні?

Sugar is a nice preservative

- а) презерватив
- б) консервувати
- в) консервант**
- г) жоден з них

34. Який переклад слова "scholar" у цьому реченні?

All american scholars were trying to create cure for cancer

- а) школяр
- б) науковець**
- в) школа
- г) шкільний

35. У якому з речень слово "**scotch**" перекладається як "скотч"
(шотландський віскі)?

- 1) He has bought the most expensive single mould **scotch**
- 2) Originally **scotch** was widely used for metal fixation in air ducts.

- а) тільки 1**
- б) тільки 2
- в) 1 та 2
- г) жодне з них

36. Який переклад слова "tank" у цьому реченні?

He has a gasoline tank at the back of his car

- а) танк
- б) бак**

37. У якому значенні вжито слово "turkey" у цих реченнях?

- 1) Ankara is the capital of Turkey
- 2) Among all poultry my favourite one is turkey

- а) 1 – Туреччина, 2 – індичка**
- б) 1 – індичка, 2 – Туреччина

38. У якому значенні вжито слово "troops" у цьому реченні?

American troops have never fought against a strong enemy

- а) трупи
- б) війська**

39. У якому значенні вжито слово "vine" у цьому реченні?

Suddenly we saw a flexible vine around the house

а) вино

б) лоза

40. У якому значенні вжито слово "weed" у цьому реченні?

In areas with warm climates hibiscus starts to grow like a weed.

а) бур'ян

б) маріхуана

в) вид

Тест для вивчення перекладу міжмовних омонімів (середній рівень)

1. Встановіть відповідність

1) carton

2) cartoon

а) мультфільм (2)

б) картонна коробка (1)

2. Який правильний переклад слова *curse*?

а) курс

б) прокляття

в) курсив

г) курсивний

3. Який правильний переклад виділеного слова?

Each decade has its own direction of clothing and fashion trends.

а) декада (десять днів)

б) декада (десятиріччя)

в) рік

г) місяць

4. Який переклад виділеного слова у цьому реченні?

Oh lord!

- а) лорд
- б) Господь**
- в) король
- г) королева

5. Який правильний переклад виділеного слова у цьому реченні?

Often when the limbs are injured, there is a dislocation and fracture.

- а) дислокація
- б) перелом
- в) переміщення
- г) вивих**

6. Який переклад слова grip?

- а) грип
- б) застуда
- в) хватати
- г) схоплювання**

7. Який правильний переклад слова militia?

- а) міліція
- б) поліція
- в) військо
- г) ополчення**

8. Який правильний переклад виділеного слова у цьому реченні?

The fig salad spoils your **palate** with a great, spicy note

- а) смак
- б) палата
- в) язик
- г) кімната

9. Який правильний переклад слова pasta?

- а) паста
- б) соус
- в) макаронні вироби
- г) кетчуп

10. Який правильний переклад виділеного слова у цьому реченні?

The facade is decorated with traditional white **plaster** and expensive cedar siding.

- а) пластер
- б) штукатурка
- в) наліпка
- г) гіпс

11. Який переклад виділеного слова у цьому реченні?

On disease of the **optic** nerves, caused by alcohol, indicates unsharp increasing with time of reduction.

- а) оптика
- б) оптичний
- в) зоровий**
- г) зір

12. Встановіть значення виділеного слова у цьому реченні

I think i found a good **base** for future projects now

- а) база
- б) базис
- в) теорія
- г) фундамент**

13. Встановіть значення слова announcement у цих реченнях

1. See the official announcement for more information.
2. A few months later the journalist saw an announcement for the casting.

- а) анонс (1)**
- б) заява
- в) оголошення (2)

14. У якому значенні вжито у цьому реченні виділене слово?

Video effects from the **animator** of the motion design will make you open your mouth

- a) аніматор
- б) анімація
- в) анімаційний
- г) **аніматор-мультиплікатор**

15. Встановіть значення слова асе у цих реченнях

- 1) This ace performances in public is obliged to possess a number of qualities
- 2) Tom flipped over the card and saw it was the ace of spades

- a) ас (1)
- б) туз (2)

16. Який правильний переклад виділеного слова у цьому реченні?

There is one remaining **vacancy** in this hotel

- a) вакансія
- б) **вільне місце**
- в) рецепція
- г) ліжко

17. Який правильний переклад виділеного слова у цьому реченні?

The second floor is created as a zone for card games and **roulette**.

- a) рулет
- б) **рулетка**

- в) казино
- г) поворот

18. Який правильний переклад виділеного слова у цьому реченні?

Or it should be fixed and served only as an **ornament**

- а) орнамент
- б) прикраса**
- в) сережки
- г) браслет

19. Який переклад виділеного слова у цьому реченні?

Don`t exaggerate the **figures**

- а) фігури
- б) цифри**

20. Який правильний переклад слова dutch?

- а) датський
- б) голландський**
- в) німецький
- г) душ

Тест на вивчення перекладу міжмовних омонімів (складний рівень)

1. Виберіть речення, у якому використання слова baptism є доречним

- a) ___ is a popular religion
- б) ___ is not widespread in my country
- в) immediately after that all people received ___**

2. Який правильний переклад слова veer?

- a) віяло
- б) веер
- в) зміна напрямку**
- г) вир

3. Встановіть відповідність

- 1) baton
- 2) beacon
- 3) affair
- 4) aurora

- a) палиця (1)
- б) бекон
- в) маяк (2)**
- г) афера
- д) справа (3)
- е) аврора

є) полярне сяйво (4)

ж) місячне сяйво

4. У якому з речень вживання слова *brat* замість пропуску є доречним?

a) you`re behaving like a spoilt _____

б) My elder _____ is 20 years old

5. Який правильний варіант перекладу слова *cellulitis*?

а) целюліт

б) менінгіт

в) панікуліт

г) целюлітіс

6. Виберіть речення, у яких слово *casting* означає виливок

a) You should also know that the casting is recommended when there is a photo.

б) To write the event script will need to hold a casting of participants.

в) Together with the client, we held a casting and settled on suitable candidates.

г) method of modified iron, which can improve the quality of casting and extend the life of hydrants.

7. Який переклад слова *cream* у цьому реченні?

Pour into a bowl with minced meat cold cream and stir to homogeneity.

- а) крем
- б) сметана
- в) йогурт
- г) **вершки**

8. Який переклад слова fan у цьому випадку?

Never use the fan in this case

- а) фен
- б) **вентилятор**
- в) сушка
- г) фанат

9. У якому з речень слово bog використано правильно?

- а) he used to go to the church and pray to bog
- б) **a little further they noticed a bog**

10. Яке з речень є правильним?

- а) he tried to emit the sound of a frog
- б) **These balls even form structures and emit electrical signals as a real brain**

11. Яке з речень є правильним?

- а) he reached the finnish first
- б) **we bought this souvenir near the finnish border**

12. Встановіть відповідність

- 1) hernia
- 2) inflation
- 3) insult
- 4) intelligence

- а) грижа (1)
- б) надування (2)
- в) інсульт
- г) образа (3)
- д) розум (4)

13. Який правильний переклад виділеного слова у цьому реченні?

Shadows for blue eyes needs to contrast with the colour of the **iris**.

- а) ірис (цукерка)
- б) ірис (квітка)
- в) айріс
- г) **райдужна оболонка ока**

14. Який правильний переклад виділеного слова у цьому реченні?

I have a **list** on my table

- а) лист
- б) листя
- в) аркуш
- г) **список**

15. Встановіть відповідність

- 1) ссавець
- 2) божевільний
- 3) мигдальне печиво
- 4) тритон

- a) mammal (1)
- б) lunatic (2)
- в) almond biscuit
- г) macaroon (3)
- д) newt (4)
- е) triton

16. Який правильний переклад виділеного слова у цьому реченні?

Undoubtedly you will need a bottle of good wine or **soda**.

- a) сода
- б) содовий
- в) вода
- г) газований напій

17. У якому з речень слово morale означає бойовий дух?

- a) **but the morale of the heroine is not broken**
- б) when employee morale is high, productivity rises

18. Який правильний переклад виділеного слова у цьому реченні?

"I think the current **occupant** of the White House is an embarrassment to our country".

- а) окупант
- б) мешканець**
- в) жилець
- г) окупація

19. Який правильний переклад слова paragraph у цьому реченні?

The last paragraph of the letter irritates me even more.

- а) параграф
- б) абзац**
- в) сторінка
- г) розділ

20. Який переклад слова paper у цьому реченні?

You should submit your paper by Monday

- а) папір
- б) аркуш
- в) робота**
- г) зошит

21. Який правильний переклад виділеного слова у цьому реченні?

His last house on wheels is a 4-meter **wagon**, which you can learn more about in this video

- a) автівка
- б) вагон
- в) купе
- г) **фургон**

22. У якому значенні використано виділене слово у цьому реченні?

I forget, it's either a **colon** or a line.

- a) колона
- б) колонний
- в) колонка
- г) **двокрапка**

23. Який правильний переклад слова tourniquet?

- a) турнікет
- б) турнік
- в) **джгут**
- г) автоматичні двері

24. Яке значення у виділеного слова у цьому реченні?

Can you tell me more about this **tax**?

- а) такса
- б) податок**
- в) такс
- г) таксі

25. Який правильний переклад слова talon?

- а) талон
- б) лапа
- в) кіготь**
- г) жетон

26. Яке значення у цьому реченні має виділене слово?

The Sheksna **dam** was a part of this project.

- а) дамба
- б) плотина
- в) гребля**
- г) ГЕС

27. Який переклад виділеного слова?

If you alone raise a child and are seriously worried about how a "**sissy**" would grow out of it, you should make a lot of efforts to raise a son whom you can be proud of.

- а) слабак**
- б) груди
- в) грудна клітина

г) син (лагідно)

28. Який переклад у виділеного слова у цьому реченні?

SpaceX has recently launched a new **rocket**

а) ракета (зброя)

б) ракета (літальний апарат)

29. Який переклад виділеного слова у цьому реченні?

What does rpm stand for? **Revolutions** per minute

а) революція

б) революціонер

в) обертання

г) обертати

30. Який переклад виділеного слова у цьому реченні?

The board made of wood shavings and **resin** can easily be bent.

а) гума

б) резина

в) смола

г) резинка для волосся

31. Який переклад виділеного слова у цьому реченні?

Looking at your **reflection** on a similar surface will be quite unusual.

- а) рефлексія
- б) реакція
- в) рефлект
- г) відображення**

32. Який правильний переклад слова quarter?

- а) квартира
- б) квартет
- в) квартал
- г) чверть**

33. Який правильний переклад слова rack?

- а) рак
- б) ракетка
- в) вішалка**
- г) гак

34. Який правильний переклад слова quad?

- а) квадрат
- б) чотирикутник**
- в) квадратний корінь
- г) квадратний

35. Який правильний переклад виділеного слова у цьому реченні?

Rubik`s cube is the most popular **puzzle** in the world

- а) пазл
- б) головоломка**
- в) куб
- г) загадка

36. Який правильний переклад виділеного виразу у цьому реченні?

This leading UK rock band first came together at the **public school** Charterhouse

- а) державна школа
- б) публічна школа
- в) приватна школа (у Великобританії)**
- г) паблік скул

37. Який правильний переклад слова profane?

- а) профан
- б) профейн
- в) профановий
- г) богохульний, нецензурний**

38. Який переклад слова polka?

- а) полиця
- б) полька (танець)**

- в) поляк
- г) польський

39. Який правильний переклад виділеного слова у цьому реченні?

At this age, she wrote her first **poem**.

- а) поема
- б) вірш**
- в) роман
- г) новела

40. Встановіть відповідність

- 1) plug
- 2) pigeon
- 3) purge

- а) плуг
- б) затичка, пробка (1)**
- в) пурга
- г) очищення (3)**
- д) голуб (2)**
- е) піжон